

KONKURENTSIAMET
Estonian Competition Authority

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS

TALLINN 2014

SISUKORD

EESSÕNA	4
1. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2013. AASTAL	6
1.1 Arengud elektriturul	6
1.2 Arengud maagaasiturul	10
1.3 Peamised muudatused seadusandluses.....	12
2. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	14
2.1 Elektrivõrgu regulatsioon	14
2.1.1 Omandiline eraldamine	14
2.1.2 Tehniline funktsioneerimine	16
2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	22
2.1.4 Piiriülesed küsimused.....	25
2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga.....	28
2.1.6 Ühishuviprojektid.....	31
2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul	33
2.2.1 Elektri hulgiturg	33
2.2.2 Elektri jaeturg	36
2.2.3 Efektive konkurentsi edendamine	38
2.3 Elektrienergia varustuskindlus	39
2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	39
2.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks	43
2.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega.....	44
3. MAAGAASI TURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	48
3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon	48
3.1.1 Omandiline eraldamine	48
3.1.2 Tehniline funktsioneerimine	49
3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	54
3.1.4 Piiriülesed küsimused.....	56
3.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses maagaasituruga	57
3.1.6 Ühishuviprojektid.....	60
3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul	61
3.2.1 Maagaasi hulgiturg	61
3.2.2 Maagaasi jaeturg	64
3.2.3 Efektive konkurentsi edendamine maagaasiturul	66
3.3 Maagaasi varustuskindlus	67

3.3.1	Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	68
3.3.2	Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saadaolev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega	69
3.3.3	Vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks	71

4. TARBIJATE KAITSE JA VAIDLUSTE LAHENDAMINE ELEKTRIENERGIA- JA MAAGAASI SEKTORIS..... 74

4.1	Tarbijate kaitse.....	74
4.1.1	Elektrienergia sektoris	74
4.1.2	Maagaasi sektoris	79
4.2	Vaidluste lahendamine.....	82
4.2.1	Elektrienergia sektoris	82
4.2.2	Maagaasi sektoris	83

Eessõna

Austatud lugeja

Käesolev dokument annab ülevaate Eesti elektrienergia ja maagaasi turgudest. Konkurentsiamet esitab informatsiooni elektrienergia ja maagaasi turgude arengutest 2013. aastal ja muutustest varustuskindluse tagamisel¹.

2013. aastal toimusid Eesti elektri hulgi- ja jaeturul olulised arengud. Aasta alguses avanenud turul on kõigile elektritootjatele tagatud võrdsed võimalused juurdepääsuks elektrivõrkudele ning Euroopa Liidu riikide vahelistele võrguühendustele. See andis tõuke paljude uute elektrimüüjate turule tulekuks, mis lisaks konkurentsi arengule suurendas ka tarbijate võimalusi valida endale sobiv teenuse osutaja. Tarbijad on selle võimaluse kasutamisel olnud väga aktiivsed ning eelistanud elektrienergia tarbimiseks kasutada üldteenuse asemel erinevaid hinnapakette.

Eesmärgiga tagada veelgi parem elektrituru toimimine, alustas 2014. aasta alguses tööd Eesti-Soome vaheline alalisvooluühendus *EstLink 2*. 2016. aastal on ettenähtud Leedu-Rootsi vahelise ühenduse *NordBalt* ja 2020. aastal uus ühendus Lätiga, valmimine.

Põhjamaade vahelised tugevamad ühendused toovad lisaks elektritootjate vahelisele konkurentsi suurenemisele kaasa ka läbipaistvamad ning madalamad hinnad tarbijatele. Samuti on tänu uutele ühendustele Põhjamaade ja Balti riikide piirkond tulevikus paremini integreeritud Euroopa Liiduga.

Vaatamata 2013. aasta alguses täielikult avanenud elektriturule, ei olnud 2013. aastal ülekandevõimsusi Soomega (töötas ainult *EstLink 1*) piisavalt ning seoses sellega säilitas Eesti Energia AS elektrienergia tootjana 2013. aastal oma turgu valitseva seisundi. Olukord aga muutus käesoleva aasta alguses Eesti-Soome vahel käivitunud uue ühenduse *EstLink 2* tõttu.

2013. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i poolt esitatud taotluse põhjal läbi tema kui põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamise läbiviimisel järgis Konkurentsiamet lisaks elektrituruseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 714/2009 (käsitleb piiriüleses elektrikaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. 2013. aasta oktoobris teavitas Euroopa Komisjon, et nõustub Konkurentsiameti poolt Elering AS-i taotluse põhjal koostatud otsuse eelnõuga ning amet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust detsembris 2013 tehtud otsuses.

2012. aastal jõustunud maagaasiseaduse muudatused nägid ette gaasi ülekandeteenuse osutaja omandilise eraldamise nõuded (kokkuvõtvalt on tegemist keeluga tegutseda üheaegselt nii gaasi ülekandeteenuse ja gaasi jaotamisteenus osutajana). 2013. aastal esitas AS EG Võrguteenus Konkurentsiametile oma tegevusplaani, mille täitmist amet kontrollib. Samal aastal andis AS Eesti Gaas ülekandevõrgu (välja arvatud transiiditorud) üle AS-le EG

¹ Käesoleva aruande koostamisel lähtub Konkurentsiamet CEER juhendist „Advice on the structure of future national reports and relevant indicators“ ja täidab Konkurentsiametile elektrituruseaduses ja maagaasiseaduses seatud kohustust koostada, avaldada ja esitada Euroopa Komisjonile seaduses sätestatud käsitlev aruanne

Võrguteenus ning AS-st EG Võrguteenus eraldus omakorda jaotusteenuse osutamisega tegelev AS Gaasivõrgud.

Alates 2014. aasta algusest on AS-i EG Võrguteenus ainuaktsionäriks AS Võrguteenus Valdus, kes tegeleb käeoleval hetkel tema omanikeringi vastavusse viimisega eelnevalt nimetatud maagaasiseaduses sätestatud nõuetega. Nõuded peavad olema täidetud alates 01.01.2015, mis on ka eelduseks AS-i EG Võrguteenuse kui süsteemihalduri sertifitseerimisele – sarnaselt elektrituruseaduses sätestatud põhivõrguettevõtjale laienevatele nõuetele, peab gaasi ülekandeteenust osutav ettevõtja läbima maagaasiseadusest tulenevatel alustel sarnase nõuetekohasuse hindamise protsessi.

17. aprillil 2013 jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 347/2013 (Määrus) üleeuroopalise energiataristu suuniste kohta. Määrus sätestab, et Euroopa Liidu esimesse loendisse võetud projektide edendajad esitavad investeerimistaotluse hiljemalt 31. oktoobriks 2013. Nimetatud tähtajaks esitati Konkurentsiametile seitse gaasi ühishuvi investeerimisprojekti taotlust ja üks elektri ühishuvi investeerimisprojekti taotlus. Asjaomased riikide reguleerivad asutused peavad esitatud investeerimistaotluste kohta tegema ühisotsuse kuue kuu jooksul.

Parimate soovidega,

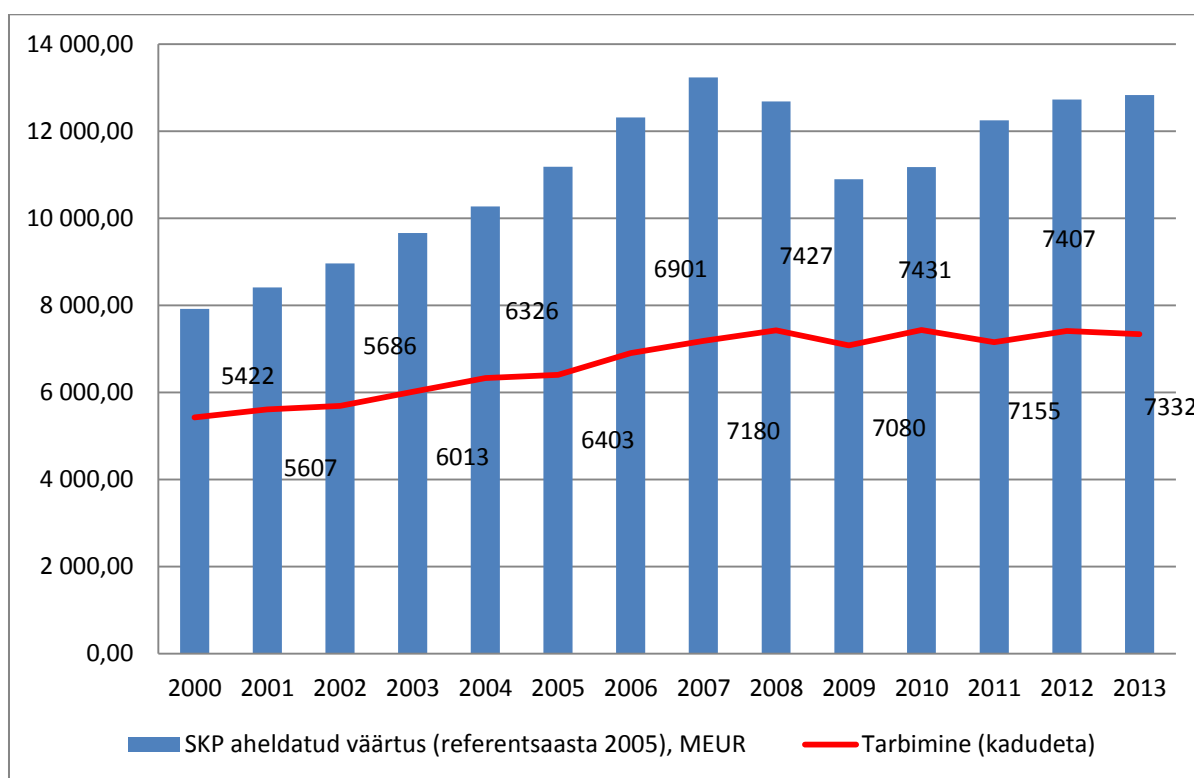
Märt Ots
Konkurentsiameti peadirektor

1. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2013. aastal

1.1 Arengud elektriturul

Elektrienergia hulgi- ja jaeturg

Eesti elektrisüsteemis toodeti elektrienergiat 2013. aastal 11 823 GWh, imporditi 2 712 GWh ja eksporditi 6 300 GWh. 2013. aastal oli Eesti sisemine elektrienergia tarbimine 7 332 GWh (ilma kadudeta). Elektrienergia tarbimine on Eestis aasta-aastalt kasvanud, kuid seoses majanduslangusega toimus 2009. aastal elektrienergia tarbimise langus. Joonisel 1 on võrreldud sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vahelist seost, mis iseloomustab hästi nii ettevõtjate kui ka elanike tarbimisharjumusi. Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem, siis kasvab ka elektritarbimine ning ostujõu vähenemisel see kahaneb.

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos. Allikas: Statistikaamet

Vastavalt Euroopa Liidu õigusest tulenevale erandile, pidi Eesti avama oma elektrituru 35% ulatuses aastaks 2009 ning kõikidele tarbijatele aastaks 2013. 2010. aastal oli elektriturg avatud 28,4% ulatuses, aastal 2011 oli selle suuruseks 33,2% ja aastal 2012 37,6%. Alates 2013. aasta 1. jaanuarist on aga elektriturg avatud 100% ulatuses kõigile tarbijatele.

2013. aasta maikuu seisuga olid uue elektrilepingu sõlminud 73% tarbimiskohtadest ja üldteenust kasutas vastavalt 27% tarbimiskohtadest. 2014. aasta alguse seisuga oli elektrileping olemas 553 282 tarbimiskohal, mis on enam kui 90 000 võrra rohkem võrreldes 2013. aasta algusega. Üldteenust kasutati 22,5% tarbimiskohtades (allikas: AS Elering). **Seega iseloomustab turu avamist tarbijate väga kõrge aktiivsus ning võrreldes teiste Euroopa riikidega on üldteenuse tarbijate arv suhteliselt väike.**

18.06.2012 avas Nord Pool Spot (NPS) Eesti-Läti piiril uue hinnapiirkonna NPS ELE. NPS ELE piirkonda kasutasid Läti ja Leedu turuosalised, kellel oli sõlmitud kauplemisleping NPS-ga Eesti-Läti piiril. Samal ajal alustas NPS tegevust ka Leedus, luues uue hinnapiirkonna LT. Alates 03.06.2013 kaotati NPS ELE piirkond ja loodi NPS Läti hinnapiirkond LV.

2013. aasta keskmiseks elektrienergia hinnaks kujunes NPS Eesti hinnapiirkonnas 43,14 €/MWh, mis oli 2012. aasta hinnast 37% võrra kõrgem. 2013. aasta keskmiseks lõpptarbija hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuenergia tasuga (ilma käibemaksuta) kujunes 11,46 €senti/kWh.

2014. aasta esimese poolaasta keskmiseks elektrienergia hinnaks kujunes NPS Eesti hinnapiirkonnas 35,27 €/MWh. Hinnalangus on peamiselt mõjutatud *EstLink 2* merekaabli käivitamisest Eesti ja Soome vahel. *EstLink 2*, mis käivitus 2014. aasta algul suurendas ühendusvõimsust Eesti ja Soome vahel kuni 1000 MW-ni. NPS andmetel ühtis Eesti ja Soome elektri börsihind maikuus päev-ette turul (inglise keeles *Elspot*) 97,8% ulatuses, aprillikuus oli sama näitaja 96,8%.

Täpsemalt kirjeldatakse 2013. aastal elektriturul toimunut käesoleva aruande peatükis 2.2.

Elektrivõrgud

Käesoleval ajal töötab Eesti elektrisüsteem sünkroonselt SRÜ ja Balti riikide elektrisüsteemide ühenduse IPS/UPS koosseisus ja on vahelduvvooluliinide kaudu ühendatud Läti ja Venemaaga ning alalisvoolu ühenduse kaudu Soomega. Valgevene, Vene, Eesti, Läti ja Leedu riikidevaheliste vahelduvvoolu ühenduste läbilaskevõimsused on suured. See eeldab tihedat koostööd süsteemihaldurite vahel ühise sünkroonse paralleeltöö planeerimisel ja juhtimisel.

Eestis on vaid üks põhivõrguteenust pakkuv ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi käsitatav ka süsteemihaldurina ning 35 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5 223 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku ligi 68 825 km. Jaotusvõrkudest omab suurimat turuosa (87%) Elektrilevi OÜ.

2013. aasta keskmiseks ülekandetariifiks kujunes 1,28 €senti/kWh ja jaotusteenuse hinnaks 5,56 €senti/kWh (ilma käibemaksuta).

Elering AS-i võrgutasude muudatuse põhjustasid peamiselt investeeringutega seotud hinnakomponendid, millest olulisemad on Eesti ja Soome vaheline teine kõrgepinge alalisvooluühendus *EstLink 2* ning kahe kiiresti käivitava avariireservjaama rajamine võimsustega 110 MW ja 140 MW. Elering AS ehitab ka uusi ühendusi ja jaotlaid, et tõsta elektrivõrkude läbilaskevõimet ja optimeerida võrgukadusid.

Elektrilevi OÜ-le kohalduv kolmeaastane regulatsiooniperiood algas 01.08.2011 ning lõpeb 31.07.2014. Elektrilevi OÜ võrgutasude muudatuse põhjustasid peamiselt võrgu hoolduse ja remondi ning investeeringutega seotud kulud. Regulatsiooniperioodi võrgu hoolduse ja remondi ning investeeringute kogumaht on kokku ca 310 miljonit €. Selle summa eest hooldab ja remondib Elektrilevi OÜ hulgaliselt olemasolevaid ning ehitab valmis mitmeid uusi ühendusi.

Alates 2013. aastast ei kooskõlastata enam võrguettevõtjatele võrgutasusid 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks, sest seadusandlusest tulenevalt on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida (teostada järelevalvet), kas kehtivad võrgutasud on vastavuses elektrituruseaduses sätestatuga.

Põhjalikumalt on elektrivõrkude regulatsiooni käsitletud punktis 2.1.

Piiriülesed küsimused elektrisektoris

Piiriülese elektrikaubanduse ja ülekandeliinid võimsuste jaotamise reeglite osas on toimunud mõningaid muudatusi. 18.06.2012 toimusid muutused ülekandevõimsuste jaotamise põhimõtetes, tulenevalt põhjamaade elektribörsi NPS laienemist Leetu. Samal ajal toimusid muutused ka Eesti-Läti piiril. Kuni 17.06.2012 oli Eesti – Läti piiril kasutuses kaks ajaliselt järgnevat ülekandevõimsuste jaotamise mehhanismi – võimsusoksjon (inglise keeles *explicit auction*), kus nädalase intervalliga jaotati 20% kogu kaubandusele antavast võimsusest ning ülejäänud osa jaotati päev-ette kaubanduse käigus NPS poolt kaudsete oksjonitega (inglise keeles *implicit auction*).

Kuna Lätis ei olnud NPS turuhind teada, siis kasutati ülekandevõimsuste jaotamisel nn. võimsuste optimeerimise mehhanismi – moodustati kaks pakkumiste piirkonda – üks suunaga Läti, teine suunaga Eestisse. Vabad võimsused jaotati mõlemas suunas eraldi. Uus jaotusmehhanism, mis võeti kasutusele 18.06.2012, liitis kokku mõlemad pakkumispkiirkonnad. Seega tekkis Eestisse sisuliselt kaks hinnapiirkonda – üks Eesti hinnapiirkond (EE) ja teine Eesti-Läti piiril hinnapiirkond (ELE).

03.06.2013 kaotati NPS ELE hinnapiirkond ja loodi elektribörsi NPS poolt uus Läti hinnapiirkond. Samas olid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid Elering AS, Litgrid ja Augstsprieguma Tīkls AS jõudnud 15.03.2013 kokkuleppele piiriüleste ülekandevõimsuste arvutamise ja jaotamise osas nii Balti riikide omavahelistel piiridel, kui ka piiril Venemaa ja Valgevenega.

Kokkuleppe kohaselt moodustati Balti riikide elektrisüsteemide ja kolmandate riikide vahel pakkumiste piirkonnad (Eesti-Venemaa, Läti-Venemaa, Leedu-Valgevene ja Leedu-Kaliningrad) ning ülekandevõimsus arvutatakse ühiselt kokkulepitud arvutusmudelit ja meetodikat järgides. Uued reeglid jõustusid 03.06.2013, mil käivitus NPS-i hinnapiirkond Lätis. Need tegevused on esimeseks sammuks protsessis, mille lõppeesmärgiks on luua üks virtuaalne Balti riikide ühine hinnapiirkond elektrienergia ekspordiks ja impordiks kolmandate riikidega. Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise reeglid 31.05.2013 otsusega. Samas otsuses märkis Konkurentsiamet, et põhivõrkude (TSO) poolt sõlmitud võimsuste jaotamise reeglid aitavad kaasa Balti elektrituru integreerumisele, kuid turu paremaks toimimiseks peab Elering AS koostöös Balti riikide süsteemihalduritega kujundama regioonis hästi arenenud ja oma tõhusust tõendanud (likviidse) finantsturu.

06.12.2013 allkirjastati Elering AS-i ja Läti süsteemihalduri poolt „Ülekoormuse juhtimise reeglid Eesti ja Läti piiril limiteeritud PTR (inglise keeles *physical transmission rights*) oksjonitega“ kokkulepe, millega Elering AS ja Läti süsteemihaldur leppisid kokku ülekoormuse juhtimise finantsinstrumendi PTR-i juurutamises Eesti ja Läti piiril. Kokkulepe sätestab PTR-ide juurutamise ja kasutamise reeglid turuosalistele. Alates 2014. aasta

jaanuarist pakutakse PTR-oksjoneid Eesti ja Läti piiril. Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud PTR-oksjonite reeglid oma 13.12.2013 otsusega.

Koostöös naaberriikide süsteemihalduritega tehakse aastatel 2012–2014 teostatavusuuring Balti riikide liitmiseks Kesk-Euroopa sagedusalaga. Sünkroontöö Kesk-Euroopa sagedusalaga tähendab, et Eesti elektrisüsteemi sagedust hakatakse reguleerima üheskoos teiste Mandri-Euroopa ühendelektrisüsteemi kuuluvate elektrisüsteemidega.

Täpsemalt on elektrivõrkude piiriüleseid küsimusi kajastatud punktis 2.1.4.

Elektri põhivõrgu omandiline eraldamine

Alates 01. juuli 2010 on elektrituruseaduses sätestatud nõue, et põhivõrguettevõtja ei või samal ajal olla jaotusvõrguettevõtja ega kuuluda ühte kontserni ettevõtjaga, kes tegutseb elektrienergia tootmise või müügiga seotud tegevusaladel. Eesti põhivõrguettevõtja Elering AS on omanikuliselt eristatud kõigist teistest elektrienergia tootmise või müügiga tegutsevatest ettevõtjatest.

Alates 27. jaanuarist 2010. kuuluvad Elering AS aktsiad 100% Eesti riigile nagu ka elektritootmisega tegeleva Eesti Energia AS aktsiad. Varasemalt kuulusid nii Elering AS-i kui ka Eesti Energia AS-i aktsiad Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, mis oli vastuolus omandilise eraldamise põhimõttega. Vabariigi Valitsuse 21.03.2013 otsusega nr 129 määras Eesti Energia AS aktsiate valitsejaks ja aktsionäriõiguste teostajaks Rahandusministeeriumi, kellele Eesti Energia AS aktsiad üle anti. Sellega on tagatud, et aktsionäriõigusi teostavad erinevad ministeeriumid ja ministrid.

08.07.2012 hakkas kehtima elektrituruseaduse muudatus, millega kehtestati Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 ja Määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 3 käsitletavad põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järeelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada see, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müügiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu.

22.04.2013 esitas Elering AS taotluse nõuetekohasuse hindamiseks ning tegevusloa saamiseks. Peale läbiviidud nõuetele vastavuse hindamist nn sertifitseerimismenetluse läbiviimist tegi Konkurentsiamet. 20.12.2013 otsuse nr 7.1-3/13-028, milles amet leidis, et Elering AS vastab elektrituruseaduse § 18¹ nõuetele. 24.01.2014 väljastas Konkurentsiamet Elering AS-le tegevusloa põhivõrgu kaudu võrguteenuse osutamiseks

Põhjalikult on tegevusalade omandilist eristamist käsitletud punktis 2.1.1.

Elektrienergia varustuskindlus

2013. aastal oli Eestis energiabilanss jätkuvalt positiivne ja tootmine ületas tarbimise. Eesti elektrisüsteemi tipuvõimsus 2013. aasta talvel oli 1 422 MW (18.01.2013) ning Konkurentsiameti andmetel oli Eesti elektrisüsteemis installeeritud võimsusi 2 071 MW.

Seega ületasid Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2020. aastani. Lisaks tootmisvõimsustele suurendavad Eesti varustuskindlust ulatuslikud investeeringud elektri põhivõrku ja ühendustesse naaberriikide elektrisüsteemidega, eelkõige rajatav Kiisa avariireservjaam ja 2014. aasta algul käiku läinud

uus alalisvooluühendus Soomega. Ka süsteemihalduri Elering AS *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruanne 2013* kohaselt on järgmisel kümnel aastal elektri tootmisvõimsused ja ühendused naaberriikidega Eestis piisavad, et tagada tarbijate varustamine elektriga nii tiputarbimise kui ka ekstreemsete ilmastikuolude korral.

Kuigi 90% Eestis toodetud elektrist toodetakse mittetaastuvatest allikatest, on Eesti 2013. aastaks täitnud 2020. aastaks püstitatud eesmärgi ja primaarenergia lõpptarbimisest moodustab üle 25% taastuvenergia.

Täpsemalt on Eesti elektrienergia varustuskindlust käsitletud punktis 2.3.

1.2 Arengud maagaasiturul

Maagaasi hulgi- ja jaeturg

Eesti maagaasiturul toimus 2013. aastal teist aastat järjest imporditud ja müüdud maagaasi koguste suurenemine (2011 – 627 mln m³, 2012 – 679 mln m³ aastas, 2013 – 689 mln m³ aastas), mille põhjustas keemiatööstuse AS Nitrofert tootmise taaskäivitamine 2012. aasta detsembris. Augustikuus 2013 peatati tehas plaaniliseks remondiks. Käesolevaks ajaks pole keemiatööstus uuesti tootmist alustanud ja seda ei plaanita teha ka lähiajal. Muu Eesti maagaasi tarbimine 2013. aastal vähenes 14% (2012 – 658 mln m³, 2013 – 566 mln m³).

Peamiseks maagaasi kasutusala on soojusenergia tootmine (kaugküte 32% ning äritarbijate küte 9% tarbitavast gaasist) ja tööstuslikud protsessid (18% väetisetööstus ja 22% muud tööstuslikud protsessid). Maagaasi suhteliselt kõrge hind viimaste aastate jooksul on kaasa toonud kaugkütteks maagaasi kasutatavate soojuse tootjate siirdumise teiste kütuste juurde (peamiselt kohalikud taastuvad kütused).

2012. aasta veebruaris oli gaasi tiputarbimine viimase viie aasta suurim (5,7 mln m³ ööpäevas). 2013. aasta talve tiputarbimine oli 4,7 mln m³ ööpäevas. Eesti saab talvel kogu vajamineva gaasi Inčukalnsi (Läti) gaasihoidlast ja maagaasi tarnehäireid ei esinenud.

Gaasi päritolumaaks on Venemaa ning hetkel tegutseb turul vaid üks hulgimüüja – AS Eesti Gaas. Impordiluba on väljastatud ka ettevõtjale AS Nitrofert, kes tarnib gaasi vaid tootmiseks ning Baltic Energy Partners OÜ-le, kes reaalseid tarneid teinud ei ole. Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2013. aastal oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul kasvanud 89,2%-ni. Ülejäänud 10,8% jaeturul müüdavast gaasist ostetakse võrguettevõtjate ja gaasimüüjate poolt edasimüügiks AS-lt Eesti Gaas. Käesoleval hetkel tegutseb gaasiturul 25 gaasi jaemüüjat.

Täpsemalt on iseloomustatud gaasi hulgi- ja jaeturgu punktides 3.2.

Maagaasi võrgud

Eestil on maagaasi võrguühendused Venemaa ning Lätiga. Eesti gaasisüsteemis vajalik rõhk tagatakse, kas Venemaa ülekandesüsteemi kompressorjaamadega või Läti Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast. Eestis ei ole maagaasihoidlaid ega veeldatud maagaasi terminale.

Eesti gaasisüsteemi süsteemihaldur on AS EG Võrguteenus, kes alates 2013. aasta teisest poolaastast ei osuta enam gaasi jaotusteenust. AS EG Võrguteenus jaotusteenuse võttis üle

temast eraldunud AS Gaasivõrgud. Lisaks AS-le Gaasivõrgud on Eestis veel 25 maagaasi jaotusvõrguettevõtjat. Suuremad neist on Adven Eesti AS, Gasum Eesti AS, Tehnovõrkude Ehitus OÜ, AS Sillamäe SEJ.

Alates 01.05.2013 tõusid põhivõrguettevõtja AS EG Võrguteenus ülekande- ja jaotusteenuse hinnad ja muutus hinnastruktuur. Hinnamuutuse põhjuseks oli maagaasiseadusest tulenev muudatus, mille kohaselt tuleb maagaasi hinda lülitada maagaasi ülekande- ja jaotamisteenuseks osutamiseks vajalike varade bilansiline maksumus, varasemalt olid arvestatud varad rendikuludena. Hinnamuutust mõjutas ka müügi mahu vähenemine 8% võrra, mille kontrollimisel on lähtutud maagaasiseadusest, mille kohaselt võetakse müügi mahu aluseks viimase kolme aasta aritmeetiline keskmine.

Täpsemalt on gaasivõrgu korraldust iseloomustatud punktis 3.1.

Maagaasi põhivõrgu omandiline eraldamine

Riigikogu võttis 06.06.2012 vastu maagaasiseaduse muutmise seaduse, mis jõustus 20.06.2012. Seadusemuudatusega loobus Eesti rakendamast maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja EL nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ menetlemise käigus Eestile taotletud erandi rakendamisest ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte osas ja valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatus loob perspektiivis eeldused reaalse maagaasi turu tekkimiseks Eestis.

Süsteemihalduril EG Võrguteenus AS-il on aega kolm aastat, et viia tegevus kooskõlla seaduse nõuetega. 31.12.2012 esitas süsteemihaldur EG Võrguteenus Konkurentsiametile kava omandilise eraldamise nõuete täitmise kohta. Kava kohaselt viiakse hiljemalt 01.01.2015. süsteemihaldur vastavausse maagaasiseaduses toodud nõuetele sh täieliku eraldamise osas ja sertifitseerimine Konkurentsiameti poolt vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 artiklile 3.

2013. aastal andis AS Eesti Gaas ülekandevõrgu (välja arvatud transiiditorud) üle AS-le EG Võrguteenus. AS-st EG Võrguteenus eraldus jaotusteenuse osutamise tegelev AS Gaasivõrgud. AS-i EG Võrguteenus ainuaktsionäriks on alates 2014. aasta algusest AS Võrguteenus Valdus. Käesoleval ajal tegeleb ettevõtja AS Võrguteenus Valdus omanikeriingi vastavusse viimisega maagaasiseaduse nõuetega alates 01.01.2015, mis on eelduseks süsteemihalduri sertifitseerimisele. Käesolevaks hetkeks ei ole need nõuded veel AS Võrguteenus Valdus poolt täidetud.

28.05.2013 esitas AS EG Võrguteenus taotluse nõuetekohasuse hindamiseks ning tegevusloa saamiseks ning Konkurentsiamet algatas sertifitseerimismenetluse.

Täpsemalt on gaasi süsteemihalduri omandilist eraldamist käsitletud punktis 3.1.1.

Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindlust käsitlev Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 994/2010 nõuab maagaasi infrastruktuuri toimepidevuse jätkumist võrgu suurima elemendi tööst väljalangemisel, niinimetatud N-1 kriteeriumi täitmist ka juhul, kui rike tekib maksimaalkoormuse režiimis. Eesti N-1 kriteeriumi väärtus 2013. aastal oli 104,5%, mis

tähendab, et ka suurima ühenduse katkestuse korral on Eesti tarbijale vajalik gaasivarustus tiputarbimisekorral tagatud.

Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine täidetud ka lähiaastatel. Eesti gaasiturust arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeeringute tegemisega (regionaalne veeldatud gaasi terminaal (LNG) terminal Eestisse ja/või Soome koos vajalike ühendustega) uute tarnijate turule meelitamine ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Täpsemalt on maagaasi varustuskindlust käsitletud punktis 3.3.

1.3 Peamised muudatused seadusandluses

Võrreldes 2012. aastal elektrituru- ja maagaasiseadusesse sisseviidud muudatustega, mille kohaselt peab põhivõrguettevõtja olema elektri ja maagaasi tootmise ning müügiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu ning ülekandesüsteemihaldurile sätestati omandilise eraldamise nõude, 2013. aastal elektrituru- ja maagaasiseaduses suuri muudatusi ei toimunud.

Eesti on nüüdseks elektrituru- ja maagaasiseadusesse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 ja Määruse (EÜ) nr 714/2009 artiklist 3 tulenevad nõuded, mis puudutavad põhivõrguettevõtja ja ülekandesüsteemihalduri juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järelhindamise reegleid, sisse viinud.

Olulisi muudatusi tõi aga kaasa alates 01.07.2014 majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse (MsÜS) ja korrakaitseaduse (KorS) jõustumine, mis omakorda oli nii elektrituru- kui ka maagaasiseaduse muutmise aluseks. Muudatustest tulenevalt peavad ettevõtjad nüüdsest elektriturseaduse ja maagaasiseaduse alusel väljastatavate tegevuslubade taotlemisel arvestama lisaks nimetatud seadustele ka MsÜS-is sätestatud alustega.

MsÜS-i üheks peamiseks eesmärgiks on vähendada majandusõigust sisaldavate regulatsioonide arvu, ulatust ja keerukust – st, et väheneks ülemäärane bürokraatia, mis takistaks ettevõtjal oma tegevuse teostamist või sellega alustamist. Üheks oluliseks muudatuseks on, et üldjuhul toimub kogu ettevõtja tegevuslubadega seotud menetlus elektroonilises vormis asjaomase veebilehekülje vahendusel (ettevõtjaportaal ja eesti.ee) ning alternatiivina saab mistahes teadete ja taotlustega, sealhulgas kogu tegevusloaga seonduvat menetlust, edaspidi vajaduse korral ettevõtja soovil läbi viia notar.

Samas ei mõjuta veebileheküljevahendusel või notari tegevus tegevusloa taotluse suhtes kehtivaid tähtaegu ega ettevõtja õigust esitada mistahes teateid ja taotlusi paberil või elektrooniliselt otse Konkurentsiametile. Elektriturseaduse ning maagaasiseaduse alusel väljaantavate tegevuslubade taotlemise lihtsustamiseks on Konkurentsiamet väljatöötanud tegevuslubade taotlemise juhendid, mis on kättesaadavad veebileheküljel: https://www.eesti.ee/est/teemad/ettevotja/load_ja_registreeringud_1 alajaotus „Energeetika“ all.

Kuna hetkel on veel tegemist menetluspraktikas esmakordselt rakendatavate alustega, on keeruline hinnata, kuidas see mõjutab tegevuslubasid puudutavaid menetlusi või ettevõtja majandustegevuse hindamist tulevikus. Oluline aga on, et siinkohal peab esmajärjekorras

lähtuma elektrituru- ja maagaasiseaduses (kui eriseadustest) tulenevatest alustest ning seejärel arvestama MsüS-ist tulenevate nõuetega.

KorS-i puudutavas osas piirdub Konkurentsiamet kokkuvõtvalt, et selle seaduse jõustumisega suurenesid alates 01.07.2014 Konkurentsiameti pädevused elektrituru- ning maagaasiseaduse üle järelevalve teostamisel. Nii võib Konkurentsiamet lisaks nimetatud seadustest tulenevatele pädevustele kohaldada riikliku järelevalve teostamiseks ka KorS-is sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid (muuhulgas nõuda vajalikku teavet ning kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks siseneda valdaja nõusolekuta tema valduses olevale piiratud või tähistatud kinnisasjale).

Kuna ka KorS-i puhul on tegemist alles jõustunud seadusega, on ka siinkohal väga oluline välja kujundada Konkurentsiametile seadusest tulenevate kohustuste täitmiseks kooskõlas olev ning ettevõtjate huvidega arvestav proportsionaalne menetluspraktika.

Olulisi muudatusi elektrituruseaduses ega maagaasiseaduses 2013. aastal ei tehtud.

Energiamajanduse arengukava ENMAK 2030+

2012. aasta lõpus alustasid Elering, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Arengufond ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus koostööd, et uuendada energiamajanduse arengukava ENMAK 2030+. Arengukava koostamise eesmärgiks on valida optimaalseim energiavarustuse stsenaarium, mis oleks tarbijale mõistliku hinna ja kättesaadavusega, vähese keskkonnamõjuga, kooskõlas Euroopa Liidu pikaajalise energia- ning kliimapoliitika eesmärkidega ning pikaajaliselt kõige konkurentsivõimelisem. Energiamajanduse arengukava ENMAK 2030+ koostamiseks vaadeldakse energiamajandusega seotud valdkondi eraldi ja tuuakse esile valdkondade vahelised seosed eesmärgiga kajastada arengukavas majanduslikult eelistatud tegevuskava koos valdkondade omavaheliste seostega saavutamaks majanduse kasvu olemasolevate ressursside optimaalse kasutamise ja elukeskkonna parandamisega.

Arengukava uuendamise olulise sisendina modelleeriti Eesti ja kogu Läänemere regiooni jaoks mitu võimalikku energiaturu arengustsenaariumit aastani 2050. Stsenaariumid on kooskõlas Euroopa Liidu 2030 ja 2050 eesmärkidega. Lisaks teostati stsenaariumide mõjude analüüsid ning viidi läbi mitmed muud uuringud erinevates energeetikaga seotud valdkondades. Teostatud analüüsid ja uuringud on aluseks arengukava meetmete välja töötamisele, puudutades elektri-, soojus- ja gaasimajandust, kütuste kättesaadavust, energiatarbimist ja -säästu, transporti, elamumajandust ja kodumaiste kütuste tootmist.

2. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

2.1 Elektrivõrgu regulatsioon

2.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 10, 11 ja 26 ning Määrus EÜ nr 714/2009 art 3)

Elektrienergia siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 (edaspidi elektrienergia siseturu direktiiv) ja määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 3 kohaselt peab liikmesriik määrama ja sertifitseerima põhivõrguettevõtja. Põhivõrguettevõtja sertifitseerimise tulemusena selgitatakse, kas põhivõrguettevõtja vastab elektrienergia siseturu direktiivi artikli 9 nõuetele.

Elektrituruseaduse § 22 kohaselt saab põhivõrguettevõtja tegutseda ainult tegevusloa alusel, mille annab talle Konkurentsiamet (regulaator) juhul, kui ettevõtja vastab talle seadusega sätestatud nõuetele. Tegevusloa on tähtajatu, kuid regulaator kontrollib igal aastal elektriettevõtja vastavust nõuetele ning riigilõivuseaduse kohaselt maksab tegevusloa omaja iga-aastaselt selle eest riigilõivu. Tegevusloa tunnistatakse elektrituruseaduse § 36 kohaselt kehtetuks, kui ettevõtja ei täida talle seadusega pandud nõudeid. Konkurentsiamet on kontrollinud Elering AS vastavust elektrituruseaduse nõuetele ning andnud Elering AS-le elektrituruseaduse § 26 kohaselt tegevusloa võrguteenuse osutamiseks põhivõrgu kaudu.

08.07.2012 kehtima hakanud elektrituruseaduse muudatusega kehtestati elektrienergia siseturu direktiivis käsitletavat põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada see, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müügiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu. Elering AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile nagu ka elektritootmisega tegeleva Eesti Energia AS aktsiad. Varasemalt kuulusid nii Elering AS kui ka Eesti Energia AS aktsiad Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, mis oli vastuolus omandilise eraldamise põhimõttega. Seadusega kehtestatud nõuetele vastamiseks Vabariigi Valitsus 21.03.2013 otsusega nr 129 määras Eesti Energia AS aktsiate valitsejaks ja aktsionäriõiguste teostajaks Rahandusministeeriumi ning Eesti Energia AS aktsiad anti üle Rahandusministeeriumile. Seega teostavad aktsionäriõigusi erinevad ministeeriumid ja ministrid ning sellega on tagatud tegevusalade eristamine ja põhivõrguettevõtja (kes täidab ka süsteemihalduri ülesandeid) sõltumatus.

22.04.2013 esitas Elering AS taotluse nõuetekohasuse hindamiseks ning tegevusloa saamiseks ning Konkurentsiamet algatas sertifitseerimismenetluse, mille läbi viimiseks oli kokku aega maksimaalselt 8 kuud (sh Euroopa Komisjoni arvamuse ärakuulamine). Konkurentsiamet valmistas ette nõuetekohasuse hindamise otsuse eelnõu, mille 28.08.2013 edastas Euroopa Komisjonile arvamuse saamiseks. Otsuse eelnõus analüüsis Konkurentsiamet Elering AS-i vastavust ELTS § 18¹ nõuetele ja samuti seda, kas Elering AS täidab temale elektrienergia siseturu direktiiviga pandud ülesandeid. 24.10.2013 edastas Euroopa Komisjon Konkurentsiametile arvamuse Elering AS-i sertifitseerimise otsuse eelnõule, milles andis hinnangu põhivõrguettevõtja omandisuhete eraldamise kohta. Komisjon pööras tähelepanu asjaolule, et omandisuhete eraldamise eeskirjadega ei ole kooskõlas *EstLink 1* kuuluvus elektrienergia tootmisega tegelevatele ettevõtjatele (lahenes 27.11.2013, kui Elering AS ja Fingrid Oy sõlmisid ostu-müügitehingu, millega said alates 30.12.2013 *EstLink 1* omanikeks) ja Soome põhivõrguettevõtja Fingrid Oy mittesertifitseerimisele, mistõttu ei ole tagatud *EstLink 1* ega *EstLink 2* sõltumatu käitamine. Lõppotsuses Konkurentsiamet arvestas

Komisjoni märkusi ning 20.12.2013 otsusega nr 7.1-3/13-028 otsustas, et Elering AS vastab elektrituruseaduse § 18¹ nõuetele. 24.01.2014 andis Konkurentsiamet Elering AS-le tegevusloa põhivõrgu kaudu võrguteenuse osutamiseks.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue puudutab vaid Eesti Energia AS kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ-d (kuni 17.05.2012 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ), kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;
- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Kuni 01.01.2013 olid kõik võrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. 08.07.2012 avaldatud seadusemuudatuse kohaselt on vastav kohustus vaid jaotusvõrguettevõtjatel ja põhivõrguettevõtjal nimetatud kohustus ei laiene. Samas on seaduses rida täpsustusi, mis laienevad ka süsteemihaldurile, kes on ka põhivõrguettevõtja.

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet eesmärgiga saavutada olemasolevate tehniliste ja varustuskindluse nõuete ning muude õigusaktidest tulenevate nõuete raames kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Seadus rõhutab, et bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtted (liitumistingimused) olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ täiendab ja uuendab igal aastal võrdse kohtlemise aruannet, millega on võimalik tutvuda võrguettevõtja veebilehel (https://www.elektrilevi.ee/-/doc/6305157/ettevottest/vordse_kohtlemise_tegevuskava.pdf).

Elektrituru avanemisega on turuosaliste võrdne kohtlemine väga oluline, sest elektrivõrk ja selle regulatsioon jääb ikka monopoolsesse seisusesse. Seega peavad kõik võrguettevõtja kliendid ühtmoodi saama kasutada elektrivõrku ja võrguettevõtja peab tagama kõikidele müüjatele elektrienergia müümisel võrdsed võimalused.

Kuna Elektrilevi OÜ võrguga ühendatud tarbijate arv on suurem kui 100 000, ei või Elektrilevi OÜ elektrienergiat toota ega müüa. Seetõttu peab Elektrilevi OÜ kui üldhuviteenuse osutaja nimetama üldteenuse osutajaks tegevusloaga müüja (ELTS § 76¹ lg 2). Elektrilevi OÜ on üldteenuse osutamisel ja avatud tarne ahela katkemisel elektrimüügi osas nimetanud müüjaks Eesti Energia AS-i, kellega kuulub ühte kontserni. Eesti Energia AS esindab Elektrilevi ka võrgulepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel ning Elektrilevi OÜ kasutab Eesti Energia AS-i teatud funktsioonide, nagu arveldus, võlahaldus, kõnekeskus jms. täitmiseks. Elektrilevi OÜ ei sõlmi elektrimüügi lepinguid ega lahenda elektrimüügiiga seotud küsimusi.

Elektrilevi OÜ teeb järelevalvet elektritarbimise üle.

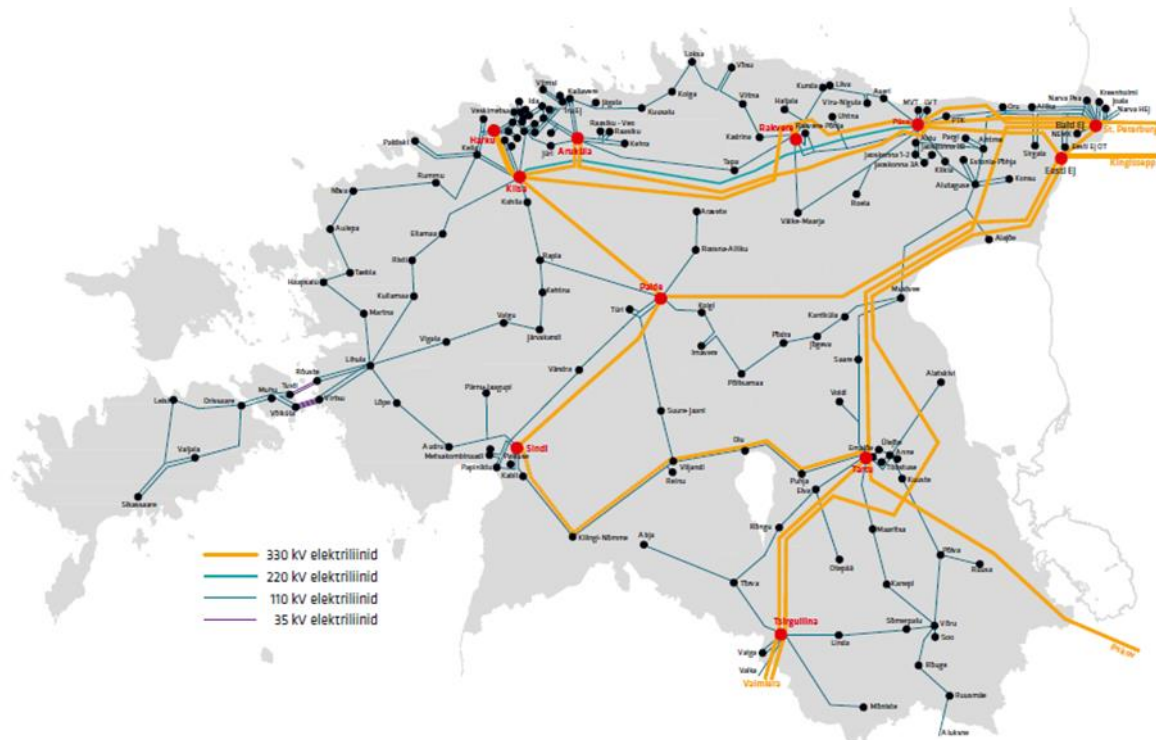
Turuosaliste võrdne juurdepääs mõõtepunkti andmetele ja mõõteandmetele on tagatud ELTS 42¹ alusel loodud andmevahetusplatvormi (AVP) kaudu. Elektrilevi OÜ edastab AVP-le õigusaktides ettenähtud andmed, et tagada turuosalistele andmete saamine õigeaegselt ja võrdsel alustel.

Elektrituru avanemisega on tõstatunud ühtse arve teema. Täna saavad need tarbijad, kes ei kasuta üldteenust või võrguettevõtjaga samasse kontserni kuuluva elektrimüüja teenust, kaks eraldi arvet – ühe võrguteenuse ja teise elektrienergia eest. Suuremad elektriturul tegutsevad elektrienergia müüjad on ühiselt selle temaga pöördunud Konkurentsiametisse, selgitamaks kas Elektrilevi OÜ poolt toimub võrdse kohtlemise printsiipide rikkumine. Seda puudutav menetlus on hetkel pooleli.

2.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Eesti elektrisüsteemi moodustavad elektrijaamad, ülekandevõrgud, jaotusvõrgud ning elektritarbijad. Eesti elektrisüsteem töötab sünkroonselt Venemaa ühendatud energiasüsteemiga (IPS/UPS) ja on ühendatud 330 kV ülekandeliinide kaudu Venemaa ja Lätiga. Alates 2006. aasta lõpust on Eesti ja Soome vahel alalisvooluühendus *EstLink 1* võimsusega 350 MW. 2013. aasta detsembrikuus alustati uue ühenduse *EstLink 2*, võimsusega 650 MW katsetustega, millega Eesti ja Soome vaheline ülekandevõimsus on kasvanud 1 000 MW-ni.

Eestis on üks põhivõrguteenust teostav ettevõtja Elering AS, kes on ka süsteemihaldur ning 36 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110kV-330kV) on kokku 5 223 km, jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku 68 825 km. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2.

Joonis 2. Eesti elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Jaotusvõrkude osas on turg äärmiselt kontsentreeritud ning ettevõtjate turuosad on aastast aastasse enam-vähem samad. Suurim jaotusvõrguettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügi maht oli 2013. aastal 6 491 GWh ning klientide arv 496 513, ettevõtja turuosa oli müügi mahu alusel 87,3%. Kaks järgmist jaotusvõrguettevõtjat olid 2013. aastal müügi mahult sarnased : VKG Elektrivõrgud OÜ, müügi maht 219 GWh ja klientide arv 33 898 ning Imatra Elekter AS, müügi maht 199 GWh ja klientide arv 24 689. Ülejäänud 33 jaotusvõrgu summaarne müügi maht jääb alla 500 GWh aastas. Neist suurimad on TS Energia OÜ, AS Sillamäe SEJ ja AS Loo Elekter. Kõige väiksemate jaotusvõrkude aastane müügi maht jääb alla 2 GWh.

Bilansiteenused (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 6 p b ja art 37 lg 8)

Elektrituruseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinnakujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat võimalikult soodsaima hinnaga. Bilansienergia hinnad on avaldatud Elering AS veebilehel (<http://elering.ee/bilansienergia-osta-ja-muuk/>).

Bilansi selgitamine toimub kauglugemisseadme (*on-line*) abil juhul, kui tarbija elektrilise ühenduse võimuse ületab 63 A. Ülejäänud tarbijate bilansiselgitamiseks kasutatakse tüüpkoormusgraafikuid ehk kodutarbijate puhul ei ole vajalik *on-line* mõõtmise korraldamine.

Kaugloetavatele arvestitele üleminek toimub järk-järguliselt aastani 2017, mil kõik liitumispunktid peavad olema varustatud nn. nutiarvestitega.

Vabatarbijad sõlmivad müüjaga avatud tarne lepingu, milles on määratud bilansihaldur, kes on võtnud endale kohustuse hoida vabatarbija bilanssi. Mittevabatarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Seoses elektrituru avamisega on olukord konkurentsi mõttes paranenud ja turule on tulnud uusi bilansihaldureid. Suurima bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel kuus bilansihaldurit. Bilansihaldurite nimed on avalikustatud Elering AS veebilehel.

Elektrivarustuse kvaliteet (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p h ja art 37 lg 1 p t)

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, millest tulenevalt kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkete ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiameti ülesandeks on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning kvaliteedinõuete rikkumise korral algatada väärteomenetlus. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtjad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Ettevõtjad esitavad Konkurentsiametile andmed teenuse kvaliteedinõuete täitmise kohta. Esitatud informatsiooni alusel on võimalik arvutada, millise protsendi ulatuses on teenuse kvaliteedinõuded täidetud. Samuti on võimalik analüüsida, kas kvaliteedinõuete täitmise protsent on suurenenud või vähenenud. Kvaliteedinõuete rikkumise korral on tarbijal õigus esitada Konkurentsiametile kaebus. Konkurentsiametil on õigus algatada iga konkreetse juhtumi korral väärteomenetlus ning määrata ettevõtjale rahatrahv suuruses kuni 3 200 € iga konkreetse rikkumise kohta. Seega on tegemist võimaliku küllaltki suure sanktsiooniga. Rahatrahvi määramise korral makstakse trahvi summa riigieelarvesse.

Võrguteenuse kvaliteedi alal on reguleeritud nii riketest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni kolmeks minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtjad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud tähtjad eraldi suve- ja talveperioodiks (vt tabel 1).

Tabel 1. Võrguteenuse kvaliteedinõuded

	Suveperiood aprill kuni september	Talveperiood oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi	16 tundi
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi

Lubatud rikkellised katkestused aastas kokku	70 tundi
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi

Märkused: * Elektritoided on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

** Elektritoided on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

Kui ettevõtjad ei täida tabelis 1 nimetatud kvaliteedinõudeid on nad kohustatud maksma tarbijatele rahalist kompensatsiooni. Samuti võib Konkurentsiamet algatada iga üksiku katkestuse kohta väärtemenetluse ning määrata rahatrahvi suuruses kuni 3 200 €.

Konkurentsiamet on töötanud välja vastava aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, kui mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid. Võrgukvaliteedi indikaatoritest on ettevõtjad kohustatud avalikustama alljärgnevad:

- Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas (**CI; SAIFI**). SAIFI näitab vaadeldava piirkonna keskmistest riketest tingitud katkestuste arvu ühe tarbija kohta aastas.
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas (**SAIDI**). SAIDI on peamine võrguteenuse osutamise kvaliteeti kirjeldav näitaja, mis näitab keskmist teenindatava tarbija riketest tingitud katkestuste kogukestust aasta jooksul. SAIDI on agregeeritud näitaja, mis iseloomustab kõige paremini kogu vaadeldava võrgu või selle osa toimimist. Selle vähenemine viitab otseselt töökindluse tõusule.
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine kestus aastas (**CAIDI**). CAIDI on ühe riketest tingitud katkestuse keskmise kestuse mõõt ning iseloomustab keskmist aega tarbija elektritoite taastamiseks. Eesmärgiks on CAIDI vähenemine, kuid see pole otseselt seotud töökindluse tõusuga.
- Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanitud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanitud katkestuse keskmine kestus aastas.

Kõik eelpoolnimetatud andmed võrgu kvaliteedi kohta on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Konkurentsiamet analüüsib ning võtab neid arvesse võrgutasude hinnamenetluste käigus.

Tabelis 2 on esitatud põhivõrguettevõtja Elering AS ja suurima jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteedinäitajad aastatel 2011-2013.

Tabel 2. Elering AS ja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteet

Varustuskindluse indikaatorid	Ühik	Elering AS			Elektrilevi OÜ		
		2011	2012	2013	2011	2012	2013
Tarbimiskohtade koguarv	tk	253	230	233	636 762	655 540	660 009
Rikketest põhjustatud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	6386	1756	2719	242 094 462	122 585 980	272 583 717

Plaanitud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	10044	8633	17403	70 816 955	59 654 140	61 111 547
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (2) (CI) (SAIFI)	tk	0,257	0,148	0,223	2,126	1,920	2,65
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (3) (SAIDI)	minut	25	8	12	380	187	413
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine kestus aastas VKN § 5 (4) (CAIDI)	minut	98	52	52	179	97	155,8
Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas	tk	0,079	0,026	0,043	0,550	0,560	0,601
Plaanitud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas	minut	39,7	37,5	74,7	111,2	91,0	92,6
Plaanitud katkestuste keskmine kestus aastas	minut	502,2	1438,8	1740,3	202,3	162,5	154,2

Eeltoodud tabelist nähtub, et 2013. aastal riketest põhjustatud katkestuste kestused suurenesid nii Elering AS kui ka Elektrilevi OÜ võrgus, mille põhjustasid sügistormid.

Ohutusnõuete täitmise jälgimine ei kuulu Konkurentsiameti pädevusse, mistõttu käesolevas aruandes ei ole kajastatud elektrivõrguettevõtjate ohutusnõudeid ning nende vältimiseks kasutusele võetud meetmeid ja nende täitmist.

Põhivõrguettevõtjaga uue võrguühenduse loomisele ja piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p m)

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lg 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-le esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumise. Juhul, kui klient soovib liituda võrguettevõtja võrguga piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul, kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele, teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest viia oma taotlus nõuetele vastavusse. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalised omaksid varakult andmeid elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud seisakute ja remontöödega kohta. Tabelis 3 on toodud Elering AS poolt esitatud andmed aastatel 2011-2013 võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud ajalisest kestvusest.

Tabel 3. Elering AS poolt võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2011	Katkestuse kestus (tunnid), 2012	Katkestuse kestus (tunnid), 2013
L301 Tartu - Valmiera	113,4	58,2	10,9
L354 Tsirguliina - Valmiera	189,4	0	507,68
L358 Tartu - Pihkva	288,8	657,7	314,52
L373 Eesti EJ - Kingissepp	763,4	265,3	349,82
L374 Balti AJ - Leningradskaja	519,1	1194,3	1556,58
L677 Tsirguliina - Valka	2638,3	444,7	92,45
L683 Ruusmäe - Aluksne	374,7	1307	855,55
LN3	0	2080,1	0
Kokku	4887,1	6007,3	3676,6
s.h. naabersüsteemide tellimus	4848	2730	3442,75

Tabelist 3 selgub, et 2011. aastal esines katkestusi Elering AS võrgus 4 887 tunnil, 2012. aastal 6 007 tunnil ja 2013. aastal 3 677 tunnil. 2013. aastal vähenes katkestuse kestvus 39% võrreldes 2012. aastaga. Elektrivõrgu katkestused tulenevad peamiselt võrgu rikestest (tingitud vanadest ja amortiseerunud liinidest, esinenud tormidest) ja võrgu remont- ja hooldustöödest.

Taastuenergiast ja tõhusal koostootmisel baseeruvate tootjatele turule pääsu tagamine (Määrus EÜ 713/2009 art 11)

Vastavalt Eestis kehtivale seadusandlusele on kõigil tootjatel võrdne pääs elektriturule. Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad, kes on taotlenud toetust, võivad kogu toodetud elektrienergia müüa turule ilma igasuguste piiranguteta. Elektrituruseaduse § 59, 59¹, 59² ja 108 sätestavad toetuse saamise tingimused ja määrad. Tuuleenergia osas on seatud piirang, mille kohaselt tuult energiaallikana kasutatav tootja saab toetust, kuni kalendriaastas on toetust makstud Eestis kokku 600 GWh tuuleenergiast toodetud elektrienergia eest.

Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil töötavate tootmiseadmete ühendamisel võrku ei ole ette nähtud erisusi, mis tuleneksid toetuskeemist. Siinkohal selgitame, et nimetatud tootjatele ei ole elektrituruseaduses ka eelisjärjekorda võrku ühendamisel või erisusi bilansi tagamisel. Võrgueeskirja § 32¹ kohaselt tagatakse väikekoostootjatele (elektriline võimsus kuni 5MW) jaoks uue liitumise rajamine läbi põhivõrguettevõtja kohustuse liitumispakkumist koostades mitte arvestada teistele tootjatele väljastatud liitumispakkumisi ega tootmisvõimsusi, mille kohta on sõlmitud liitumisleping, kuid mille teadaolev elektrivõrku lülitamine on kavandatud hilisemaks ajaks, kui on märgitud väikekoostootja tootmisel. Lisaks on võrgueeskirjas sätestatud erisused erinevate tehnoloogiate kasutamisel sh tuulegeneraatorid, et tagada süsteemi tehniline toimimine ja stabiilsus. Seejuures on Konkurentsiamet seisukohal, et taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad on saanud küllaldaselt taastuenergiast toetusi.

2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p a ja f, 37 lg 6 p a, 37 lg 8, 37 lg 10, 37 lg 3 p c ja d)

Elektrituruseadusest lähtuvalt rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2013. aastal 36 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Võrguettevõtja on kohustatud oma teeninduspiirkonnas tarbija, tootja, liinivaldaja või teisele võrguettevõtja asjakohase taotluse alusel ühendama liitumispunktis võrguga tema teeninduspiirkonnas asuva nõuetekohase elektripaigaldise ning muutma tarbimis- või tootmistingimusi. Võrguettevõtjal on õigus keelduda võrguteenuse osutamisest, kui:

- võrguteenuse kasutaja elektripaigaldised ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete või võrguettevõtja poolt võrguga ühendamiseks esitatud tehniliste tingimustega;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguteenuse kasutajast tuleneva muu asjaolu tõttu;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel;
- võrguettevõtja võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus;
- selline õigus tuleneb elektrituruseaduses sätestatud muust alusest.

Võrguettevõtja on kohustatud põhjendama võrguteenuse osutamisest keeldumist. Keeldumist põhjendades tuleb viidata keeldumise õiguslikule alusele ning teavitada ka Konkurentsiametit. Eelkirjeldatud põhimõtted peavad tagama kõigi soovijate ühendamise võrku. Vajadusel on Konkurentsiametil võimalik kontrollida, kas keeldumise alused on põhjendatud, et tagada seaduse õiguspärane rakendamine ja turuosaliste võrdne kohtlemine.

Lisaks eeltoodule kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid ametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 14 punkt 2 ja juhend ülekandeteenuse tasude kujundamiseks (inglise keeles *Guidelines on Transmission Tarification*) lubab ka tootjatel võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda võimalust senini rakendatud.

Elektri võrgutasud

Elektrituruseadus sätestab järgnevad hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid:

- Võrguettevõtja kehtestab oma teeninduspiirkonna võrgutasud kooskõlas elektrituruseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega;
- Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet;

- Võrgutasu hinda kujundades peab arvestama varustuskindluse ja tõhususe tagamise ning turgude integreerimise vajadust, samuti selles valdkonnas tehtavate uurimuste tulemusi;
- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt;
- Võrguettevõtja kujundab edastamistasu nii, et see tagab liitumistasu ja võrguühenduse kasutamise tasu maksnud turuosalisele võimaluse edastada elektrienergiat kogu süsteemi ulatuses;
- Erinevatel võrguettevõtjatel võivad olla erinevad võrgutasud.

Elektrituruseaduse § 72 lõike 4 kohaselt on Konkurentsiamet välja töötanud võrgutasude arvutamise ühtse kaalutud keskmisel kapitalikulul põhineva meetodika. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Võrgutasude kooskõlastamiseks vajalike algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet töötanud välja ja avaldatud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga. Tabelid on mahukad, sisaldades tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi, andmeid soetatud põhivara, planeeritavate investeeringute ja võrguteenuste müügikoguste kohta. Tabelite mahukuse tõttu on nende täitmine nõutav vaid võrgutasude kooskõlastamisaotluse esitamisel. Tabelites esitatud andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda ka veebilehel toodud tabelite täitmist. Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on Konkurentsiametil õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on Konkurentsiameti töötajatel õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ning nõuda andmeid ja dokumentidest koopiaid. Senise praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud. Lisaks on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes erinevad tegevusalad. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Alates 01.05.2013. aastast on jõus meetodika muudatus, mille alusel ei ole võrguettevõtjal enam võimalik hindu kooskõlastada 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks vaid hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Kuna 3-aastane regulatsiooniperiood ei rakendunud tulenevalt Eestis kehtivast seadusandlusest, siis tulenevalt ELTS-ist oli ettevõtjal õigus katkestada igal hetkel 3-aastane regulatsiooniperiood ja taotleda uue kulupõhise hinna kooskõlastamist. Seega võib kooskõlastatud võrgutasud kehtida ka kauem, kui üks aasta. Nimetatud printsip kehtis ka enne meetodika muudatusi, sest vastavalt elektrituruseadusele kehtivad vanad võrgutasud kuni uute rakendamiseni. Uued võrgutasud tuleb kooskõlastada juhul, kui ettevõtja leiab, et kooskõlastuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrgutasudevastavust elektrituruseaduse § 71 nimetatud nõuetele. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida, kas kehtivad võrgutasud on vastavuses elektrituruseaduses sätestatuga. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus pikaajaliselt seada eesmärged, kavandada võrguettevõtja tööd ja seaduses seatud kohustuste täitmine, on Konkurentsiamet ette näinud võrguettevõtja investeeringute ülevaatamise hinnamenetluse käigus.

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel metoodilised juhendid „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne metoodika“, ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) leidmiseks“.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest nr 714/2009 mõningad erinevused. Sarnaselt teistele võrguettevõtjatele peavad põhivõrguettevõtja poolt kehtestatud võrgutasud olema läbipaistvad, võtma arvesse võrgu turvalisuse vajadust ning kajastama tegelikke kulusid, niivõrd kui need vastavad efektiivsuse ja võrreldava struktuuriga võrguettevõtja kuludele, ning ei tohi olla diskrimineerivad. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist on määruuses sätestatud, et EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatakse nn kompensatsioonifond (ITC fond). 23.09.2010 Euroopa Komisjon kinnitas regulatsiooni nr 838/2010, mis sätestab transiidi kompenseerimise põhimõtted. Fondi panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulusid. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest ITC fondist. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka ITC fondi kulusid.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuse hinnaregulatsioonis on ka arvestatud piiriüleste võrkude ühendusest saadavaid ülekoormusetulusid. Ülekoormusetulusid kasutatakse Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn. vastukaubandus) ja ülejäänud osa võetakse arvesse Määruse artikkel 16 punkt 6 lõigus toodud tingimustel võrgutariifide arvutamisel.

Võrguteenuse keskmised hinnad 2013. aastal on esitatud tabelis 4. Kõik kehtivad kooskõlastatud võrguteenuse hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel.

Tabel 4. Elektrivõrkude ülekande- ja jaotusteenuse hinnad 2013. aastal

Teenuse osutaja	Ettevõtjate arv	Ülekande ja jaotusteenuse keskmine hind, €senti/kWh
Põhivõrk	1	1,28
Jaotusvõrgud	36	5,56

Elektrivõrguga liitumise tasud

Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri- jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingute teostamist.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud

kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise meetodikale. Meetodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud meetodilise juhendi *Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu meetodika kooskõlastamiseks*. Konkurentsiamet kooskõlastas Elering AS „Liitumistasude arvutamise meetodika“ 13.12.2011.aastal.

2.1.4 Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest elektriühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on eelnevalt toodud joonisel 2. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 3. Samas tuleb ära märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud SRÜ ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega IPS/UPS, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 3. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Eestil on kolm vahelduvvoolu 330kV õhuliini ühendust (500-650 MW) Venemaaga ja kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) Lätiga ning 150 kV alalisvooluühendus Soomega (350 MW). 2013. aasta detsembrikuus lisandus Soome-Eesti vaheline teine 450 kV alalisvooluühendus võimsusega 650 MW. Olenevalt võrgus aset leidvatest remonttöödest ja

välisõhutamperatuurist võib Balti piirkonna läbilaskevõime oluliselt väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide termilisest läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist, kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu. Seega on Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses kuni 2 550 MW.

2013. aasta andmetel oli Narvast Venemaa-suunalise ühenduse tipuvõimsus 807 MW, Lõuna - Eestist Venemaa-suunalise ühenduse tipuvõimsus 213 MW, Läti-suunalise ühenduse tipuvõimsus 921 MW ning Soome-suunalise ühenduse tipuvõimsus 1 029 MW.

Vaba võimsuse arvutamise ja jaotamise reeglid

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p c, 37 lg 6 p c, 37 lg 8, 37 lg 9, 37 lg 3 p f)

13.08.2009 kiitis Konkurentsiamet heaks süsteemihalduri Elering AS poolt välja töötatud üldise kava kogu piiriülese edastamisvõimsuse ja võrgu läbilaskepiiri arvutamiseks võrgu elektriliste ja füüsikaliste näitajate põhjal. Nimetatud põhimõtete kohaselt arvutas Elering AS ülekandevõimsused ja kooskõlastas need Läti süsteemihalduriga vastavalt allkirjastatud kokkuleppele (*Trading capacity value calculation rules*). Antud kokkuleppes oli sätestatud Eleringi ja Läti süsteemihalduri poolt kasutatavad piiriüleste ülekandeliinide läbilaskevõimsuste arvutamise meetodid.

15.03.2013 sõlmisid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid uue kokkuleppe piiriüleste ülekandevõimsuste arvutamise reeglite osas (*Baltic internal cross-border trading capacity calculation rules*). Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise reeglid oma 31.05.2013 otsusega. Süsteemihaldurite poolt arvutatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile nädalate kaupa, asuvad NPS veebileheküljel. Lisaks leiab NPS veebileheküljel informatsiooni ülekandesüsteemide tegelike katkestuste kohta.

Läti ja Eesti ning Venemaa ja Eesti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglite osas on toimunud viimastel aastatel mitu muudatust. Muudatuse peamiseks eesmärgiks on kaasa minna Euroopa Komisjon võetud suunaga kasutada ülekandevõimsuste jaotamisel vaid turupõhiseid lahendusi ning mitte anda teatud eeliseid üksikutele turuosalistele. Selline lähenemine tõhustab konkurentsi ning suurendab läbipaistvust, mis on vajalik uute investeeringuotsuste tegemiseks, et tagada jätkuv süsteemi varustuskindlus. Järgnevalt ülevaade Eesti ja Läti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglitest erinevatel perioodidel.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Venemaa ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas alates 18.06.2012 kuni 03.06.2013

01.04.2012 loodi Põhjamaade elektribörsi NPS poolt uus ELE hinnapiirkond Eesti ja Läti piiril kauplemiseks ja LT hinnapiirkond Leedus kauplemiseks. Eesti ja Läti vaheline NPS-ile jaotamiseks antav ülekandevõimsus jaotati võimsuste optimeerimise meetodit kasutades, seda seetõttu, et Lätis ei olnud veel avatud NPS hinnapiirkonda ja *implicit auction*'i meetodit kasutada ei saanud.

Eesti ja Läti, samuti Eesti ja Venemaa vahelise ülekandevõimsuse jaotamiseks moodustati NPS süsteemis järgmised pakkumispiirkonnad:

- Eesti pakkumispiirkonnas said oma pakkumisi teha kõik Eestis tegutsevad turuosalised.
- ELE piirkonda said kasutada need Läti ja Leedu turuosalised, kellel oli NPS-iga sõlmitud Eesti - Läti piiril kauplemise leping.
- Vene impordi piirkonnas said oma pakkumisi teha need, kes soovisid importida elektribörsile elektrienergiat Venemaalt.

NPS Eesti hinnapiirkonnas toimus hinnaarvutus vastavalt NPS reeglitele, kusjuures arvesse võeti Eesti ja Vene import pakkumispiirkondades tehtud ja kinnitatud pakkumised. ELE hinnapiirkonnas toimus hinnaarvutus vastavalt NPS reeglitele, kusjuures arvesse võetakse ELE pakkumispiirkonda tehtud ja kinnitatud pakkumised.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Venemaa ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas alates 03.06.2013

03.06.2013 kaotati NPS ELE hinnapiirkond ja loodi elektribörsi NPS poolt uus Läti hinnapiirkond. Samas olid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid jõudnud 15.03.2013 kokkuleppele piiriüleste ülekandevõimsuste arvutamise ja jaotamise osas nii Balti riikide omavahelistel piiridel kui piiril Venemaa ja Valgevenega. Kokkuleppe kohaselt moodustati Balti riikide elektrisüsteemide ja kolmandate riikide vahel pakkumiste piirkonnad (Eesti-Venemaa, Läti-Venemaa, Leedu-Valgevene ja Leedu-Kaliningrad) ning ülekandevõimsus arvutatakse ühiselt kokkulepitud arvutusmudelit ja meetodikat järgides. Uued reeglid jõustusid 03.06.2013, mil käivitus NPS-i hinnapiirkond Lätis. Need tegevused on esimeseks sammuks protsessis, mille lõppeesmärk on luua üks virtuaalne Balti riikide ühine hinnapiirkond elektrienergia ekspordiks ja impordiks kolmandate riikidega.

- Eesti, Läti ja Leedu hinnapiirkonnas saavad oma pakkumisi teha kõik tegutsevad turuosalised. Piiriülesed võimsused jaotatakse NPS poolt kaudset oksjoni (inglise keeles *implicit auction*) meetodit kasutades;
- Kogu kolmandatest riikidest pärit elektri suunab NPS vastavalt Balti süsteemihaldurite kokkulepitud meetodikale NPS-i hinnapiirkonda Leedu-Valgevene piiril. Eesti-Venemaa ja Läti-Venemaa piirile kaubanduslikku võimsust ei anta.

Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise reeglid 31.05.2013 otsusega. Samas otsuses märkis Konkurentsiamet, et TSO-de poolt sõlmitud võimsuste jaotamise reeglid aitavad kaasa Balti elektrituru integreerumisele, kuid turu paremaks toimimiseks peab Elering AS koostöös Balti riikide süsteemihalduritega kujundama regioonis hästi arenenud ja oma tõhusust tõendanud (likviidse) finantsturu.

06.12.2013 allkirjastati Elering AS ja Läti süsteemihalduri poolt „Ülekoormuse juhtimise reeglid Eesti ja Läti piiril limiteeritud PTR (inglise keeles *physical transmission rights*) oksjonitega“ kokkulepe, millega Elering AS ja Läti süsteemihaldur leppisid kokku ülekoormuse juhtimise finantsinstrumendi PTR-i juurutamises Eesti ja Läti piiril. Elering AS ja Läti süsteemihalduri vahel sõlmitud kokkulepe sätestab PTR-ide juurutamise ja kasutamise reeglid turuosalistele. PTR-oksjoneid pakutakse alates jaanuar 2014 Eesti ja Läti piiril. Turuosalistele korraldatakse kuulisi oksjoneid ja aastane oksjon. PTR-oksjonite läbiviija on Elering AS. PTR-oksjonil osalemiseks peavad turuosalised, kellel on sõlmitud Elering AS-ga vastav leping, esitama oma pakkumised igal määratud oksjonipäeval oksjoniperioodiks.

Omandatud PTR-de hinna ja tagasiostetud PTR-de hinna vahe makstakse PTR-de omanikele kord kalendrikuus tehtava kirjaliku selgituse alusel.

Konkurentsiamet kooskõlastas PTR-oksjonite reeglid 13.12.2013 otsusega. Konkurentsiamet tõi otsuses välja, et PTR-oksjoni reeglid võtavad arvesse nii põhivõrguettevõtjatele pandud kohustusi ja õigusi, samuti regionaalseid tingimusi, et soodustada tegelikku ja tõhusat konkurentsi elektriturul. Samuti, tõi Konkurentsiamet välja, et Elering AS ja Läti süsteemihalduri poolt sõlmitud kokkulepe seoses ülekoormuse juhtimisega Eesti ja Läti piiril aitab kaasa Balti elektrituru integreerumisele ja väldib elektriturul turuosaliste ebavõrdset kohtlemist ning tagab kõigile turuosalistele võrdse juurdepääsu elektrivõrgule.

Vastavalt määruse (EÜ) nr 714/2009 artiklile 15 „Teabe esitamine“ ja Suuniste punktile 5 „Läbipaistvus“ on Elering AS oma veebileheküljel (<http://www.elering.ee>) avaldanud eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on veebileheküljel avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt Suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Lisaks eeltoodule avaldab põhivõrguettevõtja oma veebileheküljel Eesti elektrisüsteemis paiknevate nimivõimsusega üle 100 MW tootmisüksuste planeeritud ja avariilised katkestused ja Eesti elektrisüsteemi tootmisvõimsuste piisavuse aruande, milles muuhulgas käsitletakse infrastruktuuri pikaajalist arengut. Veebileheküljel on eraldi loodud andmete avalikustamise rakendus (*Dashboard*), kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti allalaetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti allalaetavas vormis.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamine perioodil 01.07.2013 kuni 30.06.2014 (Määrus EÜ 714/2009 I lisa punkt 6.5)

Vastavalt Määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 16 punkt 6 alusel kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks ja/või
- b) ühendusvõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige uute võrkudevaheliste ühenduste kaudu või
- c) juhul, kui eelmise kahe eesmärgi jaoks ei ole võimalik otstarbekalt tulu kasutada, siis regulaatori loal on lubatud arvestada nimetatud tulusid võrgutasude arvutamisel.

Perioodil 01.07.2013 – 30.06.2014 teenis Elering AS ülekoormustulu kokku 28 229 801 eurot. Sellest 1 151 924 eurot kasutatakse Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn. vastukaubandus) ja ülejäänud osa 27 077 878 eurot võetakse arvesse sama määruse artikkel 16 punkt 6 eelviimasel lõigus toodud tingimustel võrgutariifide arvutamisel (aruandes artikkel 16 punkt 6c).

2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga (Direktiiv 2009/714/EÜ art 37 lg 1 p b, d ja q, 37 lg 3 p a, b ja e, 37 lg 4 p d, 37 lg 5 ja art 39)

Elektrituruseaduse kohaselt on Konkurentsiametile antud direktiivist 2009/72/EÜ ja määrustest (EÜ) 714/2009 tulenevad reguleeriva asutuse õigused ja kohustused, mille alusel Konkurentsiamet teostab elektrituruseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise,

sealhulgas elektrituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Tagamaks koostöö Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (edaspidi ACER) ja teiste regulaatoritega on elektrituruseaduses antud Konkurentsiametil järgnevad õigused ja kohustused:

- teha koostööd ACER-i ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega;
- teha koostööd, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab käesoleva seaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- kaasata vajaduse korral järelevalvesse sõltumatuid eksperte ning teha koostööd Eesti teiste järelevalveasutuste ja välisriikide järelevalveasutustega.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud elektrituruseaduse peatükis 9 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- väljastada ja tunnistada kehtetuks tegevuslubasid, pikendada tegevuslubade kehtivusaega, kehtestada ja muuta tegevuslubade tingimusi ning kontrollida nende täitmist;
- teavitada Euroopa Komisjoni põhivõrguettevõtjale tegevusloa andmise otsusest ning avaldada otsus Euroopa Liidu Teatajas.
- teha ettekirjutusi võrgu arenduskohustuse täitmise tagamiseks;
- kooskõlastada süsteemi tunnisisese reguleerimise põhimõtted, piiriüleste võimsuste jaotuskava ning ülekoormuse juhtimise põhimõtted, lähtudes Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EÜ) nr 714/2009;
- kontrollida süsteemihalduri määratud bilansienergia hindu ja kooskõlastada bilansilepingu tüüptingimusi;
- kooskõlastada võrgutasude arvutamise meetoodika, võrgutasud, välja arvatud elektrienergia transiidi eest võetava edastamistasu, ning võrguteenuste osutamise tüüptingimused;
- kontrollida võrguettevõtja poolt elektrienergia transiidi eest võetavat edastamistasu ning liitumistasu ja tingimuste muutmise tasu;
- kontrollida Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 714/2009 sätestatud tingimuste täitmist;
- jälgida tootmisvõimsustesse investeerimist ning varustuskindlust, vajadusel teha süsteemihaldurile kohustuseks korraldada elektrituruseaduse § 4 lõikes 4¹ nimetatud konkurss;
- jälgida aega, mis põhi- ja jaotusvõrguettevõtjatel kulub ühenduste rajamiseks ning remonttöödeks;
- anda süsteemihalduri koostatud aruandele hinnang oma aastaaruandes, arvestades seda, kas süsteemihalduri aruanne on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 8 lõike 3 punktis b nimetatud ühenduseülese võrgu

arengukavaga, ning vajaduse korral anda soovitusi süsteemihalduri investeerimiskava muutmiseks;

- jälgida Euroopa Liidu liikmesriikide ja kolmandate riikide põhivõrguettevõtjate vahelist tehnilist koostööd;
- kontrollida, kas turuosalisel järgivad käesolevas seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi;
- lahendada elektrituruseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud kohustuste rikkumisest tulenevaid turuosaliste vahelisi vaidlusi;
- esitada Euroopa Komisjonile aruanne, mis käsitleb turgu valitsevaid elektriettevõtjaid ning turu hõivamist ja konkurentsi muul viisil kahjustavat käitumist. Aruandes vaadelda ka omandisuhete muudatusi, konkurentsi edendamise abinõusid ning üldteenuse osutamise kohustuse täitmiseks võetud meetmete võimalikku mõju riigisisesele ja rahvusvahelisele konkurentsile.
- koostada ja avaldada iga aasta 31. juuliks oma veebileheküljel eelmise kalendriaasta kohta ülevaate, milles kajastatakse:
 - süsteemidevaheliste ühenduste võimsuse jaotamise reegleid;
 - süsteemi ülekoormuse lahendamise reegleid;
 - võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aega;
 - võrguettevõtja avaldatavat teavet võrkudevaheliste ühenduste ja võrgu võimsuse jaotamise kohta, arvestades seejuures ärisaladuse hoidmise vajadust;
 - tegevusalade eristamist;
 - uutele tootjatele kehtestatud liitumistingimusi;
 - süsteemihalduri ja võrguettevõtjate kohustuste täitmist;
 - konkurentsi olukorda elektriturul.
- täita muid temale elektrituruseaduse, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 714/2009 ja muude õigusaktidega pandud ülesandeid.

Lisaks eeltoodule on Konkurentsiametil kohustus kontrollida põhivõrguettevõtja ja jaotusvõrguettevõtja nõuetele vastavust seaduses sätestatud nõuetele. Konkurentsiameti jälgib, et põhivõrguettevõtja vastaks seaduse sätestatud nõuetele ning algatab seaduses sätestatud juhtudel (sh Euroopa Komisjon on esitanud põhjendatud taotluse) põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise. Seejuures teatab Konkurentsiamet viivitamata Euroopa Komisjonile need asjaolud, mis võimaldavad kolmandast riigist pärit isikul omandada kontrolli põhivõrguettevõtja üle.

Vastavalt seadusele on Konkurentsiametil kohustus teha turuosalistele rikkumise korral ettekirjutusi rikkumise lõpetamiseks, rikkumise tagajärgede kõrvaldamiseks või rikkumise heastamiseks või muude toimingute tegemiseks. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 1300 eurot. Käesoleva seaduse põhivõrguettevõtja juhtimist sätestavate nõuete täitmata jätmise korral on põhivõrguettevõtja suhtes rakendatava sunniraha ülemmäär üheksa miljonit eurot, kusjuures ettekirjutusega taotletava eesmärgi saavutamiseks rakendatav sunniraha ei või kokku ületada üheksat miljonit eurot. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil on õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud elektrituruseaduse kui ka konkurentsiseaduse (KonkS) alusel. Juhul kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel on võimalik menetleda neid KonkS alusel. Ameti sõltumatus on tagatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 93 lg 6 punktiga 1, mille kohaselt ei laiene seaduses sätestatud teenistusliku järelevalve kord riikliku järelevalve toimingutele ning riikliku sunni kohaldamisel antud otsustele, seega – seaduse kohaselt on ministeeriumi valitsemisala asutused riikliku järelevalve teostamisel ja riikliku sunni kohaldamisel sõltumatud. Kõikidel menetlusosalistel nii ettevõtetel kui ka tarbijatel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsused halduskohtus, kes teeb otsuse riikliku järelevalve teostamise ja riikliku sunni kohaldamise osas. Lisaks on Konkurentsiamet iseseisev Riigikogu poolt kinnitatud eelarve kasutamise osas.

Avaliku teenistuse seaduse 08.07.2012 jõustunud muudatuse kohaselt määratakse Konkurentsiameti peadirektor ametisse viieks aastaks ning sama isikut ei tohi nimetada samale ametikohale rohkem, kui kaheks ametiajaks järjestikku. Esimene periood algas seaduse jõustumisest. Ametniku kohustused sh. ametniku tegevuspiirangud on sätestatud avaliku teenistuse seaduse peatükis 5, korrupsioonivastase seaduse peatükkides 1 ja 2 ning ameti sisekorraeskirjades. Konkurentsiameti töötajad ja juhtimise eest vastutavad isikud tegutsevad turuhuvideist sõltumatult ning neile määratud reguleerimisülesandeid täites ei küsi ega võta vastu otseseid juhiseid üheltki riigiasutuselt ega muult avalik-õiguslikult või eraõiguslikult isikult.

2.1.6 Ühishuviprojektid

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 347/2013 lisas alates 2013. aasta kevadest Konkurentsiametile kohustuse anda ühishuvi investeerimisprojektidele hinnang ja jaotada piiriülesed kulud koostöös naaberriikide regulaatoritega.

Määrus nr 347/2013 artikkel 12 sätestab, et niipea kui ühishuviprojekt on piisavalt küps, esitavad projektiedendajad investeerimistaotluse, olles eelnevalt konsulteerinud nende liikmesriikide ülekandesüsteemi haldurite ja põhivõrguettevõtjatega, kellele projekt avaldab olulist positiivset puhasmõju. Nimetatud investeerimistaotlus sisaldab taotlust kulude riikidevahelise jaotamise kohta ning see esitatakse kõigile asjaomastele riikide reguleerivatele asutustele koos järgmisega:

- a) artikli 11 kohaselt koostatud metoodikaga kooskõlas olev **projekti kulude-tulude analüüs**, mille puhul võetakse arvesse kasu, mis saadakse väljaspool asjaomase liikmesriigi piire,
- b) **äriplaan**, milles on hinnatud projekti rahalist elujõudu ja märgitud valitud rahastamislahendus, ning II lisa punktis 2 (gaas) osutatud kategooriasse kuuluva projekti korral **туру-uuringute tulemused**, ning
- c) kui projektiedendajad suudavad kokku leppida, siis **põhjendatud ettepanek kulude riikidevahelise jaotamise kohta**.

Kuue kuu jooksul alates kuupäevast, mil Konkurentsiamet sai kätte viimase investeerimistaotluse, võtavad **riikide reguleerivad asutused** pärast nõupidamist asjaomaste projektiedendajatega **vastu kooskõlastatud otsused** selliste investeerimiskulude jaotamise

kohta, mida iga ülekandesüsteemi haldur või põhivõrguettevõtja seoses projektiga kannab, ning nende **kulude arvessevõtu kohta tariifides**. Riikide reguleerivad asutused võivad otsustada jaotada vaid osa kõnealustest kuludest või võivad otsustada jaotada kulud ühishuviprojektide paketi vahel.

Määrus nr 347/2013 sätestab, et Liidu esimesse loendisse võetud projektide edendajad esitavad investeerimistaotluse hiljemalt 31. oktoobriks 2013. Ühishuvi elektrienergia projektide nimekirja (com_2013_711) on lülitatud järgmised Eestit puudutavad elektriprojektid:

1. Eesti-Läti kolmas ühendus, mis hõlmab kahte projekti:
 - a. Kilingi-Nõmme (EE) ja Riia 2. koostootmisjaama alajaama (LV) vaheline ühendus;
 - b. Harku ja Sindi vaheline riigisisene liin (EE).
2. Eesti / Läti / Leedu sünkroniseerimine Kesk-Euroopa võrguga;
3. Eesti hüdro-pumpelektrijaam Muugal.

31.10.2013 esitasid projektiedendajad Konkurentsiametile piiriüleseks kulude jaotamiseks investeerimistaotluse projektidele 1a ja 1b.

Eesti-Läti kolmas ühendus on elektrienergia ülekandesüsteemi arendusprojekt, mis hõlmab Eesti territooriumil uut 330 kV õhuliini algusega Harku 330 kV alajaamast Sindi 330 kV alajaama Lääne-Eestis ja algusega Kilingi-Nõmme 330 kV alajaamast Eestis Riia 2. koostootmisjaama 330 kV alajaam Lätis. Eesti-Läti kolmas ühendus on kogu Läänemere piirkonna tuleviku jaoks oluline taristuprojekt, millega tagatakse regioonis parem varustuskindlus ning elektrituru tõhus toimimine ja konkurentsivõime nii Läänemere piirkonna siseselt kui ka Baltimaade ja Põhjamaade ning Baltimaade ja Euroopa vahel. Projekt plaanitakse ellu viia hiljemalt 2020. aastaks ning on lisatud Läti, Eesti ja Euroopa põhivõrkude arengukavadesse.

Planeeritav Kilingi-Nõmme-Riia 2. koostootmisjaama alajaama vaheline elektriliin laiendab koos Harku-Sindi 330/110 kV liiniga kogu Eesti elektrivarustuse tagamiseks olulist 330 kV elektrivõrku ning moodustab Eesti elektrimajanduse arengukavas ettenähtud Eesti-Läti uue 330 kV elektriühenduse. Uuel ühendusel on oluline julgeolekupoliitiline tähendus Eestile ja teistele Baltimaadele – ülekandeliini olemasolu on tehniliseks eeltingimuseks Balti riikide lahtiühendamisel Venemaa elektrisüsteemist ning liitumisel Mandri-Euroopa sagedusalaga.

Suurim ülekoormusega lõik Baltimaade ülekandekoridoris on Eesti-Läti piiril ning seetõttu on turgude integreerimiseks tähtis suurendada ülekandevõimsust. Uus 330 kV õhuliin vähendab ülekandevõimsuste puudujääki Eesti-Läti piiril, tõstes riikidevahelist ülekandevõimsust 500 kuni 600 MW võrra. Ühendus loob transiitkoridori Eesti-Soome ühenduse *EstLink 2* ja Leedu-Rootsi ühenduse *NordBalt* jaoks, vähendades sellega Baltimaade energiasõltuvust Venemaast. Lisaks tagab õhuliin liitumisvõimalused elektritootjatele Lääne-Eestis ning Lätis.

Tänu ülekoormuse vähendamisele ja ülekandevõimsuse suurendamisele avaldab projekt positiivset sotsiaalmajanduslikku mõju kogu Läänemere regioonis ja Kesk-Euroopas, nagu on märgitud Euroopa põhivõrkude kümneaastases arengukavas (inglise keeles *Ten-Year Network Development Plan*, ehk TYNDP 2012).

Konkurentsiamet leidis menetluse käigus, et investeerimistaotluses esitatud kulude jaotamine on põhjendatud ning tegi selle kohta 30.04.2014 otsused. Otsused on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel: <http://www.konkurentsiamet.ee/?id=24555>.

2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul

2.2.1 Elektri hulgiturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust Põhjamaade elektribörs NPS. Aastal 2010 oli elektriturul avatud 28,4% ja 2011. aastal 33,2% ning 2012. aastal osteti börsilt elektrienergiat 37,6% ulatuses. 01.01.2013 avanes elektriturul kõigile ehk kõik elektritarbijad, kellel on kehtiv võrguleping, võivad endale valida sobiva elektrimüüja.

Elektritootjate ja hulgikauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas hinnata nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide elektriturule regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele *EstLink 1* on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soomega. Nüüdseks on Lätis ja Leedus elektriturul avatud. 2013. aasta lõpuks sai valmis *EstLink 2*, millega Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem integreerus veel rohkem Põhjamaade elektribörsi NPS-ga.

2013. aastal toodeti (netootmine) Eestis elektrienergiat 11 823 GWh, võrreldes 2012. aastaga elektritootmine suurenes 12,3%. 2013. aastal olid võrgukaod Eesti elektrisüsteemis 903 GWh võrreldes 2012. aastaga võrgukaod suurenesid 2,7%. Eestisse imporditi 2013. aastal elektrienergiat 2 712 GWh, võrreldes 2012. aastaga import suurenes 0,1%. Elektrienergiat tarbiti 2013. aastal 7 332 GWh, tarbimine langes 1% võrreldes 2012. aastaga. Eestist eksporditi elektrit 2013. aastal 6 300 GWh, mis suurenes 27,3% võrreldes 2012. aastaga. Tabelis 5 on toodud Eesti elektrienergia bilansi muutus 2012 ja 2013. aastal.

Tabel 5. Elektrienergia bilanss, GWh. Allikas: Statistikaamet

Elektrienergia bilanss, GWh	2012	2013	Muutus, %
Toodang (neto)*	10 526	11 823	12,3
Import	2 710	2 712	0,1
Tarbimine	7 407	7 332	-1,0
Kadu	879	903	2,7
Ekspord	4 950	6 300	27,3

Märkus: * v.a elektrienergia omatarve.

Tabelis 6 on toodud andmed piiriülese elektrikaubanduse kohta.

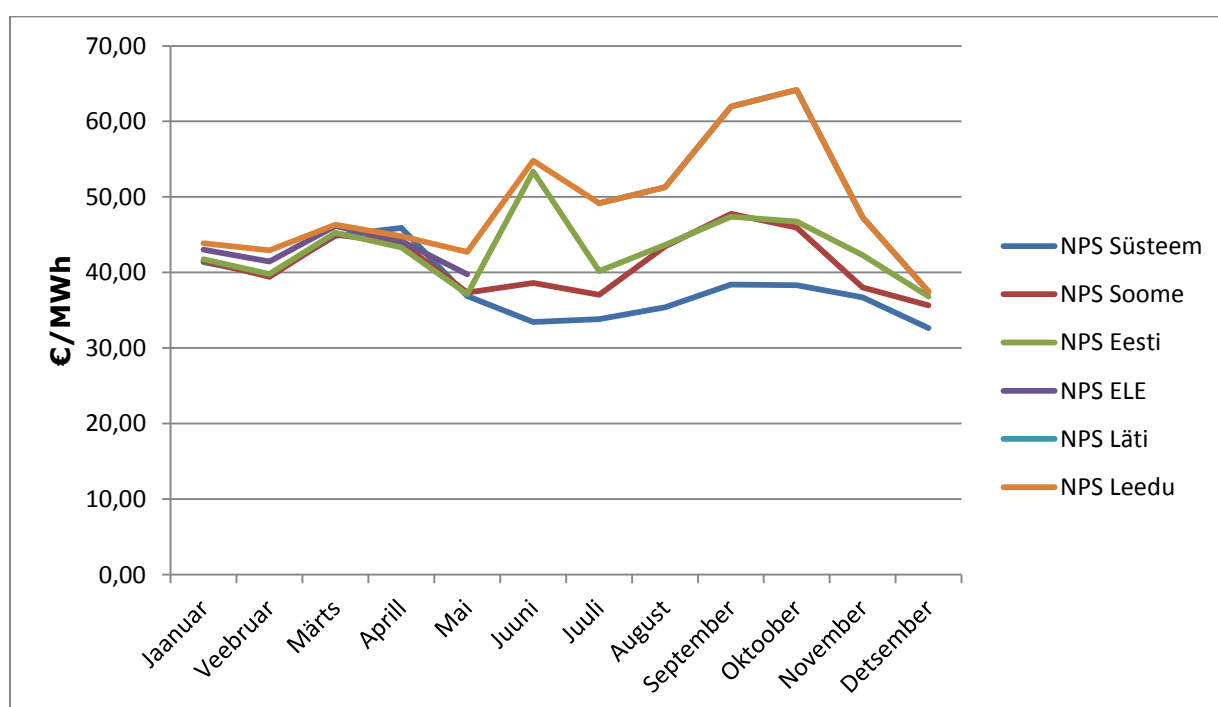
Tabel 6. Piiriülene elektrikaubandus, GWh. Allikas: Statistikaamet

Piiriülene elektrikaubandus, MWh	2012	2013	Muutus, %
Import kokku	2 710	2 712	0,1
sh Lätist	554	335	-39,5
sh Leedust	545	0	-100,0
sh Soomest	1 611	2 377	47,5
sh Venemaalt	0	0	0,0
Ekspord kokku	4 950	6 300	27,3

sh Lätisse	2 500	5 739	129,6
sh Leedusse	2 022	0	-100,0
sh Soome	428	561	31,1
sh Venemaale	0	0	0,0

Tabelist 6 selgub, et Eestist eksporditi 2013. aastal naaberriikidesse elektrienergiat üle kahe korra enam võrreldes impordituga. 2013. aastal imporditi elektrienergiat kokku 2 712 GWh, mis on ligilähedane 2012. aasta kogusega. Kõige rohkem imporditi elektrienergiat Soomest koguses 2 377 GWh ehk ligi 88%. 2013. aastal eksporditi elektrienergiat kokku 6 300 GWh, mis on ligi 27% võrra enam kui 2012. aastal. Kõige rohkem eksporditi elektrienergiat Läti koguses 5 739 GWh ehk 91%.

Allpoololeval joonisel 4 on toodud elektri börsihindade võrdlus NPS Süsteemi, NPS Eesti, NPS ELE, NPS Soome ja NPS Leedu ning NPS Läti, mis avati alates 03.06.2013.

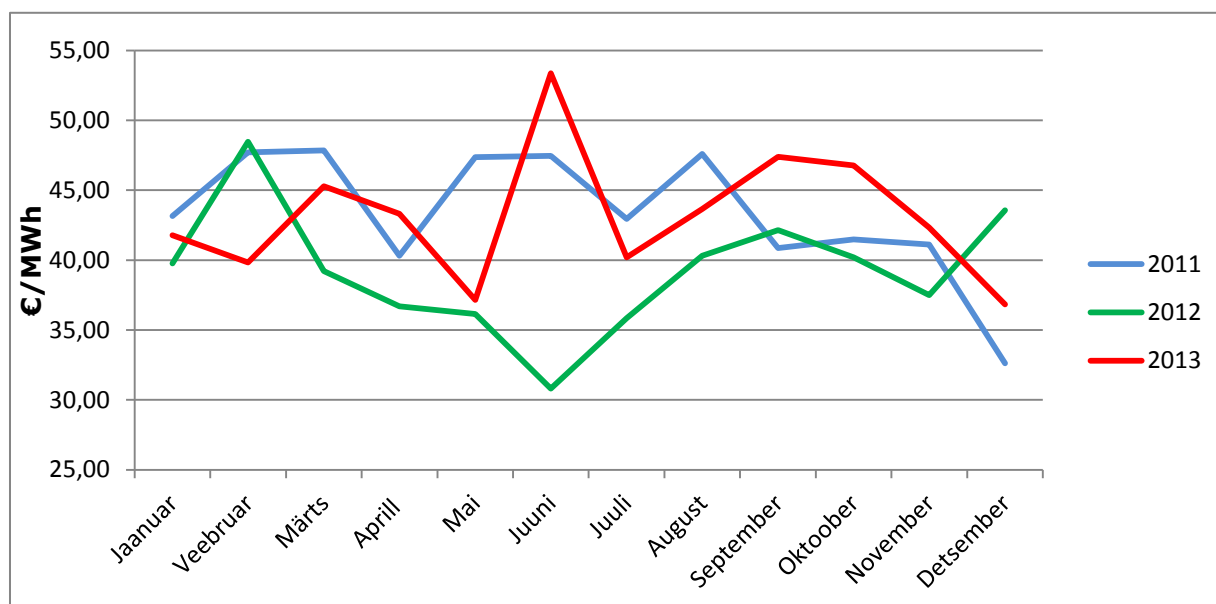

Joonis 4. NPS Süsteem, NPS Eesti, NPS ELE, NPS Soome, NPS Leedu ja NPS Läti keskmiste hindade (€/MWh) võrdlus 2013. aastal kuude lõikes. Allikas: Nord Pool Spot

Joonisel 4 toodud hinnaerinevuste põhjusteks erinevates hinnapiirkondades on Eesti tootjate suur eksportvõime, elektrienergia defitsiit Lätis ja Leedus, Põhjamaade hüdroreservuaaride täituvus, ülekoormused Eesti ja Läti vahelistel liinidel ning Eesti ja Soome vahelise merekaablil *EstLink 1* toimunud rikked ja hooldused.

NPS Süsteemi, NPS Eesti, NPS ELE, NPS Soome, NPS Leedu ja NPS Läti (alates 03.06.2013) hinnad olid 2013. aastal tõusutrendis, mis tulenes hüdroreservuaaride kogustest Põhjamaades. 2013. aasta juuni-, juuli- ja augustikuus avaldasid NPS Eesti, NPS Läti ja NPS Leedu hinnale mõju Eesti ja Läti vahelistel liinidel olevad ülekandevõimsuste piirangud, mis kergitasid suuresti Balti NPS piirkondade hindu. Jooniselt 4 selgub, et erinevate hinnapiirkondade hindade volatiilsus elektribörsil on väga suur, NPS Eesti piirkonna hinda mõjutas peamiselt tarbimise erinevus suve- ja talvekuudel ja Eesti-Läti ülekandevõimsuste puudujääk, kuna Läti ja Leedu elektrisüsteemid on suvekuudel peamiselt defitsiidis.

Võrdlusena on joonisel 5 toodud NPS Eesti hinnapiirkonna elektrienergia hinnad aastatel 2011-2013.

Joonis 5. NPS Eesti hinnapiirkonna keskmised elektrienergia hinnad (€/MWh) aastatel 2011-2013. Allikas: Nord Pool Spot

Jooniselt 5 selgub, et NPS Eesti hinnapiirkonnas on nimetatud aastatel olnud elektrienergia hinnad väga volatiilsed. Kui 2012. aasta juunikuus oli elektrienergia keskmine hind kõige madalamal tasemel, olles pisut üle 30 €/MWh, siis 2013. aasta juunikuus oli elektrienergia hind kõige kõrgemal tasemel, olles üle 50 €/MWh.

Alljärgnevas tabelis 7 on toodud NPS hindade võrdlused aastatel 2012 ja 2013.

Tabel 7. NPS Süsteemi, Soome, Eesti, ELE, Leedu ja Läti hindade võrdlus Allikas: Nord Pool Spot

Hinnapiirkond	Ühik	Keskmine hind 2012	Keskmine hind 2013	Maksimaalne hind 2013	Minimaalne hind 2013	Muutus, %
NPS Süsteem	€/MWh	31,20	38,10	109,55	1,38	22,1
NPS Soome	€/MWh	36,64	41,16	210,01	1,38	12,3
NPS Eesti	€/MWh	39,20	43,14	210,01	5,08	10,1
NPS ELE	€/MWh	42,63	42,84	109,55	8,75	0,5
NPS Leedu	€/MWh	45,50	52,41	210,01	5,08	15,2
NPS Läti	€/MWh	-	48,93	210,01	3,09	-

Märkus: NPS ELE hinnapiirkond kuni 02.06.2013, NPS Läti hinnapiirkond alates 03.06.2013

Tabelist 7 selgub, et NPS Eesti hinnapiirkonna keskmine hind oli 2013. aastal 43,14 €/MWh, mis on 10% kõrgem võrreldes 2012. aasta hinnaga. Samamoodi tõusid ka keskmised hinnad NPS Süsteemis, NPS Soome hinnapiirkonnas ja NPS Leedu hinnapiirkonnas. Peamiselt mõjutas elektrienergia hinda Põhjamaade hüdroreservuaaride täituvus ja Läti ja Leedu elektridefitsiit. 2013. aastal oli NPS Eesti piirkonnas kõrgemaiks tunnihinnaks 210,01 €/MWh ja madalamaiks tunnihinnaks 5,08 €/MWh.

Alljärgnevides tabelis 8 ja 9 on toodud päev-ette ja päevasisesel turul kaubeldud elektrikogused.

Tabel 8. Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas Elspot turul. Allikas: Nord Pool Spot

Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2012	2013
Päev-ette (Elspot) müüdud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	4,1	10,7
Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	2,9	7,3

Tabelist 8 selgub, et päev-ette (Elspot) turul müüdud elektrikogused olid 2013. aastal kokku 10,7 TWh ning ostetud elektrikogused olid kokku 7,3 TWh.

Tabel 9. Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas Elbas turul. Allikas: Nord Pool Spot

Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2012	2013
Päevasisene (Elbas) müüdud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	GWh	37,1	58,0
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	GWh	45,2	109,5

Tabelist 9 selgub, et päevasisesel (Elbas) turul müüdud elektrikogused olid 2013. aastal kokku 58,0 GWh ja ostetud elektrikogused oli kokku 109,5 GWh, mis suurenesid võrreldes 2012. aastaga üle kahe korra.

Elektribörsi korraldaja NPS ja süsteemihaldur Elering AS veebilehekülgedel on avalikustatud info tootmisandmete ja ülekandevõimsuste osas (sh katkestused) ning andmed kõigi NPS süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja allalaetavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestil elektri hulgiturul toimunud ulatuslikud arengud seoses Balti riikide turgude avanemise ja elektribörsi tööleasumisega ning seda ilmestab aktiivne import ja eksport naaberriikidega. Paremaks elektrituru toimimiseks käivitati 2014. aasta algul Eesti-Soome vahele kõrgepinge alalisvoolühendus *EstLink 2*. Lisaks alustab 2016. aastal tööd Leedu-Rootsi vaheline ühendus *NordBalt*. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tihedama konkurentsi tootjate vahel, läbipaistvamad ning madalamad hinnad tarbijatele ja eeldused toimivaks elektrituruks. Oluline on ka rõhutada, et Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsi tagab ühtne turu korraldus.

2.2.2 Elektri jaeturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2013. aastal avati Eestis täielikult elektriturg, mis tähendab, et kõik tarbijad kellel on kehtiv võrguleping saavad endale valida meelepärase elektrimüüja. Jaeturul suurima turuosaga ettevõtja on Eesti Energia AS. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 10.

Tabel 10. Üldised andmed jaeturu kohta

Aasta	Kogutarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosa ületab 5%	Sõltumatute elektrimüüjate arv*	Kolme suurima müüja turuosa			Müüja vahetus		
				Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad	Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad
2001	5 607	1	0	100	93	93	0	0	0
2002	5 686	1	0	100	93	93	0	0	0
2003	6 013	1	0	100	93	93	1	0	0
2004	6 326	1	0	100	93	93	1	0	0
2005	6 403	1	0	100	93	93	1	0	0
2006	6 902	1	3	100	92	92	1	0	0
2007	7 180	1	3	100	92	92	0	0	0
2008	7 427	1	3	100	92	92	n/a	n/a	n/a
2009	7 080	1	4	100	93	93	n/a	n/a	n/a
2010	7431	1	4	100	94	94	80	n/a	n/a
2011	6845	1	5	100	93	93	116	n/a	n/a
2012	7407	1	5	100	93	93	116	n/a	n/a
2013	7332	2	15	100	90	85	n/a	n/a	n/a

*Märkus: Ei sisalda võrguettevõtjaid

Tabelist 10 nähtub, et 2012. aastal oli viis erinevat võrguettevõtjast sõltumatud müüjat, kes müüsid vabatarbijatele elektrienergiat. 2013. aasta lõpuks oli sõltumatute elektrienergia müüjate arv kasvanud 15-ni. Konkurentsiametil puuduvad andmed elektrienergia müüjate vahetamise kohta erinevate tarbijagruppide vahel (suured ja väikesed tööstusettevõtjad ning kodutarbijad). Elektrimüüja vahetamise määr kogu jaeturul (mõõtmispunkti kohta) oli 2013. aastal 5%.

Andmed lõpptarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis 11.

Tabel 11. Elektrienergia hinnad lõpptarbijale 2013. aastal

Hinnakomponendid	Ühik	Tarbija
Võrguteenus (põhitariif)	€senti/kWh	5,56
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta	€senti/kWh	4,58
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,447
Taastuenergia tasu	€senti/kWh	0,87
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	11,46
Käibemaks 20%	€senti/kWh	2,29
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	13,75

Märkused. Elektrienergia aluseks on võetud Nord Pool Spot Eesti hinnapiirkonna 2013. aasta keskmine hind + Eesti Energia AS muutuva paketi marginaal

Võrguteenuse hinna aluseks on võetud Elektrilevi OÜ hinnakiri

Konkurentsiameti hinnangul oli 2013. aastal elektri jaeturul tagatud elektrienergia hindade, hinnamuutustest etteatamise ja lepingu tüüptingimuste nõuetekohane avalikustamine.

Konkurentsiameti hinnang jaeturule peale elektrituru avanemist

01.01.2013 avanes elektriturg kõigile tarbijatele Eestis. Tarbijale tähendab turu avanemine võimalust valida enda jaoks sobivaim elektrimüüja olenemata sellest, millise ettevõtjaga on ta sõlminud võrguteenuse lepingu. Ettevõtja on aga olukorras, kus tal tuleb klientide võitmise nimel rohkem pingutada. Elektri hind tekib avatud turul võrdsetes konkurentsitingimustes. 2012. aasta lõppemisega kaotasid kehtivuse kõik varasemad elektrilepingud. Kui tarbija ühegi elektripakkujaga lepingut ei sõlminud, siis varustab teda elektrienergiaga (üldteenuse raames) võrguettevõtja, kelle piirkonnas tarbimiskoht asub. Üldteenuse hinna aluseks on eelmise kuu kaalutud keskmine börsihind, millele on lisatud ettevõtja põhjendatud kulud ja mõistlik kasumimarginaal.

15 elektrimüüjat pakuvad avatud turul erinevaid hinnapakette. Elering AS-i andmetel oli 2014. aasta alguse seisuga elektrileping olemas 553 282 tarbimiskohal, mis moodustab 77,5% tarbimiskohtadest ja 22,5% tarbimiskohtadest kasutas üldteenust. Suurima elektrimüüja 2013. aasta keskmine bilansiportfelli osakaal oli Eesti Energia AS-l 71,9%, järgnesid Elektrum Eesti AS 10,7%, 220 Energia OÜ 1,7%, Elektrimüügi AS 1,4% jne.

2.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p o ja 37 lg 4 p b)

Eesti elektriturgu iseloomustas üleminekuperiood turu avamiseks aastani 2013, seega toimus konkurents elektriturul ainult suurtarbijatele, kelle aastane elektrienergia tarbimine oli üle 2 GWh. Aastal 2011 oli elektriturg avatud 33,2% ning aastal 2012 37,6%.

Konkurentsi edendamiseks on vajalik erinevate tootjate ja müüjate olemasolu. Samuti on oluline luua keskkond, kus liiguks info elektrimüüjate ja tarbijate vahel. 2007. aastal vastu võetud elektrituruseaduse muudatusega kehtestati Eestis toetuskeem taastuvenergia tootmiseks, mis on viimastel aastatel toonud turule mitmeid uusi elektritootjaid, eelkõige tuuleelektritootjaid. Kasvanud on ka puidu kasutus elektrienergia tootmises, mille tulemusena on hoogustunud elektri- ja soojuse koostootmisjaamade turule tulek. 2012. aastal oli Eestis viis sõltumatut elektrienergia müüjat, kuid turu avanemisega nende arv suurenes kuni 13-ni, kes pakuvad avatud turu tingimustes tarbijatele hinnapakette. Samas on kõigil võrguettevõtjatel õigus ja kohustus elektrienergiat müüa (alates turu avanemisest vaid väiketarbijatele üldteenuse raames). Selleks, et üleminek toimiks vabaturule sujuvalt, tekiks aus konkurents ja elektriturg toimiks efektiivselt, on vajalik tagada võimalikult korrektne protseduuriline pool. Selleks töötas Elering AS välja turuosalistele mõeldud andmevahetusplatvormi ehk andmelao AVP, mille üldesmärgiks on efektiivse ja turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipi arvestav andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmevahetusplatvormi toimivus on oluliseks eelduseks, et elektritarbijaid saaksid alates 2013. aastast valida ja muuta elektrienergia müüjaid ning kogu tarbija poolt tarbitud kogus jõuaks elektrimüüjani. Seega on tähtis tarbijate teadlikkus, kuna ka see on oluline sisend konkurentsi edendamiseks. Samuti on aktuaalne teema elektrikaubanduse põhimõtete sätestamine kolmandatele riikidele, kes ei kuulu EL-i.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestis üldine keskkond hea uute elektrienergia tootjate ja müüjate turule tulekuks. 2012. aasta lõpul ja 2013. aasta alguses lisandus turule mitu uut elektrienergia müüjat. Nii tootjad kui müüjad vajavad turul tegutsemiseks tegevusluba, mida annab välja Konkurentsiamet vastavalt elektrituruseadusele.

2.3 Elektrienergia varustuskindlus

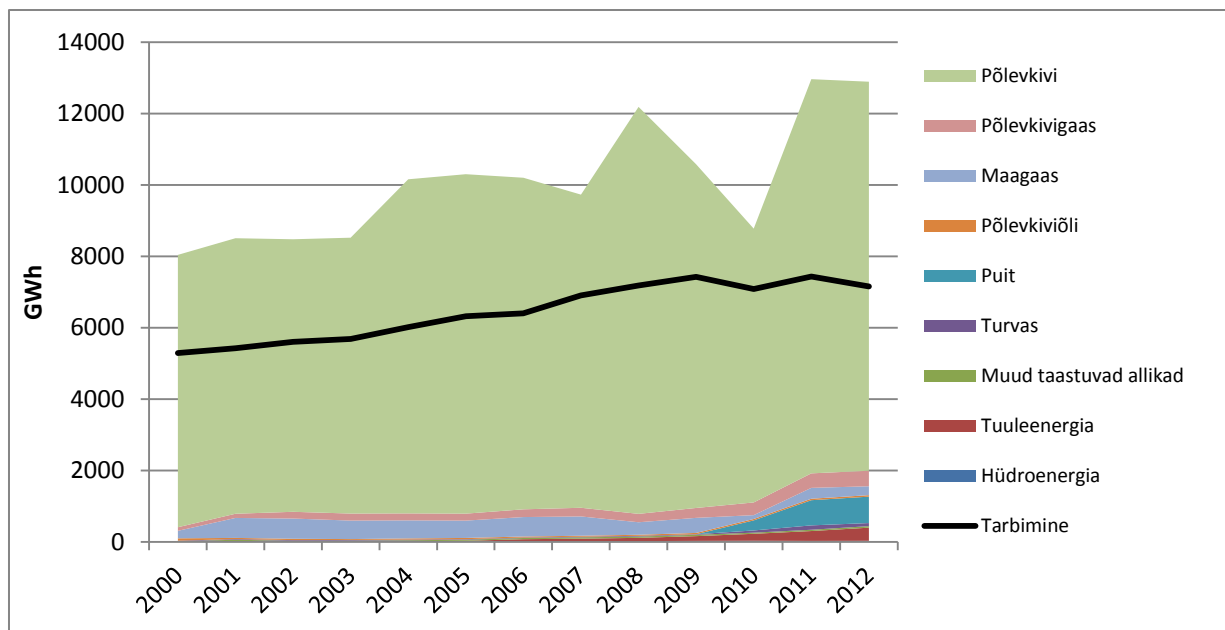
2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eestil on piisavalt tootmisvõimsusi, suutes katta oma sisemaise elektritarbimise vajaduse ning eksportides elektrienergiat peamiselt Lähti ja Leetu. 2013. aastal toodeti elektrienergiat siseriiklikult 11 823 GWh ja imporditi elektrienergiat 2 712 GWh. 2013. aastal tarbiti elektrienergiat siseriiklikult 7 332 GWh, võrgukaod olid 903 GWh ning elektrienergiat eksporditi 6 300 GWh. Tabelis 12 on toodud elektrienergia bilanss 2002. aastast kuni 2013. aastani.

Tabel 12. Eesti elektrienergia bilanss GWh. Allikas: Statistikaamet

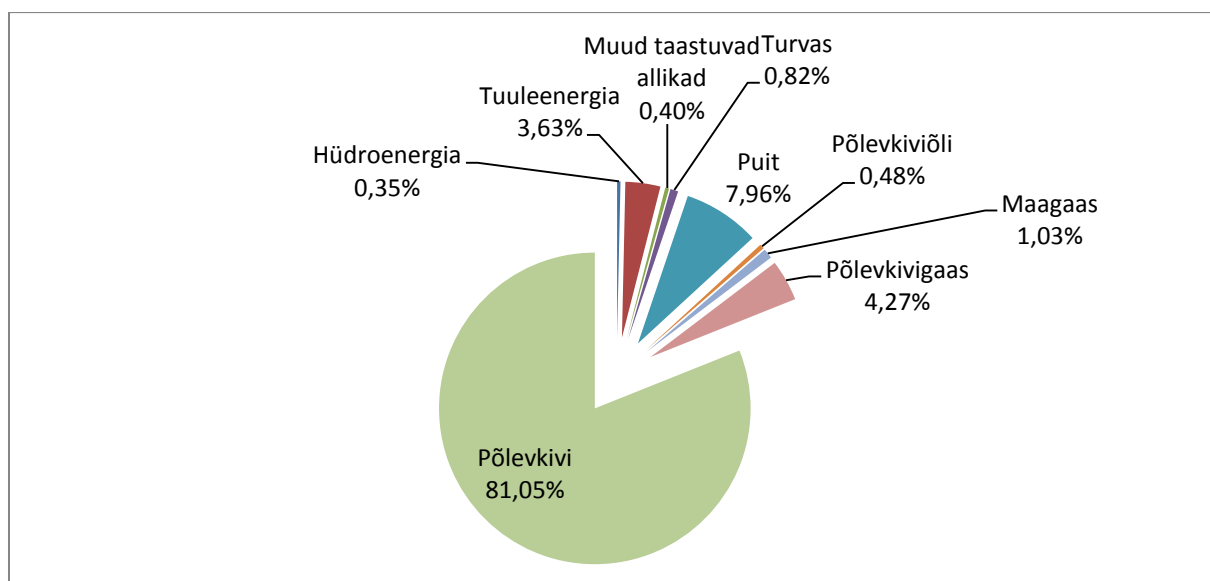
Elektrienergia bilanss, GWh	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Toodang (neto)	7 634	9 101	9 232	9 114	8 728	10 954	9 498	7 884	11 732	11 356	10 526	11 823
Import	412	93	347	345	251	345	1 369	3 025	1 100	1 690	2 710	2 712
Tarbimine	5 686	6 013	6 326	6 403	6 901	7 180	7 427	7 080	7 431	6 845	7 407	7 332
Kadu	1 258	1 192	1 112	1 103	1 077	1 354	1 130	886	1 047	949	879	903
Ekspord	1 102	1 989	2 141	1 953	1 001	2 765	2 310	2 943	4 354	5 252	4 950	6 300

Eesti energiaportfell on energeetiliselt sõltumatu, kuna enamus elektrienergiat toodetakse kodumaisest põlevkivist (vt joonis 6). Elektrienergia tootmise vähenemine toimus 2008. aastal, kuna sellel ajal oli terves maailmas üldine majanduslangus, mõjutades oluliselt elektrienergia tarbimist. Alates 2010. aastast elektritootmine suurenes seoses majanduse stabiliseerumisega. Kuigi jätkuvalt on elektrienergia tootmisel põlevkivi osakaal kõige suurem Eesti üldisest elektrienergia portfelist, on pidevalt tõusnud elektrienergia tootmine taastuvatest energiaallikatest. Joonisel 6 on toodud elektrienergia tootmine erinevate kütuse liikide lõikes 2000. aastast kuni 2021. aastani (2013. aasta andmed avalikustab Statistikaamet 2014. aasta suve lõpus).

Joonis 6. Elektri jaamade toodang Eestis kütuseliikide lõikes 2000 – 2012, GWh. Allikas: Statistikaamet.

Joonisel 7 on toodud detailsemalt elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energiaallikate osakaal 2012. aastal.

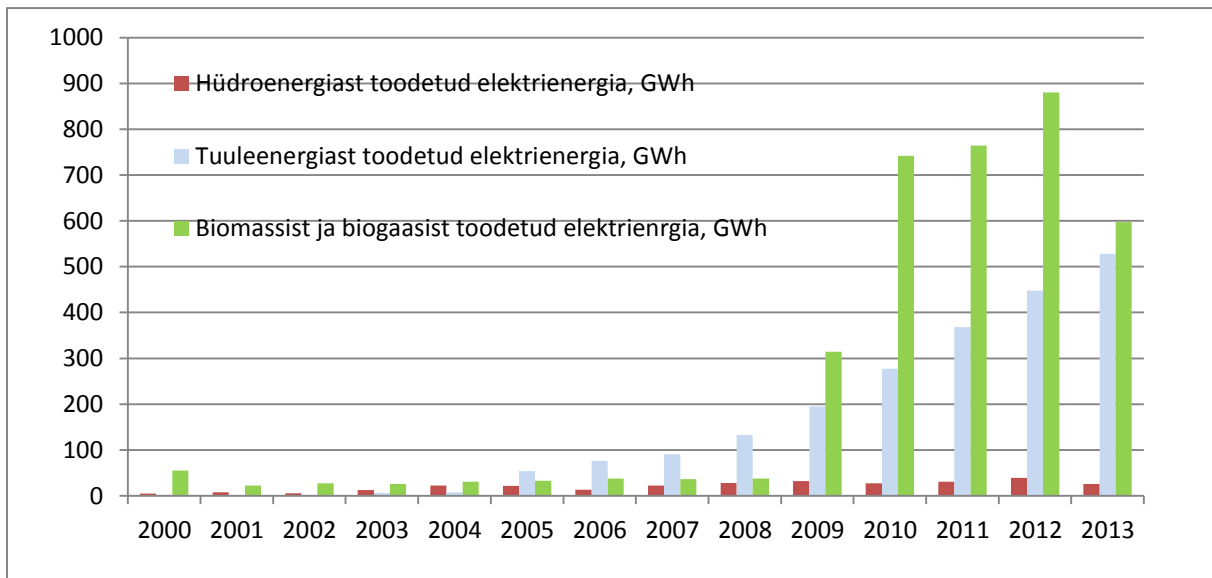

Joonis 7. Elektrienergia tootmiseks kasutatavad energiaallikad 2012. aastal. Allikas: Statistikaamet.

Jooniselt 7 selgub, et 2012. aastal toodeti elektrienergiat põlevikivist 81,1% (2011. aastal - 84,5%) ning muudest mittetaastuvatest allikatest 6,6% ning taastuvatest allikatest 12,3%. Taastuvatest energiaallikatest kõige rohkem toodeti elektrit biomassist.

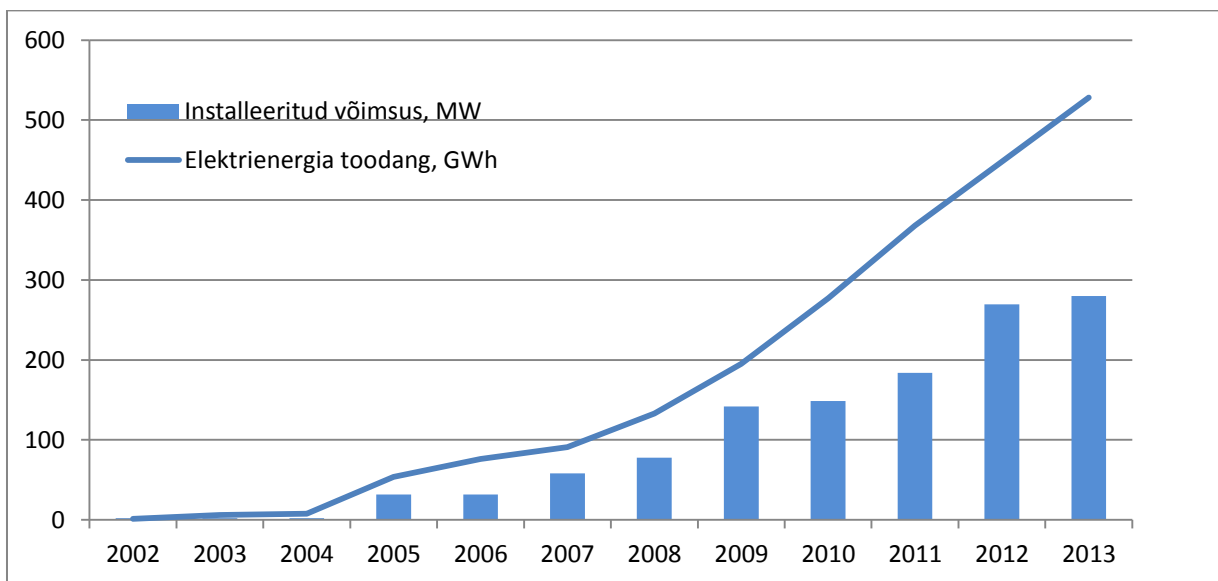
Joonistelt 6 ja 7 nähtub, et üha rohkem elektrienergiat toodetakse taastuvatest energiaallikatest. 2007. aastal muudeti elektrituruseaduses taastuvenergia toetuste määrasid, mis tõi kaasa uute taastuvatel energiaallikatel põhinevate jaamade lisandumise (tuuleelektrijaamad, koostootmisjaamad). Taastuvenergia kogus vähenes 2013. aastal

võrreldes 2012. aastaga ning seda eelkõige põhjuselt, et Narva elektrijaamades lõpetati biomassist elektrienergia tootmine. Samas tuuleenergia osakaal on pidevalt suurenenud. Tuuleenergia kasvu (vt joonis 8) põhjustas uute tuuleelektrijaamade lisandumine elektrienergia bilanssi.

Joonis 8. Taastuvenergia allikatel põhinev elektrienergia tootmine aastatel 2000 – 2013. Allikas: Elering AS

Kõige suurema osa Eesti taastuvelektri toodangust moodustab biomassil ja jäätmetest toodetud elekter, mille aastane toodang oli 2013. aastal 597 GWh. Väiksema osa moodustab tuulest toodetud elektrienergia, tuuleelektrijaamade koguvõimsus oli 2013. aasta lõpu seisuga 280 MW ja elektrienergia toodang oli kokku 528 GWh (vt joonis 9). Kõige väiksema osa taastuvenergia tootmisvõimsustest moodustavad hüdroelektrijaamad, millede koguvõimsus oli 2013. aastal 4 MW ja aastane toodang oli kokku 26 GWh.

Joonis 9. Tuuleenergia installeeritud netovõimsus ning elektrienergia tootmine aastatel 2002 – 2012. Allikas: Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon

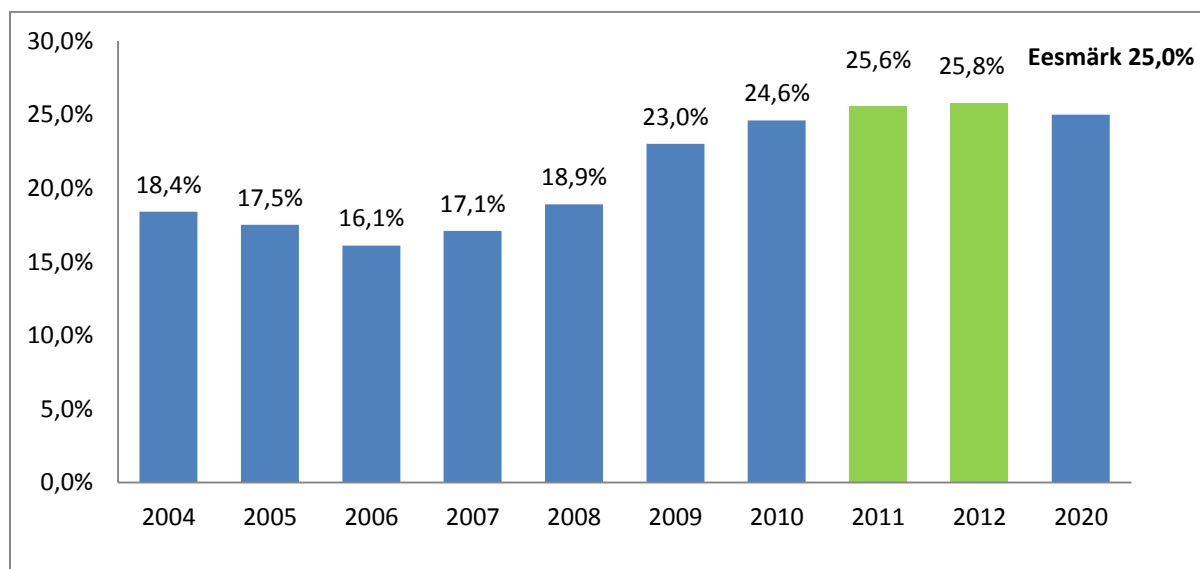
Euroopa Ülemkogu võttis 2007. aasta märtsis vastu Euroopa Liidu (edaspidi EL) Energiapoliitika tegevuskava 2007–2009 (edaspidi EL Energiapoliitika), mille eesmärkideks oli:

- tõsta energia varustuskindlust;
- tagada Euroopa konkurentsivõimeline ja taskukohane energia;
- soodustada keskkonna jätkusuutlikkust ja võidelda kliimamuutustega.

EL Energiapoliitika rakendamiseks välja töötatud meetmete paketist ehk nn kliimapaketist, mis esitati 23.01.2008 (koosneb neljast direktiivist ning ühest otsusest), on olulisimad sihtväärtused energia efektiivsuse, taastuvenergiaallikate ja biokütuste kasutusele, sealhulgas keskkonnasõbraliku süsinikdioksiidi kogumise ja ladustamise kohta aastaks 2020:

- vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 20% võrra võrreldes baasaastaga 1990 (2005. aastaks oli vähendatud 6%);
- tõsta taastuvenergia osakaal 20%-ni primaarenergia lõpptarbimisest (2005. aastal oli EL keskmiseks osakaaluks 8,5%);
- saavutada 20% efektiivsem energia kasutamine primaarenergia lõpptarbimises;
- suurendada biokütuste osakaalu transpordikütustes 10%-ni eeldusel, et õnnestub välja töötada teise põlvkonna biokütused.

Eesti võttis kohustuseks saavutada 2020. aastaks taastuvenergia osakaal 25% kogu primaarenergia lõpptarbimisest. Allpoololevalt jooniselt 10 nähtub, et taastuvenergia osakaal lõpptarbimises on iga-aasta pidevalt tõusnud.

Joonis 10. Taastuvenergia valdkondlik (elektri-, kütte- ja jahutus- ning transpordisektor) osakaal energia lõpptarbimises. Allikas: Eurostat

Jooniselt 10 selgub, et Eurostati andmetel moodustasid taastuvad energiaallikad primaarenergia lõpptarbimisest 2011. aastal 25,6% ja 2012. aastal 25,8%. Eraldi elektrienergia tootmisel taastuvenergia kasutamine siiski nii suur pole ja jätkuvalt toodetakse Eestis 90% elektrienergiast mittetaastuvatest allikatest. Eurostati andmed sisaldavad erinevaid energia liike nii elektrit, jahutust, transporti kui ka kütet.

2.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eesti elektrisüsteemi tarbimise tipukoormus oli 18. jaanuaril 2013.a 1 433 MW. Installeeritud kasutatavaid netootmisvõimsusi oli 2 071 MW, mis peab tagama tiputarbimise katmise ja süsteemi valmisoleku tarbimiskasvu ja avariide puhul (vt tabel 13). Elering AS on prognoosinud 2024. aastaks tipukoormuse kasvu kuni 1 617 MW ja installeeritud kasutatavaid netovõimsusi 2 016 MW. Elering AS poolt esitatud prognoosis toodud netootmisvõimsusega on võimalik katta siseriiklik tipukoormus, olemasolevate ühenduste ja jaamadega, kuna Eesti elektrivarustuse seisukohalt on äärmiselt oluline, et olemasolevad installeeritud tootmisvõimsused kataksid süsteemi tipukoormuse.

Tabel 13. Elektrienergia tipukoormus ja installeeritud kasutatav netovõimsus ning prognoosid kuni 2024. aastani. Allikas: Elering AS

Aasta	Elektrienergia tarbimine (koos kaoga), MWh	Tipukoormus, MW	Installeeritud võimsus, MW
2001	6 968	1 321	2 876
2002	6 944	1 336	2 726
2003	7 205	1 475	2 723
2004	7 438	1 318	2 675
2005	7 506	1 331	2 230
2006	7 978	1 555	2 059
2007	8 534	1 537	2 052
2008	8 557	1 525	1 960
2009	7 966	1 535	1 976
2010	8 478	1 587	1 871
2011	7 824	1 517	2 015
2012	8 139	1 572	2 278
2013	8,1	1433	2071
	Eeldatav kasv (koos kaoga), TWh	Eeldatav kasv, MW	Installeeritud netovõimsus, MW
2014	8,4	1505	2049
2015	8,5	1517	2073
2016	8,6	1529	2022
2017	8,7	1540	2018
2018	8,8	1550	2018
2019	8,9	1561	2018
2020	9,0	1573	2018
2021	9,1	1584	2017
2022	9,2	1595	2017
2023	9,3	1606	2016
2024	9,4	1617	2016

Eesti varustuskindlust suurendab ka uue Elering AS avariireservijaama valmimine avariireservi hoidmiseks Eesti territooriumil. Esimene etapp valmis 2013. aasta kevadel

võimsusega 110 MW ja teine etapp võimsusega 140 MW planeeritakse töösse viia 2014. aasta septembrikuus.

Lisaks tootmisvõimsustele on Eestil vahelduvvoolu ühendused Venemaaga vastavalt kolm 330 kV õhuliini (500-650 MW) ja Lätiga kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) ning 150 kV alalisvooluühendus Soomega (350 MW). 2013. aasta detsembrikuus lisandus Soome-Eesti vaheline teine 450 kV alalisvooluühendus võimsusega 650 MW. Seega on Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses kuni 2550 MW. Oluline on märkida, et olenevalt välisõhutemperatuurist, transiidist ja remontidest võib ühenduste läbilaskevõime oluliselt väheneda. Lisaks tuleb arvestada olukorraga, kus tootmisvõimsuste puudujääk on Lätis, Leedus ja Kaliningradis, mis tähendab, et Läti ühenduste kaudu toimub pigem elektrienergia eksport kui import. Lisaks Eesti ühendustele on Balti riikidel ühendused ka Leedu ja Poola ning Leedu ja Valgevene vahel ning rajamisel on uus alalisvooluühendus Leedu ja Rootsi vahele.

Kokkuvõtvalt ületasid 2013. aastal Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2024. aastani.

2.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p r)**

Käesolevas peatükis on Konkurentsiamet analüüsinud tarbimisvõimsuse katmist aastani 2020 võttes arvesse põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande* tootmisvõimsuste analüüsi.

Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne

Süsteemihalduri ja põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitletakse elektritootmisstsenaariumeid ja varustuskindlust Eestis ja Baltikumis aastani 2030, olemasolevaid tarnevõimalusi; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tipunõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; olulisemaid investeeringuid Eesti põhivõrku ja eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat. Nimetatud aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Konkurentsiametile. Seega on Elering AS poolt koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks Elering AS koostatud analüüsi, võib Konkurentsiamet kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks. Tabelis 14 on toodud Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed seisuga september 2013.

Tabel 14. Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed. Allikas: Elering AS

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus, MW	Tipuajal kasutatav tootmisvõimsus, MW
Eesti elektrijaam	1369	1321

Balti elektrijaam	612	458
Iru elektrijaam	173	111
Kiisa avariireservielektrijaam	110	0
Põhja soojuselektrijaam	54	54
Lõuna soojuselektrijaam	7	7
Sillamäe soojuselektrijaam	16	10
Tallinna elektrijaam	21	21
Tartu elektrijaam	22	22
Pärnu elektrijaam	20	20
Tööstuste- ja väike koostootmisjaamad	53	43
Hüdroelektrijaamad	6,6	3
Tuuleelektrijaamad	276	0
Kokku	2739,6	2070

Investeeringud ülekandevõrkudesse

Järgnevatel aastatel on ettevõtja tähelepanu investeringutel, mis parandavad varustuskindlust ja ühendusi naaberriikidega. Euroopa ja Põhjamaade elektrisüsteemi jaoks 2012. aastal välja antud ENTSO-E kümne aasta arengukava kohaselt on üheks prioriteetseks elektrivõrgu arengusuunaks Põhjamaade ja Mandri-Euroopa vaheliste liinikoridoride tugevdamine ja läbilaskevõimete suurendamine.

Lisaks otseühendustele Skandinaavia ja Kesk-Euroopa vahel on väga oluliseks alternatiivseks elektrikoridoriks saamas läbi Baltimaade kulgev ülekandevõrk. Elering AS kõige tähtsamateks investeringuteks on desünkroniseerimine, mis tähendab, et pikemas perspektiivis on võimalik Eesti elektrisüsteemi eraldumine Venemaa elektrisüsteemist ja ühendumine Mandri-Euroopa süsteemiga. Desünkroniseerimise tagamiseks on vaja investeerida uude Tallinn-Riia liini ja olemasolevate 330 kV liinide rekonstrueerimisse ning tugevdada elektrivõrgu ühendusi eelkõige Lääne-Eesti ja saarte piirkonnas.

Siseriiklik ülekandevõrk

Eesti sisese 110-330 kV elektrivõrgu olukord on Elering AS hinnangul rahuldav. Olemasolev riigisisene ülekandevõimsus on piisav, tagades Eesti elektrisüsteemi tarbijatele nõuetekohase varustuskindluse tipukoormuse ajal.

Eesti siseriiklikud võimsusvood liiguvad hetkel põhiliselt Narva-Tallinn ja Narva-Tartu suunal, kus asub ka enamus tarbimiskeskusi (vt joonis 2). Narva-Tartu suunalise ühenduse läbilaskevõime on piisav. Lisaks Tartu piirkonna tarbimise katmiseks kasutatakse seda ristlõiget ka elektri ekspordiks ja transiidiks Venemaalt Lätti ja Leetu ning transiidiks Venemaalt Lätti, Leetu ja Kaliningradi. Siseriiklikult on Tallinna piirkonna varustuskindlust ning sellesuunalist läbilaskevõimsust aidanud suurendada 2010. aastal lõpetatud Kiisa 330/220/110 kV alajaama ning Balti-Püssi 330 kV õhuliini rekonstrueerimine (seoses *EstLink 2* ehitamisega). 2013. aastal valmis Eesti 330/110 kV alajaama I etapi ehitus, Tartu 330 kV jaotla renoveerimine, Paide 110 kV jaotusseadme renoveerimine ja Aravete 110 kV alajaama renoveerimine. 2014. aasta lõpuks peaksid valmima kaks kiiresti käivituvat

avariireservjaama, Tartu-Viljandi-Sindi 330 kV õhuliin ning Volta-Ranna 110 kV õlikaablite vahetus. 2015. aasta lõpuks peaks lõppema Ranna-Ida õlikaablite vahetus.

Pärnu ja Tartu koormuspiirkondade kindlamaks varustamiseks on hetkel ehitamisel Tartu-Viljandi-Sindi 330 kV liin ning plaanis on rajada ka Harku-Lihula-Sindi 330 kV liin. Nende liinide valmimisel on kogu Eesti mandriosa kaetud tugeva 330 kV võrguga ning eriti Pärnu tarbimise piirkond saab tugevamini ühendatud elektriülekandesüsteemiga

Arvestades elektrivõrgu arengukava on eeldatav, et elektrivõrgu varustuskindluse tase 15 aasta perspektiivis saab olema hea ning elektrivõrgu areng toetab ka uute elektritootmisallikate lisandumist ning elektrituru üldist arengut ja integreerimist naabersüsteemidega.

Ühendused naaberriikidega

Eestil on täna kokku kuus olulist elektrivõrgu otseühendust kolme naaberriigiga – Venemaa, Soome ja Läti. Venemaaga on Eesti elektrivõrk seotud kolme 330 kV õhuliiniga, Lätiga seob kaks 330 kV vahelduvvooluühendust ning Soomega seob Eestit veealused alalisvoolu 350 MW ja 650 MW merekaablid. Viimane (*EstLink 2*) võeti vastu 2014. aasta esimeses kvartalis. Tabelis 15 on väljatoodud ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused.

Tabel 15. Elektrienergia ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused ja vaba läbilaskevõime*****

Aasta	tehniline läbilaskevõime MVA				tegelik tipuvõimsus MVA			
	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid*****	Soome suunaline liin (detsembrist 2013 on 2 liini)	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid	Soome suunaline liin (detsembrist 2013 on 2 liini)
2001	1050/950*	500/400**	750	-	662	321	720	-
2002	1050/950*	500/400**	750	-	698	250	721	-
2003	1050/950*	500/400**	750	-	472	194	663	-
2004	1050/950*	500/400**	750	-	707	194	718	-
2005	1050/950*	500/400**	750	-	450	236	885	-
2006	1050/950*	500/400**	750	-	483	141	658	-
2007	1050/950*	500/400**	750	365	565	204	623	388
2008	1050/950*	500/400**	750	365	211	158	809	385
2009	1050/950*	500/400**	750	365	633	334	732	385
2010	1050/950*	500/400**	750	365	*630	190	811	384
2011	1050/950*	500/400**	750	365	584	176	679	386
2012	1050/950*	500/400**	750	365	683	213	740	385
2013	1050/950*	500/400**	750	1032	807	213	921	1029

Märkused.

* - suunal Narva-Peterburg läbilaskevõime 1050 MVA; suunal Peterburg - Narva läbilaskevõime 950 MVA

** - suunal Tartu -Pihkva läbilaskevõime 500 MVA; suunal Pihkva-Tartu läbilaskevõime 400 MVA

*** - läbilaskevõime sõltub Venemaa, Läti, Leedu, Valgevene sisevõrgust - täpseid andmeid nendes riikides toimuva ülekandevõrgu

**** - antud on maksimaalsed normaalolukorras 20% varuteguriga.

***** - kaubanduslikult arvestatakse juurde liini võimsus Läti ja Venemaa vahel (hetkel maksimaalselt 1150 MVA)

EstLink 2 tulekuga on vähenenud ülekoormus Eesti ja Soome vahel, kuid Balti riikide suuremahulise impordi korral Põhjamaadest võivad piirangud Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel esineda ka pikemas perspektiivis.

Kokkuvõtvalt on Konkurentsiamet seisukohal, et lähtudes teadaolevatest andmetest tootmisvõimsuste ja riikidevaheliste ühenduste osas ning süsteemihalduri poolsest tarbimisprognoosist ei ole Eestil täna ja hinnanguliselt kuni 2024. aastani probleeme elektrienergia varustuskindluse osas, vaid vastupidiselt, installeeritud võimsused ja tootmine ületavad Eesti kodumaise nõudluse ja tarbimise tipu. Eesti elektri põhivõrku ja ühendustesse naaberriikide elektrisüsteemidega on teostatud ulatuslikud investeeringud, mis tagavad Eesti varustuskindluse ja elektrituru toimimise.

3. Maagaasi turu toimimine ja regulatsioon

3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon

3.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 10,11 ja 26 ning Määrus (EÜ) 715/2009)

Maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ menetlemise käigus taotles Eesti erandit ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte rakendamisel, lähtudes ühe gaasitarnijaga isoleeritud gaasituru staatusest. Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 näeb Eestile ette erandi ega nõua, et Eesti teostaks ülekandesüsteemi omandilist eraldamist gaasi tootjast ja müüjast seni, kui mistahes Balti riik või Soome ei ole otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud maagaasi võrku.

Tuginedes teiste riikide kogemustele ning Euroopa Komisjoni energiapaketi majanduslike mõjude analüüsi järeldustele elektri- ja gaasituru paketi rakendamisel, jõudis Vabariigi Valitsus maagaasiseaduse muutmise eelnõu väljatöötamise käigus järeldusele, et teised mudelid peale omandilise eraldamise ei taga tegelikku konkurentsi ja Eesti puhul on gaasituru arengu seiskohalt kõige proportsionaalsem reaalselt toimiv süsteemihalduri mudel müüjast ja importijast sõltumatu ülekandesüsteemi haldur (TSO – *transmission system operator*). Konkurentsi tekitamiseks on omandiline eraldamine vajalik, kuna puudub kindlus, et omandiliselt eraldamata maagaasi ülekandeteenuse osutaja teeks piisavalt investeringuid konkureerivatele maagaasi tarnijatele ligipääsu tagamiseks ülekandevõrgule.

08.07.2012. aastal jõustus seadusemuudatus, millega Riigikogu tegi otsuse direktiivis 2009/73/EÜ nimetatud erandi mitterakendamise kohta tulevikus ning valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatus loob eeldused reaalse maagaasi turu tekkimisele Eestis.

Seadusemuudatuse eesmärgiks oli ka, et praeguse süsteemihalduri ja ülekandevõrgu omaniku õiguste riive oleks minimaalne. Süsteemihalduril on aega kolm aastat, et viia end kooskõlla seaduse nõuetega. Kui süsteemihaldur ei suuda viia end vastavusse gaasi ülekandeteenust osutava ettevõtja juhtimise nõuetega, saab Konkurentsiamet algatada ülekandevõrgu võõrandamise. Kui süsteemihalduri kontsernis jätkub maagaasi müügi- või tootmistegevus peale 2015. aastat, rakendatakse tema suhtes sunniraha. 31.12.2012 esitas süsteemihaldur EG Võrguteenus Konkurentsiametile kava omandilise eraldamise nõuete täitmise kohta. Kava kohaselt viiakse hiljemalt 01.01.2015. süsteemihaldur vastavusse maagaasiseaduses toodud nõuetele, sh täieliku eraldamise osas ja sertifitseerimine Konkurentsiameti poolt vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 artiklile 3.

Süsteemihaldur on hakanud kava ellu viima. Esimeseks sammuks oli, et süsteemihaldur AS EG Võrguteenus omandas AS-It Eesti Gaas ülekandevõrgu ja mõõtesüsteemid riigipiiril. Selleks sõlmisid AS Eesti Gaas ja AS EG Võrguteenus 31.05.2013 mitterahalise sissemakse üleandmise lepingu, mille esemeks oli AS Eesti Gaas poolt gaasi ülekandetegevuses kasutatava vara kui ettevõtte üleandmine AS-le EG Võrguteenus. Leping ei sisaldanud 21,3 km pikkust Pihkva-Riia ja Izborsk-Riia transiiditorustiku osasid ja Misso gaasimõõtejaama, kuna maagaasiseadus ei käsitlenud transiidiks vajalikku vara ülekandevõrgu osana.

Teiseks sammuks oli AS-st EG Võrguteenus jaotusteenuse osutamise eraldamine uude äriühingusse AS Gaasivõrgud mistõttu osutab AS EG Võrguteenus alates 01.08.2013 ainult ülekandeteenust.

Kolmandaks sammuks oli AS EG Võrguteenus valdusettevõtte AS Võrguteenus Valdus moodustamine, mille tulemusena on alates 02.01.2014 AS-i EG Võrguteenus aktsiate ainuomanik AS Võrguteenus Valdus.

Käesoleval ajal hetkel tegeleb ettevõtja AS Võrguteenus Valdus omanikeringi vastavusse viimisega maagaasiseaduse nõuetega, mis on alates 01.01.2015 eelduseks süsteemihalduri sertifitseerimisele ja uue tegevusloa väljaandmisele.

Alates 10.04.2014 jõustunud gaasi ülekandevõrgu definitsiooni muutusele maagaasiseaduses, tuleb AS-il EG Võrguteenus pidada läbirääkimisi ka transiiditorustiku omandamiseks AS-lt Eesti Gaas, kuna muudatuse kohaselt kuuluvad ka transiidiühendused gaasi ülekandevõrgu koosseisu.

28.05.2013 esitas AS EG Võrguteenus taotluse nõuetekohasuse hindamiseks ning tegevusloa saamiseks.

3.1.2 Tehniline funktsioneerimine

AS EG Võrguteenus omanduses on Eesti ülekandevõrk 885 km, sh 37 gaasijaotusjaama (GJJ) ja 3 gaasimõõtejaama (GMJ) (vt joonis 11). AS EG Võrguteenus on maagaasiseaduse mõistes alates 01.08.2013 ainult ülekandesüsteemi operaator (varemalt ka jaotusteenuse osutaja) ja gaasisüsteemi süsteemihaldur.

AS EG Võrguteenus rendib lepingu alusel transiidiühenduse varasid Misso kandis AS-lt Eesti Gaas. Enne süsteemihalduri sertifitseerimist peab AS EG Võrguteenus saama ka transiiditorude omanikuks (maagaasiseaduse 10.04.2014 muudatus).

Eesti gaasi ülekandesüsteem on välja kasvanud endise Nõukogude Liidu gaasivõrgust ning on seetõttu ühendatud Venemaa ja Läti gaasisüsteemidega. Eesti gaasisüsteemil puudub oma kompressorjaam ning gaasi ülekandeks vajalik rõhk tagatakse kas Venemaa ülekandesüsteemis asuvate kompressorjaamadega või Lätis asuvast Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast.

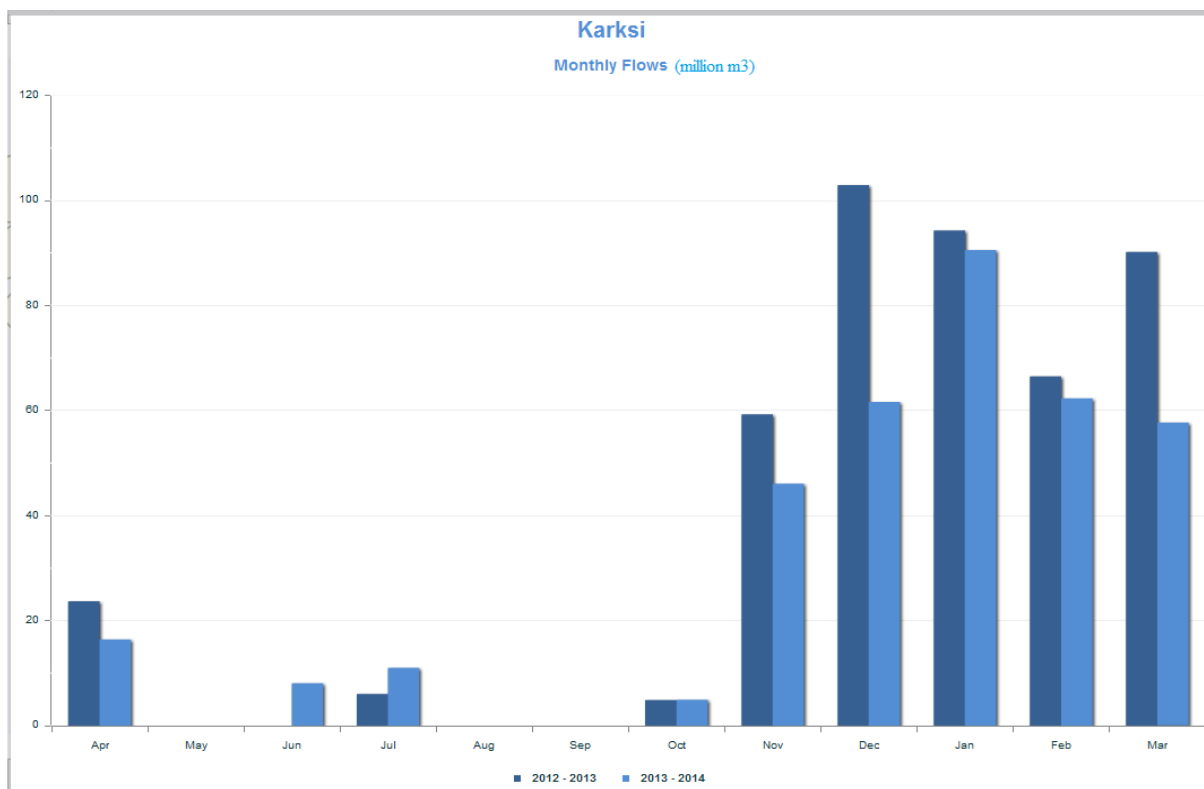

Joonis 11. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk. Allikas: AS EG Võrguteenus

Joonisel 11 märgitud Värskas GMJ-s, Karksi GMJ-s, Misso GMJ-s ja Ivangorodi GMJ-s mõeldakse Eestisse tarnitava gaasi kogused ja määratakse selle omadused.

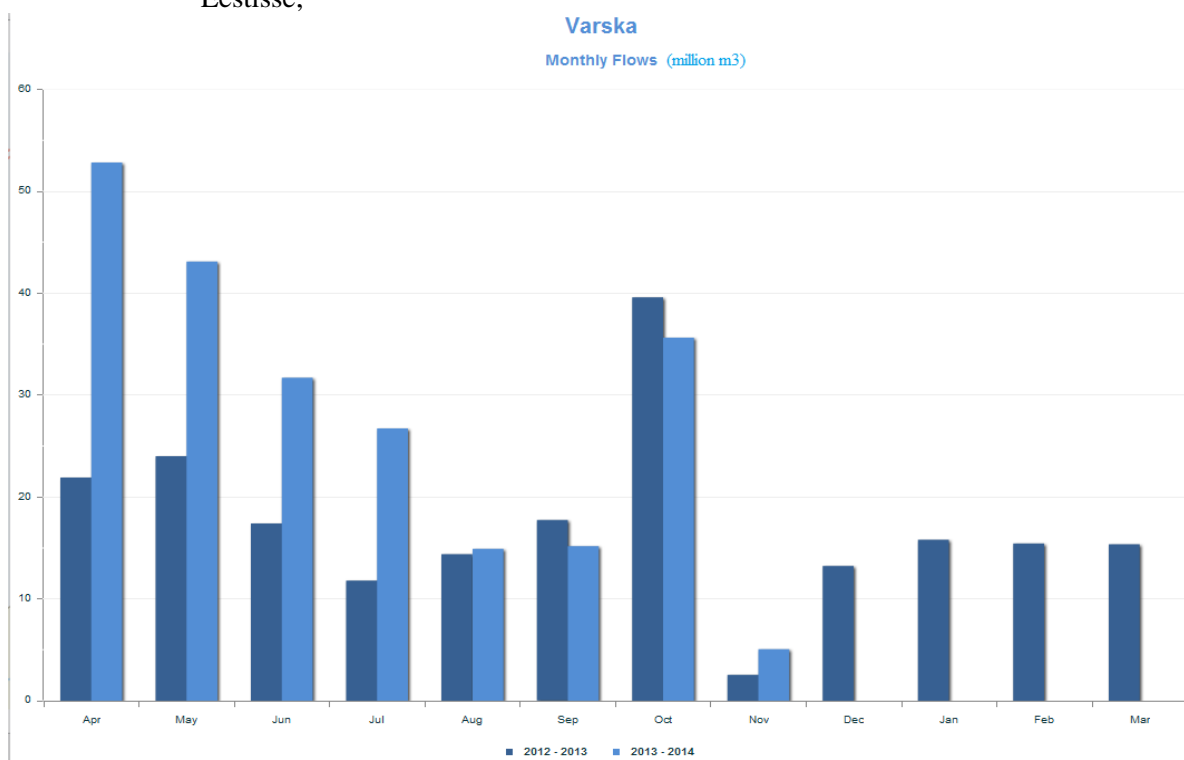
AS EG Võrguteenus omanduses oleval Eesti ülekandevõrgul on ühendused:

- Lätis ülekandevõrguga:
 - Vireši - Tallinn (DN 700, PN 55 bar) ülekandekorustiku ja Karksi GMJ kaudu, millega on tagatud pidev ühesuunaline gaasivoogude (vt joonis 12) läbilaskevõimalus Lätist Eestisse (gaasi edastamine Eestist Lätti on tehniliselt võimalik ilma mõõtmiseta).

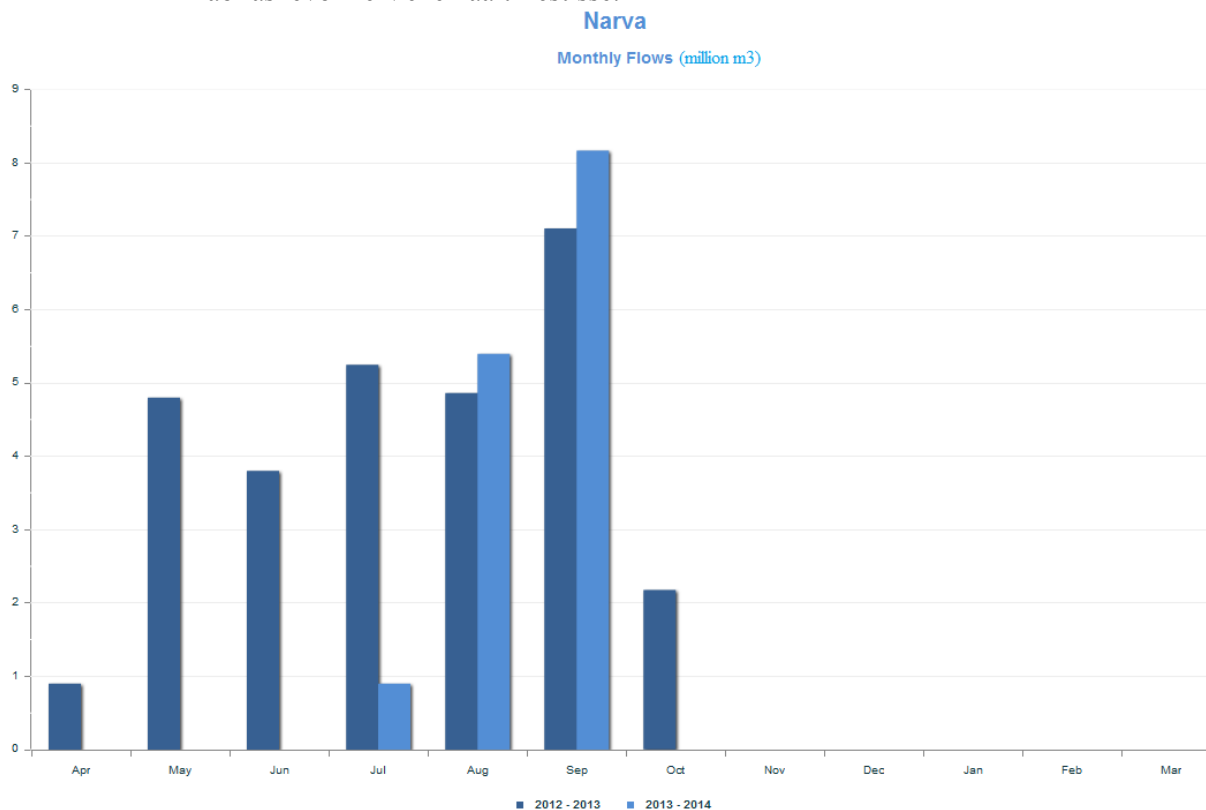
Joonis 12. Karksi GMJ läbivad gaasivood 2012-2014. Allikas: International Energy Agency (IEA).

- Venemaa ülekandevõrguga:
 - Izborsk - Tartu - Rakvere (DN 500, PN 55 bar) ülekandetorustiku ja Värskas GMJ kaudu, millega on tagatud gaasivoogude (vt joonis 13) läbilaskevõimalus Venemaalt Eestisse;

Joonis 13. Värskas GMJ läbivad gaasivood 2012-2014. Allikas: International Energy Agency (IEA).

- Narva piiriületuspunkt: Kohtla-Järve-Narva 2.niidi ülekandetorustiku (DN 400, PN 38 bar) ja Ivangorodi GMJ kaudu, millega tagatakse gaasivoogude (vt joonis 14) läbilaskevõime Venemaalt Eestisse.

Joonis 14. Narva piiriületuspunkti läbivad gaasivood 2012-2014. Allikas: International Energy Agency (IEA).

Eesti lõunaosa läbib veel 2 transiitorustiku (Izborsk - Inčukalns (DN 700, PN 55 bar) ja Valdai-Pihkva-Riia (DN 700, PN 55 bar), mille kaudu toimub gaasi transportimine suvekuudel Venemaalt Läti ja sealt talvekuudel tagasi. Nimetatud torustikust toimub ka Misso piirkonna varustamine gaasiga (mõõtmise Misso GMJ-s ning jaotus Misso GJJ-s). Eelpool nimetatud transiiditorustikud ja mõõtmisjaam on AS Eesti Gaas omanduses. AS EG Võrguteenus kasutab neid rendilepingu alusel.

Eestis on jaotusteenuste turuliider AS-ist EG Võrguteenus eraldunud AS Gaasivõrgud, mis kasutab AS Eesti Gaas omanduses olevat 1 458 km pikkust jaotusvõrku rendilepingu alusel. Lisaks AS-ile Gaasivõrgud on Eestis veel 24 maagaasi jaotusvõrguettevõtet, milledele kuulub 650 km maagaasi jaotusvõrke.

Bilansiteenused (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 6 p b ja lg 8)

Maagaasiseaduses sätestatud bilansivastutuse regulatsioonikohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Bilansi tagamiseks võib turuosaline sõlmida vastava lepingu kas müüja või bilansihalduriga. Kodutarbija bilansihalduriks on gaasimüüja. Süsteemihaldur (AS EG Võrguteenus) vastutab kogu süsteembilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed

bilansihaldurid. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Gaasi importija ja turgu valitsev hulgimüüja AS Eest Gaas hoidis varasemalt bilanssi ka kõigile vabatarbijatele ning jaotusvõrguettevõtjatele. Tänapäevase seisuga on AS Eest Gaas loobunud jaotusvõrguettevõtetele bilansiteenuse pakkumisest ja jaotusvõrguettevõtjad sõlmivad vastava lepingu süsteemihalduriga. AS Eest Gaas ja jaotusvõrguettevõtjad pakuvad omakorda vabatarbijatele bilansiteenust. AS Eest Gaas on küll peamine bilansiteenuse osutaja, kuid jaotusvõrguettevõtjad ja suurtarbijad on sõlminud vastava lepingu süsteemihalduriga ning pakuvad ka teistele vabatarbijatele bilansiteenust ehk avatud tarnet. Seega on turul küll üks ainus importija, kuid konkurentsi mõistes on olukord siiski paranenud, sest AS Eest Gaas kõrvale on tekkinud ka konkureerivaid bilansiteenuse pakkujaid.

AS EG Võrguteenus bilansigaasi hinna määramise meetodika ja rakendamise tüüptingimused kooskõlastas Konkurentsiamet 2008. aastal.

Uue võrguühenduse loomiseks kuluv aeg ning gaasivarustuse kvaliteet (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p h ja m)

Maagaasiseaduse kohaselt on võrguettevõtja kohustatud võrgu tehniliste võimaluste piires liitma võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud. Seadus ei piiritle uue ühenduse loomiseks kuluvat aega, kuid juhul, kui võrguettevõtja ei saa liitumistaotlust täita, on ta kohustatud oma otsust kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest. Konkurentsiametile ei ole teada ühtegi juhtumit, kus võrguettevõtja oleks keeldunud uue liitumise loomisest.

Gaasivarustuse kvaliteedinõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses, mille alusel rikestest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja ning Konkurentsiameti ülesanne on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist.

2013. aastal kvaliteedinõuete rikkumisi ei esinenud.

Kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda või on tarnehäire juba tekkinud, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta maagaasiseaduses sätestatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada maagaasiseaduses sätestatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p a ja f, lg 6 p a ning lg 8, 10 ja 12)

Vastavalt seadusele rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2013. aastal 25 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja (ülekandevõrku opereeriv ettevõtja).

Maagaasiseaduse tähenduses on võrguga liitumine tarbijapaigaldise, gaasi tootmiseseadme, teisele võrguettevõtjale kuuluva võrgu või veeldatud gaasi terminali ühendamise võrguga. Võrguettevõtjal on kohustus võrgu tehniliste võimaluste piires liita võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud, kui sellega ei seata ohtu varasemate liitujate varustuskindlust. Liituja taotluse rahuldamata jätmist peab võrguettevõtja kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul, alates taotluse saamisest.

Liituja taotluse alusel väljastab võrguettevõtja võrguga liitumistingimused, mis peavad olema:

- läbipaistvad ja üheselt mõistetavad;
- sarnaste liitujate võrdse kohtlemise põhimõtet järgivad;
- konkreetse liitumise tehnilisi ja majanduslikke tingimusi arvestavad;
- võrgu arendamise ja stabiilsuse huve arvestavad;
- võrgu tehnilisi võimalusi arvestavad.

Võrguga ühendatud tarbijapaigaldise või selle omaniku vahetumisel ei võeta liitumistasu, kui üheaegselt on täidetud järgmised tingimused:

- ühendamise olemasoleva tarbijapaigaldisega toimub nii, et liitumispunkti asukoht ei muutu;
- ei taotleta endise tarbija sõlmitud lepingus määratud summaarse tarbimisvõimsuse või tarbimisrežiimi muutmist;
- on säilinud tehnilised tingimused liituja tarbijapaigaldise ühendamiseks.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrguteenuse hinnad ning meetodikad:

- Ülekandeteenuse hind;
- Jaotusteenuse hind;
- Liitumistasu arvutamise meetodika,
- Bilansigaasi hinna määramise meetodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu tasu gaasi transiidi eest.

Maagaasi võrguteenuse hinnad

Maagaasiseaduse muudatused, mis jõustusid 08.07.2012, sätestavad juba seaduses hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid. 08.07.2014 jõustunud muudatustega sätestati maagaasiseaduses täiendavad hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid. Siinkohal juhime tähelepanu, et muudatused ei tähenda regulatsiooni printsiipide muutust, sest samu aluseid on Konkurentsiamet kasutanud järjepidevalt hinnaregulatsioonis ka seni ehk põhialused on peale seaduse jõustumist jäänud samaks. Peamised printsiibid on alljärgnevad:

- Võrguteenuse hinna arvutamisel võetakse aluseks viimase kolme kalendriaasta aritmeetiline keskmine müügikogus. Vajaduse korral teostatakse müügikoguse leidmiseks täiendav analüüs.
- Hinda ei lülitata järgmisi kuluartikleid:

- ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu;
 - sponsorlust, kingitusi ja annetusi;
 - põhitegevusega mitteseotud kulused;
 - õigusaktide alusel ettevõtjale määratud trahve ja viiviseid;
 - finantskulused;
 - dividendide tulumaksukulu;
 - muid kulused, mis ei ole vajalikud ettevõtjale seadusega pandud kohustuste täitmiseks.
- Hinda lülitatavad kulud peavad olema põhjendatud, lähtuma kuluefektiivsusest ning võimaldama ettevõtjale seadusega sätestatud ülesannete täitmise.
 - Põhjendatud tegevuskulude hindamisel lähtutakse alljärgnevatest printsiipidest:
 - kulude dünaamika jälgimine ajas ning selle võrdlus tarbijahinnaindeksi dünaamikaga;
 - erinevate kulukomponentide põhjendatuse süvaanalüüs (sealhulgas eksperthinnangud);
 - ettevõtja kulude ning nende põhjal arvatud statistiliste näitajate võrdlemine teiste sarnaste ettevõtjate kuludega.
 - Hinda lülitatava põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajalikust põhivarast. Põhivara hulka ei arvestata:
 - pikaajalisi finantsinvesteeringuid;
 - immateriaalset põhivara, välja arvatud arvutitarkvara litsentsid;
 - tagastamatu abi raames (sealhulgas sihtfinantseerimise teel) soetatud põhivara;
 - liitumistasudest soetatud põhivara;
 - põhivara, mida ettevõtja ei kasuta võrguteenuse osutamiseks.
 - Põhivara väärtuse arvestus on järjepidev ning jätkub ka ettevõtja või vara omandisuhte muutmisel.
 - Põhjendatud tulukuse arvutamine toimub põhimõttel, et võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtus, millele on liidetud käibekapitali suurus, korrutatakse kaalutud keskmise kapitali hinnaga.
 - Eelmises punktis nimetatud käibekapitali suurus on viis protsenti viimase kolme kalendriaasta käibe aritmeetilisest keskmisest. Vajaduse korral teostatakse käibekapitali suuruse leidmiseks täiendav analüüs.
 - Põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtusest ning kuluminormist, mis vastab põhivara kasulikule tehnilisele elueale.

Konkurentsiamet töötas maagaasiseaduse § 23 lõike 4¹ kohaselt välja võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetodika, mis täpsustab seaduses toodud põhiprintsiipide rakendamise ning mis on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse hindade kujundamisele ning kooskõlastamisele. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet välja töötanud ja avaldanud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga, mis tuleb võrguteenuse hindade kooskõlastamiseks täita. Tabelid on mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi, andmeid põhivara, investeeringute ja võrguteenuse müügikoguste kohta. Andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist, sest ettevõtjad on maagaasiseadusest tulenevalt kohustatud eristama oma raamatupidamises võrguteenuse, gaasi müügi ja muu tegevuse tulud, kulud, kohustused ja varad.

Alates 01.05.2013 tõusid AS EG Võrguteenuse ülekande ja jaotusteenuse hinnad ja muutus hinnastruktuur, mille kohaselt on nüüd ülekandeteenuse (rõhul üle 16 bar) hind 0,01460 EUR/m³ käibemaksuta. Hinnamuutuse põhjuseks oli maagaasiseadusest tulenev muudatus,

mille kohaselt tuleb maagaasi hinda lülitada maagaasi ülekande- ja jaotamisteenuseks osutamiseks vajalike varade bilansiline maksumus. Hinnamuutust mõjutas ka müügi mahuvähene, mille kontrollimisel on lähtutud maagaasiseadusest, mis sätestab, et müügi mahualuseks tuleb võtta viimase kolme aasta aritmeetiline keskmine.

28.03.2014. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet AS Gaasivõrgud (AS-ist EG Võrguteenus eraldunud jaotusteenuse osutaja) jaotusteenuse hinna, mille suuruseks kujunes 0,0364 EUR/m³ käibemaksuta. Jaotusteenuse hinnatõusu põhjuseks oli nimetatud ettevõtjate jagunemise tulemusena tekkinud kulude ja müügi mahuvähenemine.

Võrguteenuse hinnad tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka gaasi, on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi andmed. Lisaks võrguteenuse hindadele peab võrguettevõtja oma veebileheküljel avalikustama ka liitumistasu arvestamise meetodika ja lepingute tüüptingimused.

Maagaasiseadus näeb ette, et müüdava gaasi kogused väljendatakse paralleelselt kuupmeetrites ja kilovatt-tundides. Gaasikogused teisendatakse kilovatt-tunni energiaühikusse vastavalt meetodikale, mille kehtestab majandus- ja kommunikatsiooniminister oma määrusega. See on oluline tulevikus, kui võrgu kaudu edastatakse veeldatud maagaasi ja biogaasi, sest eri allikatest pärinevad gaasid on erineva kütteväärtusega ning arvestus peab toimuma võrreldavates energiaühikutes.

Võrguga liitumise tasud

Võrguettevõtjal on õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine. Muuhulgas peavad olema kaetud:

- investeeringud, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- keskkonnanõuete täitmine;
- kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja, lähtudes liitumistasu arvestamise meetodikast, mille võrguettevõtja peab kooskõlastama Konkurentsiametiga.

3.1.4 Piiriülelised küsimused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p g, lg 6 p c, lg 8, 9, 10 ja 12)

Eesti riiklik gaasisüsteem on kujundatud viisil, et normaalolukorras ei läbi teiste liikmesriikide gaasivõdud riiklikuks gaasivarustuseks kasutatavat torustikku ja transiitvõdud (Venemaa ja Läti vahel) juhitakse läbi eraldi transiitvõdud, millest varustatakse Eestis lokaalselt Missot (vt ka joonis 11. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk). Tulenevalt eeltoodust ja Direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 Eestile ja Lätile antud erandist, ei ole Eestis välja töötatud reeglistikku piiriüleste võimsuste jaotamiseks ja ülekoormuse juhtimiseks. 20.06.2012 jõustunud maagaasiseaduse muudatustest tulenevalt on, süsteemihaldurile kehtestatud kohustuseks täita Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest (EÜ) nr 715/2009 ülekandevõrgu haldurile sätestatud nõudeid. Määrusest tulenevad nõuded puudutavad võimsuse jaotamise põhimõtteid, ülekoormuse juhtimise reegleid, tasakaalustuseeskirjasid, võimsustega kauplemist, läbipaistvusnõudeid, andmete säilitamist ning kohustust tagada

ülekandevõrgule juurdepääsu kolmandatele isikutele. Lisaks kohustab maagaasiseadus süsteemihaldurit tegema koostööd Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku raames piirkondlikul ja Euroopa Liidu tasandil maagaasituru tõhusaks toimimiseks.

Käesolevaks ajaks ei ole AS EG Võrguteenus piiriülese võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise reegleid välja töötanud ei ühepoolset ega ka koostöös Läti süsteemihalduriga. Tulenevalt Eesti gaasituru eripärast, kus on olemas vaid üks gaasi edasimüügiks importiv turuosaline –ning süsteemihalduri täieliku eraldamise protsess on alles pooleli, ei ole Konkurentsiamet alustanud rikkumismenetlust AS EG Võrguteenus osas. Samas jälgib Konkurentsiamet, et ajaks, kui turule - lisanduvad uued võimalused gaasi tarnimiseks uute importijate poolt (näiteks veeldatud maagaasi terminal), peavad nimetatud reeglid olema välja töötatud koostöös naaberriikide süsteemihalduritega.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 994/2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid, artiklis 6 lõikes 5 sätestatakse, et niipea kui võimalik ja hiljemalt 03.12.2013, tagavad ülekandesüsteemi haldurid kõigis piiriülestes ühendustes liikmesriikide vahel alalise kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse, väljaarvatud:

- tootmiskäitiste, maagaasi veeldamise jaamade ja jaotusvõrkude ühenduste korral;
- juhul, kui on tehtud erand vastavalt artiklile 7.

Hiljemalt 03.12.2013 kohandavad ülekandesüsteemi haldurid ülekandesüsteeme osaliselt või tervikuna, et võimaldada gaasi tegelikke vooge mõlemas suunas piiriülestes ühendustes. AS EG Võrguteenus esitas 18.01.2013 Konkurentsiametile ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile taotluse võrguteenus kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse tagamise kohustuse suhtes erandit tegemiseks. Taotlust on põhjendatud asjaoluga, et vastassuunavoogude läbilaske võimsus 2013. aasta detsembris ei suurendaks Läti gaasisüsteemi varustuskindlust ning investeerimiskulud oleksid märkimisväärselt suuremad, kui varustuskindlusele avalduv kasu. Kuna maagaasiseaduses ei ole Konkurentsiametile antud määruuses (EÜ) 994/2010 art 7 nõutud asjaomase asutuse volitusnormi, siis ametil puudus pädevus erandi taotlust menetleda ja otsuse erandi tegemise osas teeb Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium.

31.12.2012 esitas AS EG Võrguteenus Konkurentsiametile kooskõlastamiseks kümne aastase arengukava. Kava kohaselt nähakse ette ka Karksi reversiivse gaasimõõtejaama ehitus, mis tagaks kahesuunalised gaasivood Eesti ja Läti vahel.

Lähtudes 10.04.2014 jõustunud maagaasiseaduse muudatusest, millega kõrvaldati seadusest Konkurentsiameti õigus ja kohustus kooskõlastada gaasivõrgu kümne aastane arengukava, võttis amet arengukava teadmiseks.

3.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses maagaasituruga (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p b, d ja r, lg 3, lg 4 p d, lg 5 ja art 43)

Maagaasiseaduse kohaselt on Konkurentsiametile antud direktiivist 2009/73/EÜ ning määrustest (EÜ) 715/2009 ja (EÜ) 994/2010 tulenevad reguleeritava asutuse õigused ja kohustused ulatuses, mille alusel Konkurentsiamet teostab maagaasiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas maagaasituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Tagamaks koostöö Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (ACER) ja teiste regulaatoritega on maagaasiseaduses antud Konkurentsiametil järgnevad õigused ja kohustused:

- esindada Eestit õigusaktidega ettenähtud korras rahvusvahelistes organisatsioonides ning teha koostööd teiste riikide energiaturgu reguleerivate asutustega;
- teha koostööd ACER-i, Euroopa Komisjoni ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega, et:
 - edendada turvalist ja keskkonnasäästlikku gaasiturgu ning turu tõhusat avamist kõigi Euroopa Liidu liikmesriikide tarbijatele ja müüjatele ning tagada asjakohased tingimused gaasivõrkude töökindlaks toimimiseks, võttes arvesse pikaajalisi eesmärke;
 - arendada konkurentsivõimelisi ja nõuetekohaselt toimivaid piirkondlikke gaasiturge käesoleva lõike punktis 1 nimetatud eesmärgi saavutamiseks;
 - kaotada liikmesriikidevahelised gaasiga kauplemise piirangud, sealhulgas arendada nõudluse rahuldamiseks ja riigisiseste turgude integratsiooni tugevdamiseks vajalikke piiriüleseid ühendusi;
 - arendada kulutõhusal viisil turvalisi, usaldusväärseid, tõhusaid ja mittediskrimineerivaid tarbijale orienteeritud süsteeme ning edendada neid energiapoliitika üldeesmärkide kohaselt;
 - soodustada uute varustusallikate juurdepääsu võrgule;
 - tagada turuosalistele asjakohaste stiimulite pakkumine süsteemi tõhustamiseks ja turgude integreerimiseks;
 - tagada tarbijate kasu turu tõhusast toimimisest, edendada konkurentsi ja tarbijakaitset.
- küsida ACER-i arvamust vastuvõetud otsuse vastavuse kohta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2009/73/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 osutatud suunistega;
- sõlmida koostöölepinguid järelevalvealase koostöö tugevdamiseks piiriülestes küsimustes;
- teha koostööd piiriüleste küsimuste reguleerimiseks ja vahetada maagaasiseaduses ning teistes õigusaktides sätestatud ülesannete täitmiseks vajalikku teavet Euroopa Liidu liikmesriikide järelevalveasutustega ja energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga, et:
 - võimaldada võrgu optimaalset haldamist;
 - edendada Euroopa gaasibörsi loomist;
 - optimeerida piiriüleste võimsuste jaotamist;
 - saavutada võrkude vastastikuse ühendamise võimsuse piisav tase, et võimaldada konkurentsi arengut ja varustuskindluse paranemist, vältides diskrimineerimist erinevate turuosaliste vahel;
 - koordineerida võrgueeskirjade väljatöötamist;
 - koordineerida ülekoormuse juhtimise reeglite väljatöötamist.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud maagaasiseaduse peatükis 5 „Riiklik Järelevalve“, mille kohaselt on ametil kohustus: Konkurentsiamet:

- kontrollida kodutarbijatele müüdava gaasi hinda ja hinnavahe kompenseerimist kodutarbijatele;
- kontrollida käesoleva bilansilepingu tingimusi ja bilansivastutuse teenuse osutamise hindu;
- kooskõlastada liitumistasu arvestamise meetodika;
- kooskõlastada võrguteenuse hinnad;

- väljastada ja tunnistada kehtetuks tegevuslubasid, kehtestada ja muuta tegevuslubade tingimusi ning kontrollida nende täitmist;
- menetleda taotlusi kolmanda osapoolle juurdepääsu tähtajalise erandi saamiseks, teha vastav otsus ja edastada see Euroopa Komisjonile;
- koostada, avaldada ja esitada Euroopa Komisjonile igal aastal 31. juuliks aruande varustuskindluse olukorra kohta;
- kontrollida riikidevahelise ühenduse võimsuse kasutamise ja juhtimise vastavust konkurentsi ja turu efektiivse toimimise nõuetele;
- kontrollida, kas turuosalisel järgivad käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi (raamatupidamise eristatus, võrguhalduri sõltumatus, informatsiooni avaldamine jne);
- koostada ja avaldada igal aastal aruannejärelevalve tulemuste kohta Konkurentsiameti kohustuste osas;
- teostada järelevalvet Euroopa Parlamendi ning nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 süsteemihalduri ja veeldatud gaasi terminali halduri nõuete ja sama määruse artikli 23 kohaselt vastuvõetud suuniste täitmise üle;
- täita muid temale käesoleva seaduse ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 pandud kohustusi;
- kontrollida, et ülekande-, jaotus- ja tarnetegevuste ning veeldatud maagaasi käitlemise puhul ei esine ristsubsideerimist;
- hinnata ja jälgidavõrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid ning vajaduse korral anda soovitusi investeerimiskava muutmiseks;
- täita Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010 artiklis 3 pädevale asutusele pandud kohustusi;
- edastada nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 617/2010 artiklis 3 nimetatud andmed Euroopa Komisjonile.

Oma ülesannete täitmisel on Konkurentsiametil muuhulgas õigus jälgida süsteemihalduri vastavust maagaasiseaduses sätestatud nõuetele ning kohustus algatada ülekandeteenust osutava ettevõtja nõuetekohasuse hindamine seaduses sätestatud juhtudel (sh Euroopa Komisjon on esitanud põhjendatud taotluse), seejuures:

- algatada gaasi ülekande teenust osutava ettevõtja nõuetekohasuse hindamise isiku suhtes, kes taotleb tegevusluba gaasi ülekande teenuse osutamiseks;
- valmistada ette nõuetekohasuse hindamise otsuse eelnõu nelja kuu jooksul tegevusloa taotluse või teabe saamisest arvates ning edastada otsuse eelnõu koos asjakohase teabega viivitamata Euroopa Komisjonile arvamuse saamiseks;
- teha nõuetekohasuse hindamise kohta otsus kahe kuu jooksul pärast Euroopa Komisjoni arvamuse saamist või pärast nelja kuu möödumist arvamuse taotlemisest. Otsuse tegemisel arvestab Konkurentsiamet võimalikult suurel määral Euroopa Komisjoni arvamusega;
- teavitada viivitamata Euroopa Komisjoni kui kolmandast riigist pärit isiku või isikute poolt kontrollitav ülekandevõrgu omanik või süsteemihaldur taotleb tegevusluba gaasi ülekandeteenuse osutamiseks ning olukorrast, mis võimaldab kolmandast riigist pärit isikul omandada kontrolli ülekandevõrgu või gaasi ülekande teenust osutava ettevõtja üle;
- väljastada gaasi ülekandeteenuse osutamiseks tegevusluba isikule, kes omab ülekandevõrku, omab või haldab mõõtesüsteeme riigipiiril, vastab maagaasiseaduses sätestatud nõuetele ning täidab maagaasiseaduses tegevusloa taotlejale sätestatud tingimusi. Konkurentsiamet teatab Euroopa Komisjonile gaasi ülekande teenuse

osutamise tegevusloa andmise otsusest ja tegevusloa omaniku süsteemihalduriks määramisest ning avaldab otsuse Euroopa Liidu Teatajas.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel. Juhul, kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel, on võimalik neid menetleda konkurentsiseaduse alusel. Vastavalt seadusele on Konkurentsiametil kohustus ja õigus teha oma pädevuse piires otsuseid ja ettekirjutusi maagaasiseaduses või selle alusel kehtestatud õigusaktide rikkumise lõpetamiseks. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 1300 eurot. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada. Konkurentsiameti sõltumatust on põhjalikumalt käsitletud punktis 3.1.5.

3.1.6 Ühishuviprojektid

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 347/2013 lisas Konkurentsiametile kohustuse anda ühishuvi investeerimisprojektidele hinnang ja jaotada piiriüleised kulud koostöös naaberriikide regulaatoritega.

Euroopa Ülemkogu nõustus 26. märtsil 2010 Euroopa Komisjoni ettepanekuga käivitada uus strateegia „Euroopa 2020”. Üks strateegia „Euroopa 2020” prioriteete on jätkusuutliku majanduskasvu saavutamine ressursitõhusama, säästvama ja konkurentsivõimelisema majanduse edendamise teel. Strateegias seatakse energiataristud juhtalgatuse „Ressursitõhus Euroopa” osana esiplaanile ja rõhutatakse vajadust Euroopa võrgud kiiresti ajakohastada ning kogu Euroopa ulatuses omavahel ühendada. Seda on vaja eelkõige selleks, et integreerida taastuvaid energiaallikaid.

Oluline on mitmekesistada gaasitarneid, et ükski liikmesriik ei sõltuks üksnes ühest tarneallikast. Samuti peab märkimisväärselt suurendama gaasisüsteemi paindlikkust ja vastupidavust lühiajalises ja keskpikas perspektiivis, et suurendada gaasi osatähtsust mitmest allikast energia tootmise varukütusena, pidades seejuures silmas ELi pikaajalist CO₂-heitme vähendamise eesmärki. Samuti tuleks püüda ära kasutada veeldatud maagaasi turu, biogaasi ja ebakonventsionaalsete kütuseliikidega seotud hiljutist arengut eelkõige USA-s. Hästiintegreeritud gaasivõrk on parim tagatis ka ükskõik millise liikmesriigi suurima gaasitaristu võimaliku rikke kompenseerimiseks.

Määruse nr 347/2013 artikkel 12 sätestab, et niipea kui ühishuviprojektid on saavutanud piisavalt küpse taseme, esitavad projektiedendajad investeerimistaotluse, olles eelnevalt konsulteerinud nende liikmesriikide ülekandesüsteemi haldurite ja põhivõrguettevõtjatega, kellele projekt avaldab olulist positiivset puhasmõju. Nimetatud investeerimistaotlus sisaldab taotlust kulude riikidevahelise jaotamise kohta ning see esitatakse kõigile asjaomastele riikide reguleerivatele asutustele koos järgmiste dokumentidega:

- a) artikli 11 kohaselt koostatud meetodikaga kooskõlas olev projekti kulude-tulude analüüs, mille puhul võetakse arvesse kasu, mis saadakse väljaspool asjaomase liikmesriigi piire,
- b) äriplaan, milles on hinnatud projekti rahalist elujõudu ja märgitud valitud rahastamislahendus, ning määruse lisa 2 punktis 2 (gaas) osutatud kategooriasse kuuluva projekti korral turu-uuringute tulemused, ning

c) kui projektiedendajad suudavad kokku leppida, siis põhjendatud ettepanek kulude riikidevahelise jaotamise kohta.

Ühishuvi gaasitaristu projektide nimekirja (com_2013_711) on lülitatud järgmised Eestit puudutavad gaasiprojektid, arvestades nimekirja numeratsiooni:

4. piiriülene gaasiühendus Eesti ja Soome vahel (Balticconnector);
5. üks võistlevatest regionaalse veeldatud maagaasi terminali projektidest:
 - c. Finngulf LNG terminal (Soome);
 - d. Paldiski LNG terminal (Eesti);
 - e. Tallinn LNG terminal (Eesti);
 - f. Latvian LNG terminal (Läti).
6. Eesti-Läti piiriülse gaasiühenduse täiustamine (Karksi GMJ tagasivoolu mõõtmise rajamine ja Puiatu kompressorjaama ehitus);
7. Inčukalnsi maa-aluse gaasihoidla moderniseerimine;
8. Klaipeda-Kiemenai (Leedu) toruvõimsuse kasvatamine;
9. Poola-Leedu piiriülse gaasiühenduse rajamine (GIPL).

31.10.2013 esitasid regulaatoritele piiriülseks kulude jaotamiseks investeerimistaotluse projektide 1, 2a, 2b, 2c, 4, 5 ja 6 projektiedendajad.

Käesolevaks ajaks on regulaatorid Tallinn LNG terminali projekti osas jõudnud ühisele seisukohale, et projekt ei ole piiriülseks kulude jaotuseks piisavalt küps.

Finngulf ja Paldiski LNG terminalid otsivad koostöövõimalust, et rajada regionaalne terminal mõlemale poole Soome lahte.

Balticconnectori investeerimistaotlus on tagasi võetud lisauuringute läbiviimiseks.

Ühishuviprojektide menetluse käigus jõudsid Inčukalnsi gaasihoidla ja Klaipeda-Kiemenai torustiku projektiedendajad järeldusele, et Eesti saadav kasu ei ületa olulisuse määra ja Eesti on jäetud edasisest piiriüleste kulude jaotusest välja.

GIPL toruühenduse piiriüleste kulude jaotuse osas ei saanud Eesti, Läti, Leedu ja Poola regulaatorid kokkuleppele, mistõttu jätkab vastavalt määruses 347/2013 toodud alustele selle küsimuse lahendamist koostööamet (ACER). Tõenäoliselt teeb ACER selles asjas otsuse käesoleva aasta juulikuu lõpuks.

3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul

3.2.1 Maagaasi hulgiturg

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 44 lg 3)

Gaasituru arenguid Eestis viimase 10 aasta jooksul iseloomustab tabel 16. Tabelis kajastatakse vaid maagaasi, sest kuigi Eestis toodetakse ka biogaasi (2012. aastal 7 mln m³), kasutatakse seda lokaalselt ega suunata gaasivõrku.

Tabel 16. Gaasinõudlus Eestis

Periood	Gaasi import,	Gaasi import,	Gaasi import
---------	---------------	---------------	--------------

	Eesti Gaas AS,	AS Nitrofert,	kokku,
	milj m ³	milj m ³	milj m ³
2001	789	76	865
2002	694	48	742
2003	741	106	847
2004	753	213	966
2005	780	216	996
2006	793	215	1 008
2007	796	207	1 003
2008	747	215	962
2009	634	20	654
2010	701	0	701
2011	632	0	632
2012	658	21	679
2013	566	124	689
2014 (prognoos)	500	0	500

Tabelist 16 selgub, et 2013. aastal oli peamiseks gaasi riiki importivaks ettevõtjaks AS Eesti Gaas. 2012. aastal toimus maagaasi importimises muudatus: pärast ligi kolme aastast pausi alustas keemiatööstuse ettevõtja AS Nitrofert detsembris 2012 uuesti enda tarbeks maagaasi importi. AS Nitrofert tarbis 2013.aasta kuue esimese kuu jooksul (veebruar – juuli) gaasi 124 milj m³. Alates 2013. aasta augustist läks aga tehas plaanilisse remonti ning seose väetiste turul toimunud konjunktuuri muutusega plaanis ettevõtja jätkata tootmist 2014. aasta kevadel. Käesolevaks ajaks on tootmise taasalustamine määratud ajaks edasi lükatud.

Kuna AS Nitrofert kasutab imporditud maagaasi ainult enda tarbeks, siis gaasi hulgiturul konkurents puudub - tegutseb vaid üks ettevõtte - AS Eesti Gaas.

Gaasi hulgiturul konkurentsi tekkimise eelduseks on uute ning konkureeriva hinnaga alternatiivsete gaasimüüjate/pakkujate turule sisenemine (näiteks LNG terminal regioonis või Lätiga ühenduse kaudu gaasi pakkujat, kes ei ole seotud OAO-ga Gazprom).

Tabelist 16 ja jooniselt 18 nähtub, on viimastel aastatel toimunud oluline gaasitarbimise langus. Nii vähenes 2013. aastal AS-i Eesti Gaas hulgemüügi kogus 2012. aastaga võrreldes 14% võrra. Gaasimüügi vähenemist nähakse ette ka 2014. aastal (12% võrreldes 2013.aastaga) ning see on seotud kaugkütte ettevõtjate üleminekuga gaasilt taastuvatele kütustele. Samuti on üheks põhjuseks ka soojuse tarbijate üha tõhusam energiakasutus.

Maagaasi hulgihinnad

Maagaasiseaduse kohaselt gaasi hulgemüügil ja müügil mittekodutarbijatele hindasid ei reguleerita. AS Eesti Gaas müüb ainsa hulgemüüjana gaasi kokkuleppehinnaga nii oma ülekandevõrguga ühendatud mittekodutarbijatele kui ka edasimüügiks teistele gaasi võrguettevõtjatele.

Ainsal hulгимüüjal AS-il Eesti Gaas on kuni 31.12.2015. aastani kehtiv gaasi ostumüügileping Venemaa ettevõtjaga OAO Gazprom.

Lepingu kohaselt kujuneb gaasi impordihind AS-le Eesti Gaas üldjuhul arvestuskuule eelneva üheksa kuu raske- ja kerge kütteõlide keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskursi järgi hinnavalemi alusel.

Mõjutatud gaasiturust Euroopa Liidus, on OAO Gazprom teinud allahindlusi Euroopa klientidele kütteõlide hindade alusel arvutatud maagaasi hinnale. Kuna ka Eesti impordihinnale rakendati 2013. aasta novembris-detsembris allahindlust (3-5%), rakendas AS Eesti Gaas allahindlust ka hulgihinnale.

Konkurentsiamet jälgib gaasi hulgiturul toimuvat ja rakendab vajadusel meetmeid, tagamaks turuosaliste tegevuse vastavuse seadusele. Kuna AS Eesti Gaas on turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja ning kuna lisaks on tegemist ka gaasi hulгимüüjaga, on ettevõtjategevus reguleeritud nii maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel.

Maagaasi hulgihindade läbipaistvus

AS Eesti Gaas müüb maagaasi suurematele tarbijatele ja teistele maagaasi võrguettevõtjatele reeglina hinnavalemi alusel. Hinnavalemi kujundamisel lähtutakse tarbijale perioodis müüdavast gaasikogusest, tarne liigist, tarbimise ühtlusest, tarnekindlusest ja maksetingimustest. Lisaks on võimalik AS-iga Eesti Gaas sõlmida bilansivastutuse leping, millega delegeeritakse bilansivastutus müüjale.

Gaasi hinnavalemi muutuvate komponentidena kasutatakse gaasiga konkureerivate kütuste (raske ja kerge kütteõli) maailmaturu hindu, valuuta kursi ja gaasi tegelikku ülemist kütteväärtust.

Konkurentsiamet ei saa mõjutada AS Eesti Gaas ja Gazpromi vahelise lepingu alusel kujunevat impordihinda, kuid amet saab kontrollida, et gaasi müüja täidab seadust ja müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel. Hinnavalemite abil hinnakujundamise protsess (arvutamine üheksa kuu kütteõlide hindade keskmise alusel) on läbipaistev ja prognoositav.

2013. aastal esitati Konkurentsiametile mitu avaldust, kus paluti kontrollida AS Eesti Gaas tegevuse vastavust seadusandlusele, sh osas, mis puudutas maagaasi müügitingimusi, müügihinna kujundamise põhimõtteid ning turuosaliste võrdset kohtlemist.

Konkurentsiameti poolt algatatud menetluse käigus muutis AS Eesti Gaas oma müügitingimusi ja maagaasi hinna kujunemise põhimõtteid läbipaistvamaks. Kuna sellega lõi AS Eesti Gaas võrreldes varasemaga maagaasi edasimüüjatele paremad tingimused maagaasi jaemüügil konkureerimiseks, lõpetas Konkurentsiamet järelevalvemenetluse.

Samuti viis Konkurentsiamet AS-i Eesti Gaas suhtes läbi järelevalvemenetluse, mis puudutas turuosalise avaldust AS Eesti Gaas gaasi müügi kohta määratud tarnena. Menetluse käigus selgus, et AS Eesti Gaas ei ole teisi ettevõtjaid ebavõrdset kohelnud ning nõudluse korral selle tarne müügist keeldunud. Ettevõtjad jätkasid läbirääkimiste pidamist ning Konkurentsiamet lõpetas menetluse.

Efektiivne konkurents maagaasi hulgiturul

Konkurentsiamet on seisukohal, et turu arenguks on vaja gaasi aktiivsemat kasutamist energiabilansis (tarbimise kasvu) ning konkureerivate hindadega uusi gaasi pakkujaid (importijaid).

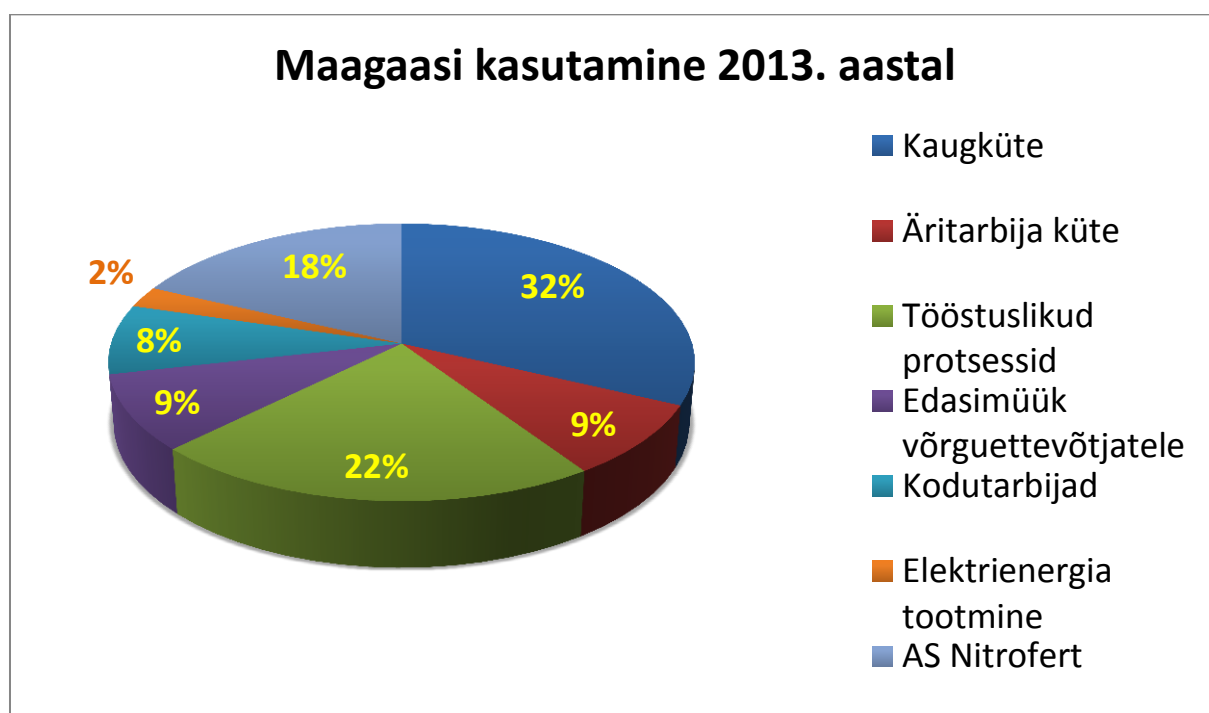
Aktiivsemat gaasi kasutamist pidurdab asjaolu, et AS Eesti Gaas ei paku klientidele konkreetse kalendriaasta lõpust pikemaid lepinguid, mistõttu on ettevõtjal keeruline kulusid ette planeerida.

Konkurentsiamet on seisukohal, et toimiva ja likviidse gaasturu korral võivad pikaajalised lepingud omada pärssivat mõju turule, teisalt aga olukorras, kus on piiratud konkurents turul puudub, annaksid pikaajalised lepingud tarbijale hinna ja tarnekindluse. Eesti seadusandlus ei sätesta regulatsiooni, mis võimaldaks regulaatoril nõuda turuosaliste vahel sõlmitud lepingute kehtivusaja määramist.

Kuna Eestis puudub konkurents gaasi importijate vahel, saab öelda, et konkurents maagaasi hulgiturul sisuliselt puudub. Turu väiksus ja tarbimise kahanev trend ei loo eeldusi ka uute gaasimüüjate (importijate) turule tulekuks. Toimiva hulgituru tekitamiseks on TEN-E raames algatatud ühishuviprojektid uute impordivõimaluste loomiseks – regionaalne LNG terminal ja Balti riikide gaasivõrgu ühendamine Euroopa gaasivõrkudega.

3.2.2 Maagaasi jaeturg

Jaeturg jaotub erinevate maagaasi kasutatavate tegevuste vahel vastavalt joonisele 15. Toodetud biogaas kasutatakse lokaalselt elektri ja soojuste tootmiseks.

Joonis 15. Maagaasi kasutamine 2013. aastal. Allikas: AS EG Võrguteenus, AS Eesti Gaas

Jooniselt 15 selgub, et 2013.aastal tarbis toorainena keemiatööstuses gaasi AS Nitrofert kuue kuu jooksul 18% kogu imporditud gaasist. On aga tõenäoline, et seoses tegevuse seiskumisega AS Nitrofert 2014. aastal gaasi ei tarbi.

Maagaasi jaehinnad

Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2013. aastal oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul kasvanud 89,2%-ni (2012 - 86,5%) ning ülejäänud 10,8% jaeturul müüdavast gaasist osteti 24 gaasi jaemüüja poolt AS-ilt Eesti Gaas edasimüümiseks oma tarbijatele.

Turgu valitsev ettevõtja (Eesti Gaas AS) on kohustatud kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduva müügitarginaali kooskõlastama Konkurentsiametiga. Kooskõlastatud müügitarginaali liidab ettevõtja gaasi impordihinnale.

AS Eesti Gaas kodutarbijate hind langes 2013.aastal keskmiselt 5,5% võrreldes 2012. aastaga.

Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2013. aastal, võrrelduna 2012. aastaga, on toodud alljärgnevas tabelis 17.

Tabel 17. Gaasi lõpptarbijate keskmised hinnad. Allikas: Statistikaamet, KE31 ja KE32

Tarbijagrupp	Hind 2012,	Hind 2013,
	€/GJ	€/GJ
Kodutarbija, aastatarbimine < 20 GJ	14,24	13,69
Kodutarbija, aastatarbimine 20 - 200 GJ	11,77	11,01
Kodutarbija, aastatarbimine > 200 GJ	11,32	10,07
Vabatarbija, aastatarbimine < 1000 GJ	11,51	10,47
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 10000 GJ	10,79	10,19
Vabatarbija, aastatarbimine 10 - 100 TJ	10,08	9,80
Vabatarbija, aastatarbimine 100 - 1000 TJ	9,75	9,49
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 4000 TJ	9,59	9,37

Maagaasi jaehindade läbipaistvus

Jaeturul kujundab ettevõtja (gaasi edasimüüja) ise gaasi müügihinnad vastavalt gaasi importijalt ostetava hinna ja edasimüüja müügitarginaali alusel. Gaasi müügihinna kujundamine ei kuulu regulatsiooni alla, välja arvatud turgu valitseva ettevõtja müügitarginaal.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijat teavitada 30 päeva ette. Lõpptarbijatele müüdavad gaasi jaehinnad on avalikustatud gaasiettevõtjate veebilehekülgedel. Avalikustatud hindade alusel on tarbijal võimalik otsustada, kas ta soovib turul kehtivatest hindadest lähtudes gaasimüüjat vahetada, .

Efektiivne konkurents maagaasi jaeturul

Konkurents gaasi jaeturul on survestatud importija poolt, sest gaasi ainus importija tegutseb ka jaeturul. Gaasi edasimüüjad ei saa gaasi müüa AS-st Eesti Gaas märkimisväärselt odavamalt, sest viimase poolt edasimüüjatele kehtestatud müügihind on seatud tasemele, mis üldjuhul raskendab ettevõtjatel AS Eesti Gaas jaeturu hindadega konkureerimist.

Klientide arv gaasi jaeturul on ca 50,5 tuh klienti, kellest ligi 48,5 tuh on kodutarbijad. 2012. aastal vahetas gaasimüüjat 1913 (neist 1810 kodutarbijat) ja 2013. aastal vahetas gaasimüüjat 83 tarbijat (neist 56 kodutarbijat). Seega 2013. aastal vahetas gaasi tarnijat 0,2% klientidest.

Klientide liikumise peamine suund viimastel aastatel on olnud väikeste võrguettevõtete-gaasimüüjate juurest turgu valitseva ettevõtja AS Eesti Gaas juurde.

Konkurentsiameti hinnangul olukorras, kus Eestis on vaid üks gaasi importija ning kes on samal ajal ka turgu valitsev jaemüüja, ei kujune Eestis likviidset ja efektiivset gaasi jaeturgu.

3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine maagaasiturul

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p p, art 41 lg 4 p b)

2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt b alusel peavad liikmesriigid tagama, et reguleerival asutusel oleksid volitused uurida gaasiturude toimimist, mis võimaldaksid otsustada, milliseid vajalikke ning proportsionaalseid meetmeid on vaja võtta kasutusele tõhusa konkurentsi toetamiseks ja turu nõuetekohase toimimise tagamiseks.

Maagaasiseadusega pole reguleerivale asutusele (Konkurentsiametile) antud 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punktile b vastavaid õigusi, kuid Konkurentsiametil on siinkohal võimalik rakendada konkurentsiseadust. Samas, kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, ei ole võimalik nii hulgituru kui ka jaeturu normaalne ja efektiivne toimimine, mistõttu puudub reguleerival asutusel võimalus anda soovitusi tarnehindade kujundamiseks vastavalt 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktile p.

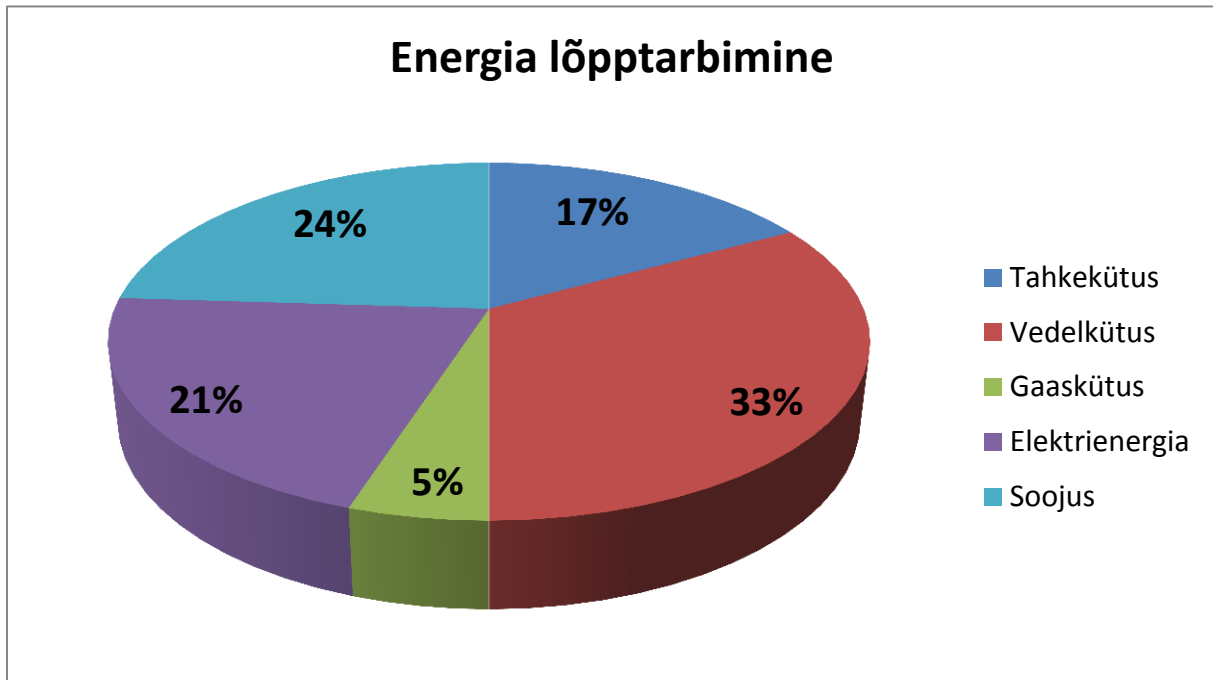
Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2013. aastal oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul 89,2% ning ülejäänud 10,8% jaeturul müüdavast gaasist ostetakse võrguettevõtjate poolt AS-lt Eesti Gaas edasimüümiseks oma tarbijatele.

Jaeturul on klientide aktiivsus raugenud. Kui 2008. aastal vahetas gaasi müüjat 1109 klienti, 2009. aastal - 1576 klienti, 2010. aastal - 1674 klienti, 2011. aastal - 1778 klienti, 2012. aastal - 1913 klienti, siis 2013.aastal - 83 klienti. Liikumise peamine suund viimastel aastatel on olnud väikeste võrguettevõtete-gaasimüüjate juurest turgu valitseva ettevõtte AS Eesti Gaas juurde.

Konkurentsiamet on seisukohal, et tulenevalt ühest maagaasi importijast, kes on samal ajal ka turgu valitsev jaemüüja, ei ole Eestis efektiivset ja likviidset gaasi jaeturgu.

3.3 Maagaasi varustuskindlus

Varustuskindluse seisukohalt on oluline teada maagaasi osakaalu Eestis energia lõpptarbimisest. Gaaskütuse (sh maagaas, veeldatud naftagaas (LPG), põlevkivigaas) osakaal energia lõpptarbimises on vaid 5% (vt joonis 16), millest põhiosa moodustab maagaas. Põlevkivigaasi ja naftagaasi ei saa varustusallikana vaadelda, sest need ei asenda maagaasi.

Joonis 16. Energia lõpptarbimine. Allikas: Statistikaamet, KE05 Energia lõpptarbimine

Alljärgnevalt jooniselt 17 nähtub, et soojuse tootmiseks kasutati 2012. aasta (Statistikaamet avaldab 2013. aasta andmeid 2014. aasta suve lõpus) peamiselt puidukütet (28,7%) ja maagaasi (39,4%). Oluline osa soojuse tootmisel on ka põlevkivil (10,1%).

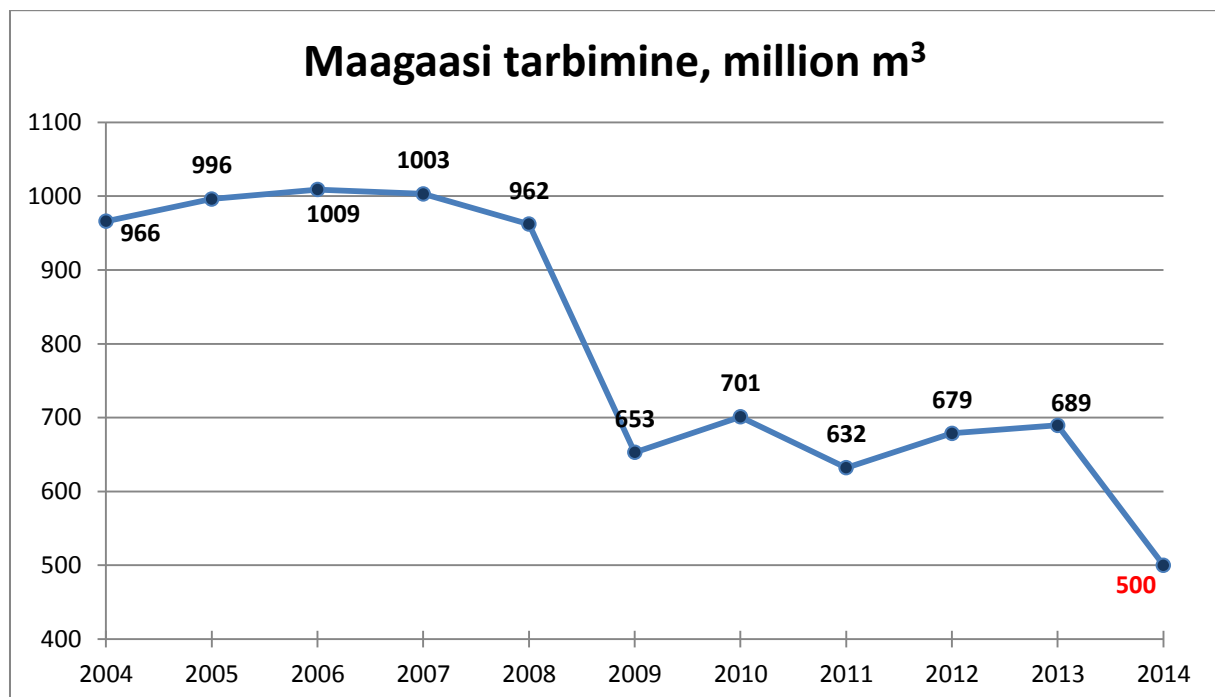
Joonis 17. Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused. Allikas: Statistikaamet KE024.

3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine

Gaasi keskkonnasõbralikkus ehk madal süsinikuheide teiste fossiilsete kütustega võrreldes ning selle kasutamise mugavus ja kõrge efektiivsus ning viimasel ajal toimunud arengud globaalsel gaasiturul (veeldatud gaasi turu teke, mittekonventsionaalse gaasi reservide kasutusele võtmine) on muutnud gaasi maailmas atraktiivseks kütuseks.

Gaasi võib käsitletakse kütusena, mis lubab asendada kõrge süsinikuheitega fossiilseid kütuseid seniks, kuni inimkonnal on võimalik üle minna täielikult kliimanetraalsetele energiaallikatele.

Samal ajal pole Eesti riik, energiajulgeoleku ja varustuskindluse kaalutlustest lähtuvalt, saanud toetada viimastel aastatel gaasi laialdasemat kasutamist. Monopoolse gaasituru tingimustes pole mõeldav liigne energeetiline sõltuvus Euroopa Liidu välise riigi ühe tarnija poolt müüdavast kütusest. Eesti gaasiturul on tekkinud olukord, kus ühelt poolt on gaasituru väiksuse tõttu vähe huvilisi, kes sooviks siin gaasi müüa, teisalt on ühe tarnija ja ühe tarneahela tõttu gaasi laiem kasutamine piiratud. See on viinud Eesti gaasi tarbimise langustrendi. Gaasi nõudluse ajalugu ning lähiaastate prognoos on toodud joonisel 18. 2014.aasta gaasi tarbimine prognoos kahaneb eelkõige AS-i Nitrofert tarbimise lõppemisega seoses tootmise seiskumisega.

Joonis 18. Maagaasi tarbimine Eestis. Allikas: 2004-2011 Statistikaamet, 2012-2014 EG Võrguteenus AS ja AS Eesti Gaas

Võimsuste puudujääki gaasi importimisel ei esine, sest gaasivõrk on üles ehitatud märksa suurema nõudluse tagamiseks. Eesti ülekandevõrgu läbilaskevõime on sisendrõhul 40 bar kuni 14,0 mln m³ ööpäevas. Ühenduste läbilaskevõimsused on alljärgnevad:

- Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³ ööpäevas (sisendrõhul 40 bar);
- Värskä ühendus Venemaaga 4 mln m³ (sisendrõhul 40 bar) ööpäevas;
- Narva ühendus Venemaaga 3 mln m³/ööpäevas, kui sisendrõhk on 22 bar).

Perioodil mai kuni oktoober toimub Eesti gaasisüsteemi gaasiga varustamine põhiliselt otse Venemaalt läbi Värsk ja Narva ühenduste. Selline töökorraldus, mil Eesti võtab mittekütteperioodil vähem gaasi läbi Värsk või Karksi ühenduste võimaldab OOO-le „Gazprom transgaz Sankt-Peterburg“ efektiivsemalt pumbata gaasi Inčukalnsi maagaasihoidlasse ja sellega parendada gaasitarnekindlust tarbimise tipphooajal (perioodil november-aprill).

Perioodil novembrist kuni aprillini toimub gaasivarustus ka Läti Inčukalnsi gaasihoidlast läbi Karksi GMJ ja Värsk GMJ.

Tegelik ühenduste võimsus viimase viie aasta jooksul on toodud tabelis 18.

Tabel 18. Maagaasi piiriüleste ühenduste võimsused. Allikas: EG Võrguteenus AS

Aasta	Tehniline läbilaskevõimsus, milj m ³			Tegelik tipuvõimsus, milj m ³		
	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksi Lätiga ühendus	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksi Lätiga ühendus
2009	0,5	4	7	0,2	2,5	4,4
2010	0,5	4	7	0,3	2,6	4,5
2011	0,5	4	7	0,4	1,7	4
2012	3	4	7	0,3	2,6	5,0
2013	3	4	7	1,8	2,8	4,2

Konkurentsiametile teadaolevalt ei ole seni esinenud probleeme maagaasi importlepingu sõlmimisel AS Eesti Gaas ja OAO Gazprom vahel Eestile vajaliku gaasikoguse rahuldamiseks.

Kokkuvõtteks, Eestis on gaasi tarbimine olnud pakkumisega tasakaalus. Arvestades Eesti ülekandesüsteemi ühenduste läbilaskevõimet on võimalus gaasi importida oluliselt suuremas mahus, kuid tulenevalt gaasikütuse konkurentsiolekorrast prognoositakse tarbimise oluliselt vähenemist 2014. aastal.

3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saadaolev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega

Kõige suurem gaasinõudlus viimase 20 aasta jooksul oli 2006. aastal, kui tarbiti 1009 milj m³ gaasi (vt joonis 18). 2006. aastaga võrreldes oli 2013. aasta tarbimine 1,5 korda väiksem. 2014. aastaks prognoosib süsteemihaldur EG Võrguteenus AS 2006. aastaga võrreldes nõudluse vähenemist kaks korda. Prognoositav nõudluse vähenemine 2013. aastal võrreldes 2012 aastaga tuleneb keemiatööstuse ettevõtja Nitrofert AS tarbimise lõpetamisega seoses tootmise taasseiskumisega.

Üldine Eesti tarbimise languse prognoos on eeskätt seotud tööstusettevõtjate poolt mahtude vähendamise ja tegevuse lõpetamisega ning gaasitarbimise struktuuri muudatusega (taastuvkütuste kasutamise laienemisega). Tänapäevane riiklik energeetika arengukava ei toeta investeringuid gaasil töötavatesse seadmetesse ja sellega seoses prognoositakse, et tulevikus gaasitarbimise kogus Eestis langeb veelgi.

Näiteks:

- VKG Soojus AS Ahtme soojuselektrijaama gaasi kasutamine langes alates 2013. aastast. VKG Soojus AS ehitas soojustrassi Kohtla-Järvelt Jõhvi-Ahtme piirkonnani ja müüb soojust Kohtla-Järve SEJ-lt (kütus põlevkivi ja põlevkivigaas);
- alates 2013. aastast vähenes oluliselt gaasi tarbimine Eesti Energia AS IRU Elektrijaamas seoses IRU jäätme põletusploki käikulaskmisega;
- AS Tallinna Küte plaanib aastast 2016 osaliselt loobuda gaasi kasutamisest ja viis läbi soojuse ostu konkursi taastuvkütuste ulatuslikumaks kasutamiseks soojuse tootmisel.

Lähtuvalt kõikidest nendest andmetest, prognoosib AS Eesti Gaas impordi jätkuvat langust, mistõttu jääb Eesti lähiaastate gaasi impordimahuks 500 milj m³ aastas.

Tarbimise vähenemise peatamiseks ja turule uute importijate tulemise toetamiseks on vaja paralleelselt astuda põhjalikult läbikaalutud samme nii gaasile uute kasutusvalade leidmiseks kui ka alternatiivsete tarneahelate arendamiseks. Konkurentsiamet näeb võimalust maagaasi ulatuslikumas kasutamises transpordikütusena ja lokaalses soojuse tootmises.

Maagaasi mootorikütusena kasutatavate sõidukite tarbeks on AS-il Eesti Gaas viis autotanklat, neist Tallinnas kaks tanklat, Tartus, Pärnus ja Narvas igas üks tankla. Pärnu ja Narva tanklad alustasid tööd 2013. aastal. Kokku müüdi aruandeaastal 735,9 tonni surugaasi, võrreldes eelneva aastaga on see kogus kasvanud 35,9%. Surugaasi tootmiseks kasutati 2013.aastal maagaasi esmakordselt üle 1 miljoni m³ aastas.

Gaasituru areng saab toimuda vaid läbi uute gaasimüüjate (importijate) turule tulemise, mis loob tarbijatele varustus- ja hinnakindlust ja võib viia nõudluse järk-järgulisele kasvule. Kuna Eesti turg eraldivõetuna on arvestatavate investorite huvi pälvimiseks väike, siis peitub vastus Soome ja teiste Balti riikide turgude ühendamises. Lisaks riikidevaheliste uute ühenduste rajamisele ning olemasolevate laiendamisele tuleb Eestil ja tema naabritel luua võimalused uute, OAO-le Gazprom alternatiivsete gaasimüüjate (importijate) turule pääsemiseks. Selliseks lahenduseks on veeldatud gaasi (LNG) terminali rajamine ja uute ühenduste loomine teiste Euroopa riikidega. Käesoleval ajal rajatakse uut LNG terminali Leetu, planeeritakse regionaalse LNG rajamist Eestisse ja/või Soome koos Eestit ja Soomet ühendava gaasitorustikuga (Balticconnector).

EG Võrguteenus AS on esitanud Konkurentsiametile kooskõlastamiseks kümne aasta investeeringute kava. Lähtudes alates 10.04.2014.a jõustunud maagaasiseaduse muudatusest, millega kõrvaldati seadusest gaasivõrgu 10-aastase arengukava kooskõlastamise õigus ja kohustus Konkurentsiameti poolt, võeti arengukava regulaatori poolt teadmiseks.

Peamised arengusuunad investeerimiskava kohaselt on Tallinn-Narva suunalise ühenduse järk-järguline rekonstrueerimine ja Balticconnectoriga seotud projektid.

Järeldus: Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine tagatud ka lähiaastatel. Eesti gaasituru arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeeringute tegemisega uute tarnijate turule tulek ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Kuna kaugkütte arengus on näha siirdumist kohalikele taastuvatele kütustele ja kaugküttepiirkondade vähenemisele, siis võiks üheks arvestatavamaks gaasinõudluse tekitamise teguriks olla maagaasist lokaalsel gaasiküttel põhineva soojuse tootmine. Teiseks pakub gaas võimalust tuulegeneraatorite kõikuva võimsuse tasakaalustamiseks

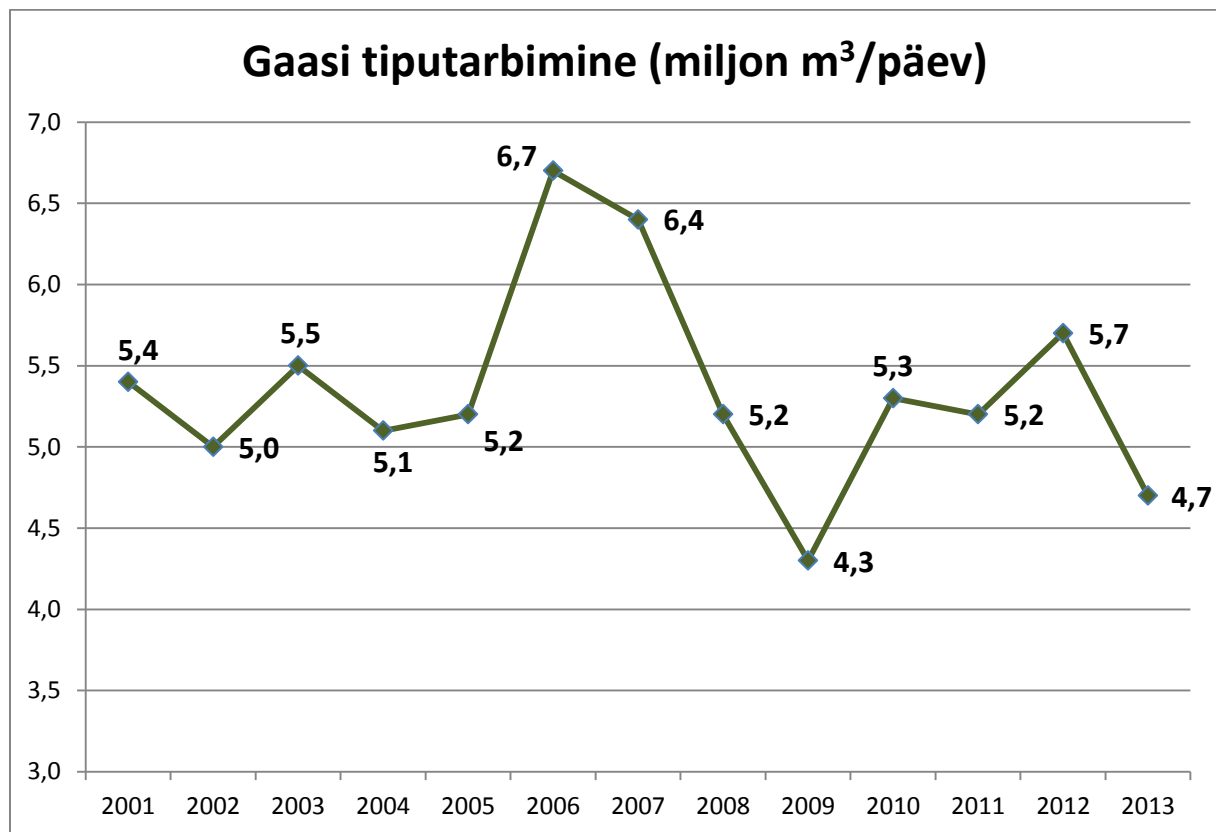
elektrienergia tootmist kaasaegsete kombineeritud gaasiturbiini seadmetega. Kolmandaks tuleks arendada maagaasi kasutamist transpordikütusena.

3.3.3 Vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p t)

Meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks võivad olla kas infrastruktuurilised või tarnimisega seotud.

Infrastruktuurilised meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks.

Gaasi tiputarbimist iseloomustab joonis 19. Maksimaalne ülekandevõrgu läbilaskevõime on 14,0 milj m³/päev.

Joonis 19. Gaasi tiputarbimine. Allikas: EG Võrguteenus AS

Gaasi varustuskindlust käsitlev Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 994/2010 nõuab gaasi infrastruktuuri toimepidevuse jätkumist võrgu suurima elemendi tööst väljalangemisel, niinimetatud N-1 kriteeriumi täitmist ka juhul, kui rike tekib maksimaalkoormuse režiimis.

N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarnimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tarded ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki, on N-1 kriteerium täidetud.

N-1 kriteerium väljendatuna %-des peab olema võrdne või suurem kui 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele.

N-1 kriteeriumi arvutusvalem:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100, [\%]$$

kus

EP_m - importtorustiku tehniline läbilaskevõime;

P_m - gaasi toodang;

S_m - gaasihoidla maksimaalne väljastamismaht;

LNG_m - veeldatud maagaasi terminali väljastamismaht;

I_m - gaasivõrgu suurima ühenduse tehniline võimsus;

D_{max} - maagaasi viimase 20 aasta maksimaalne tarbimine.

Määruse (EÜ) 994/2010 artikkel 6 lõige 1 sätestab, et liikmesriigid või kui liikmesriik nii ette näeb, pädevad asutused tagavad vajalike meetmete vastu võtmise, et hiljemalt 03.12.2014 oleks allesjäänud infrastruktuuri võimsus, mis on kindlaks määratud $N - 1$ valemi kohaselt, võimeline üksiku suurima gaasi-infrastruktuuri häire korral rahuldama arvestuspiirkonnas gaasi kogunõudluse erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, nagu juhtub statistiliste andmete kohaselt üks kord iga 20 aasta jooksul.

Arvestades Eesti ülekandevõrgu süsteemi terviklikkust ja kasutamise nõudeid, on tehniline võimsus, mida süsteemihaldur saab pakkuda Eesti gaasivõrgu kasutajatele (gaasiimportijatele) järgmine (vt ka joonis 11):

- Karksi ühenduses Lätiga, D_n^2 700, MT^3 55 bar – võimsus 7,0 milj m^3 / päev,
- Värskas ühenduses Venemaaga, D_n 500, MT 55 bar – võimsus 4,0 milj m^3 / päev,
- Narva ühenduses Venemaaga, D_n 400, MT 38 bar - võimsus 3,0 milj m^3 / päev.

Kokku Eesti ülekandevõrgu läbilaskevõime (sisenev võimsus) on kuni 14,0 milj m^3 ööpäevas.

Seega on infrastruktuurinorm N-1 leitav alljärgneva arvutuse (EÜ määrus 994/2010 Lisa I punkt 2 ja 3) alusel:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100 = \frac{14 + 0 + 0 + 0 - 7}{6,7} \times 100 = 104,5 \%$$

kus

EP_m - Karksi ühendus Lätiga 7 milj m^3 / päev + Värskas ühendus Venemaaga 4 milj m^3 / päev + Narva ühendus Venemaaga 3 milj m^3 / päev = 14 milj m^3 / päev ;

P_m - 0 milj m^3 / päev;

S_m - Kuna gaasihoidla asub väljaspool Eesti territooriumi ja limiteerivaks saab ühendustorustike võimsus, siis N-1 kriteeriumi puhul Läti mahutist meie gaasi või meile reserveeritud gaasi ei saa arvestada: 0 milj m^3 / päev;

LNG_m - 0 milj m^3 / päev;

I_m - Karksi ühendus Lätiga 7 milj m^3 / päev;

² D_n – torustiku läbimõõt millimeetrites;

³ MT – maksimaalne töö rõhk

D_{\max} - Maagaasi maksimaalne tarbimine viimase 20 aastal: 6,7 milj m^3 / päev (19.01.2006.a).

Järeldus: kuna Eesti N-1 on suurem 100%-st, siis infrastruktuuriline tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmine on tagatud.

Tarnimisega seotud meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

Kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, siis selle tarnija tarneraskuste korral puudub Eestil võimalus selle kompenseerimiseks alternatiivsete tarnijate abil.

Sellisel juhul käivitub maagaasiseaduse regulatsioon. Maagaasiseadus § 26² lõige 1 sätestab, et kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Kehtiv seadusandlus ja AS Eesti Gaas lepingute süsteem ei võimalda praktiliselt gaasimüüjal tarbijatele pakkuda turumeetmeid tarnehäirete korral gaasitarbimise vähendamiseks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada seaduse nimetatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

Maagaasiseaduse kohaselt võib rakendada muu hulgas järgmisi meetmeid:

- piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuste tootmine;
- lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

Järeldus: senikaua kui puuduvad alternatiivsed maagaasi tarnijad, saab Eestis kasutada tarnehäirete korral ainult tarbimist piiravaid mitteturumeetmeid.

4. Tarbijate kaitse ja vaidluste lahendamine elektrienergia- ja maagaasi sektoris

4.1 Tarbijate kaitse

4.1.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiivi 2009/72/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt n sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed, kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ sätestatud, oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Elektrituruseaduse kohaselt on kodutarbijate õiguste kaitse pädevus jaotatud Konkurentsiameti ja Tarbijakaitseameti vahel. Seaduses on sätestatud, et võrguteenuse osutamise, elektrienergia pakkumise või müümise või muul viisil turul kättesaadavaks tegemise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Liitumis-, võrgu- või elektrilepingust tuleneva vaidluse korral lubab uus seadus juhul, kui pooled ei ole suutnud lahendada vaidlust kokkuleppel, tarbijal pöörduda ka tarbijavaidluste komisjoni või mõne teise sellekohaseid vaidlusi lahendava isiku, institutsiooni või kohtu poole. Konkurentsiamet jääb endiselt lahendama ühe turuosalise kaebust teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alamaktiga. Nii lepingul kui arvetel tuleb tarbijale esitada ka tarbija õigusi ja vaidluste lahendamist käsitlev teave.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektrituruseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu ja liitumislepingu tüüptingimused. Alates 01.01.2013 kui avanes elektriturg ja tarbijatel on võimalus elektrienergiat osta üldteenuse raames ning seega tuleb üldteenuse tüüptingimused samuti kooskõlastada Konkurentsiametiga. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib Konkurentsiamet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Võrguleping sõlmitakse kirjalikult, elektrilepingu võib sõlmida suuliselt kui mõlemad pooled on sellega nõus. Võrgulepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- võrguettevõtja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- teenuste kirjeldus;
- osutatavate teenuste kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordselt ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;

- lepingu ja selle alusel ostetavate teenuste tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise tingimused;
- kui võrguteenuse alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei ole kooskõlas lepingutingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Elektrilepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- müüja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- elektrienergia põhinäitajad;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel ostetavate teenuste tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise tingimused;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Võrguettevõtja võib muuta lepingu tingimusi vaid juhul, kui muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolude arvessevõtmiseks ning kui Konkurentsiamet on tüüptingimuste muudatuse kooskõlastanud. Ettevõtja peab võrgulepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Tähtajatu elektrileping lõpeb, kui lõpeb selle võrguühenduse kohta sõlmitud võrgulepingu kehtivus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdud. Elektrilepingu saab sõlmida turuosaline, kellel on sõlmitud tema tarbimiskoha mõõtepunkti suhtes kehtiv võrguleping.

Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja elektrienergia tarbimist alustanud, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud ning seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist. Samuti on võrguettevõtjal õigus võrguleping üles öelda, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma.

Võrgulepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüjal on õigus elektrileping üles öelda, kui tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja antud mõistliku aja jooksul heastanud, kui tarbija on kasutanud elektrienergiat ebaseaduslikult või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud mõõteseadme plomme või taatlusmargiseid.

Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüja võib tarbijaga elektrilepingu üles öelda enne kokkulepitud tähtpäeva kui lepingujärgne tarbimiskoht on võõrandatud ning tarbijal puudub selle kasutamiseks seaduslik alus.

Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused;
- üldteenuse tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb tasud avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale koos arvega ning tarbijale pakutava teabega järgmised andmed:

- müüja toodetud või tootjalt ostetud elektrienergia tootmiseks kasutatud energiaallikate jaotus müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- elektribörsilt ostetud elektrienergia osakaal müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- viide veebileheküljele, kus on esitatud andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaastal müüja tarnitud elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest;
- tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt p sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamine ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääs sellistele andmetel Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt. Direktiivist tulenev nõue on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Seose 2013. aasta elektrituru avanemisega loodi 2012. aastal Eestis andmevahetusplatvorm (Andmeladu), mis on oluliseks eelduseks, et Eesti elektritarbijad saavad alates 2013. aastast valida ja muuta elektri tarnijaid. Süsteemihaldur Elering AS arendas välja digitaalse keskkonna, mille üldeesmärk on efektiivne, turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestavate ning elektrituruseadusest tulenevatele nõuetele vastavate andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks.

Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed. Tarbijal on õigus Andmelao kaudu saada järgmist informatsiooni:

- võrguettevõtja nime, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- müüja nime, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- võrguettevõtja või võrguettevõtja nimetatud tegevusloaga müüja nime, kes tarbijale üldteenust osutab;
- tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud elektrienergia kogused, sealjuures jälgida oma elektritarbimisega seotud ajaloolisi andmeid;
- nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse, võimalikul maksevõime halvenemisel, piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud talle osutatud võrguteenuse või üldteenuse või elektrienergia avatud tarne katkemise korral võrguettevõtja osutatud avatud tarne eest makstava rahasumma tasumata või kui tarbija on võrgulepingus ettenähtud kohustust oluliselt rikkunud muul viisil. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama tarbijale tarbimiskoha aadressile või lepingus nimetatud aadressile teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus, kavandatud katkestamise aeg ja tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtjaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud. Kui tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomanike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) juhuks, kui nad ei vali endale elektrimüüjat, et mitte jääda elektrienergiata. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turuhinnale ehk börsihinnale, millele üldteenuse osutaja võib lisada põhjendatud kulud ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus kontrollida üldteenuse hinna põhjendatust. Müüja on kohustatud avaldama järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks hinna moodustamise alused.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1, „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele elektritarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõõteseadmetele ning sätestab, et alates 01.01.2017 peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagama turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääsu eelnimetatud mõõteandmetele.

2013. aasta lõpuks oli Elektrilevi OÜ paigaldanud kauglugemisseadmed 14%-le kodutarbijatest, Imatra Elekter AS 50%-le kodutarbijatest ja VKG Elektrivõrgud 75,5%-le kodutarbijatest.

Arukate arvestisüsteemide rakendamise kasutusvõimaluste laiendamist on kavas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumil käsitleda järgmises energiamajanduse arengukavas aastani 2030.

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektrienergia direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1, „Tarbijakaitsemeetmed“ on Eestis seadustega tagatud.

Kokkuvõttes on Konkurentsiamet arvamisel, et elektritarbijad on hästi kaitstud ja turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste, tüüpkoormusgraafikute, tootmiseks kasutatavate energiaallikate jm kohta. Võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebileheküljed.

4.1.2 Maagaasi sektoris **(direktiivi 2009/73/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)**

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt o sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed, kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ sätestatud, oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule.

Gaasi müügilepingu tüüptingimustes peavad muuhulgas olema sätestatud järgnevad andmed:

- müüja nimi ja aadress;
- osutatav teenus;
- pakutavate teenuste kvaliteedi taseme piirmäärad;
- tarbija teavitamine kohaldatavatest tariifidest ja hindadest;
- lepingu kestus, lepingu uuendamine ja lõpetamise tingimused;
- müüja tasuta vahetamise kohustus;
- teenuse eest tasumise võimalused;
- võimalikud kompensatsioonid ja tagasimaksmise kord;
- kaebuste lahendamine.

Gaasi müügilepingus tuleb muuhulgas määrata tarne liik.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

Vabatarbijatele müüdava gaasi müügilepingu tüüptingimused ei kuulu Konkurentsiametiga kooskõlastamisele, kuid vastavalt maagaasi- ja konkurentsiseadusele peab turgu valitseva seisundiga gaasi müüja (AS Eesti Gaas) tagama kõikide turuosaliste võrdse kohtlemise.

Vastavalt maagaasiseadusele peab gaasi müüja võimaldama gaasi müügilepingu lõpetada seoses müüja vahetamisega kolme nädala jooksul alates tarbija taotluse esitamisest, tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud.

Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise meetoodika;
- lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist, lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka regulaator kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad oma veebileheküljel.

Tarbijaandmetele juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt q sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamine ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääs sellistele andmetel Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt.

Direktiivist tulenev nõue ei ole üle võetud Eesti seadusandlusesse. Põhjuseks asjaolu, et Eesti gaasiturk on küll 100 % avatud, kuid konkurents turul puudub (üks gaasi importija). Eesti gaasiturk on samas ka väike ning ei ole mõistlik luua selleks ühtset riiklikku süsteemi. Samas osadel võrguettevõtjatel on loodud oma veebipõhine keskkond, kus tarbija saab vaadata oma lepingulisi andmeid ja mõõteandmeid (ka ajalooliselt).

Kaitsetute tarbijate määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Maagaasiseaduse kohaselt mõistetakse *kaitstud tarbija* all kodutarbijat, kellele on seaduses tehtud erisus, mille kohaselt kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoober kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui võlast põhjustatud gaasivarustuse katkestamise teatise saamisest on möödunud 45 päeva.

Alates 10.04.2014 on maagaasiseaduses sätestatud, et *kaitsetu tarbija* on kodutarbija, kellele on määratud toimetulekutoetus sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lõike 1 alusel. Samuti suurendati ülalnimetatud olukorra puhul teatise saamisest möödumise tähtaega 90. päevani.

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapaigaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapaigaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 45 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müüгимarginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsa hinnaga ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müüгимarginaali piirmäär tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Müüгимarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müüгiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebileheküljel avalikustanud müüгимarginaali piirmäära arvutamise ühtse metoodika ning lähtub sellest nimetatud müüгимarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud metoodika punktile 6.3 kujuneb müüгимarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulude ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi müüгимahuga.

Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele müüдud gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni ja seda eelkõige turgu valitseva gaasimüüja suhtes. Kui kalendriaastal müüдud gaasi kaalutud keskmine hind erineb sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müüгимarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab kajastuma gaasi müügi arvel eraldi reana. Väikestel gaasimüüјatel (kes ei ole turgu valitsevas seisundis) ei ole kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüдavas gaasi hinnas sisalduvat müüгимarginaali.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktides o ja q viidatud I. Lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele gaasitarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Konkurentsiamet on seisukohal, et enne maagaasi importijate mitmekesistumist, kes tagaksid turu toimimise, ei ole Eestis otstarbekas alustada maagaasi mõõteseadmete massilist vahetust arukate arvestisüsteemide vastu, sest selle kulu tõstaks võrguteenuse hinda, mis võib tuua kaasa veelgi ulatuslikuma klientide lahkumise maagaasi tarbijate hulgast.

Kokkuvõttes on Konkurentsiamet arvamusel, et maagaasitarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil head võimalused turujärelevalve teostamiseks.

4.2 Vaidluste lahendamine

4.2.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 11, lg 5 p c ning lg 4 p e)

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lõige 11 sätestab, et mistahes isikul, kellel on põhi- või jaotusvõrguettevõtja suhtes kaebusi seoses käesolevast direktiivist kõnealusele võrguettevõtjale tulenevate kohustustega, on õigus esitada kaebus reguleerivale asutusele, kes tegutseb vaidlusi lahendava asutusena ja teeb otsuse kahe kuu jooksul alates kaebuse kättesaamisest. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab täiendavat teavet. Seda pikendatud ajavahemikku võib pikendada kaebuse esitaja nõusolekul. Reguleeriva asutuse otsus on siduv, välja arvatud edasikaebamise tõttu tühistamise korral või kuni selleni.

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus teostada asjakohaseid uurimisõigusi ja uurimisvolitusi vaidluste lahendamiseks.

Lähtudes järelevalveasutuse seisukohast võib Eesti seadusandliku baasi pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ära kirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrku investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase elektrivarustuse.

Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2013. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 153 korral (nii kaebused kui järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Suurem osa pöördumistest olid seotud elektrituruga avanemisega alates 01. jaanuarist 2013. Tarbijate pöördumisi põhjustasid probleemid

lepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel, samuti hinnaküsimused (üldteenus, taastuenergia tasu, elektriaktsiis), elektrienergia kvaliteet (pingeprobleemid) ning ühtse arve temaatika. Peamised vaidlused (kokku 6) olid järgmistel teemadel – võrgulepingu mittesõlmimine, liitumine ja liitumistasude kontroll, võrguteenuse osutamine, võrguühenduse katkestamine. Kaks kaebust olid esitatud süsteemihalduri tegevuse peale seoses päevasiseste tarnetega ja ülekandevõimsustega EE-LV piiril. Teostati neli järelevalvemenetlust, millest kaks olid seotud üldteenuse hinna kontrollimisega, üks liitumistasu põhjendatuse kontrollimisega ja üks ühe võrguettevõtja tegevuse lõpetamisega ning sellega seoses tema teenuste osutamise jätkamisega. Viimase järelevalvemenetlusega seonduvalt tegi Konkurentsiamet kaks ettekirjutust.

4.2.2 Maagaasi sektoris **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 41 lg 11 ning lg 4 p e)**

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 11 sätestab, et iga osaline, kes soovib esitada kaebuse ülekande-, jaotussüsteemi, gaasihoidla või maagaasi veeldusjaama halduri kohta seoses käesolevast direktiivist kõnealusele haldurile tulenevate kohustustega, võib saata kaebuse reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena väljastab otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab lisateavet. Pikendatud tähtaega võib kaebuse esitaja nõusolekul veelgi pikendada. Reguleeriva asutuseotsus on siduv, kui ja kuni see ei kaota kehtivust seoses edasikaebamisega.

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus nõuda maagaasiettevõtjatel mis tahes andmeid, mis on talle tema ülesannete täitmiseks vajalikud, kaasa arvatud põhjendust kolmandale osapoolle juurdepääsu andmata jätmisekohta ning teavet võrgu tugevdamiseks vajalike meetmetekohta.

Lähtudes järelevalveasutuse seisukohast võib Eesti seadusandlikku baasi pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamisteenuse hind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamisteenuse hind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti poolt tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase gaasivarustuse.

Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel, on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet võib pikendada kaebuse lahendamise kuni 60 päevani.

Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest halduskohtus.

2013. aastal oli maagaasi teemalisi järelepärimisi kokku 33, millest kaks olid kaebused. Peamised teemad, millega pöörduiti, olid liitumis- gaasikoguste korrigeerimise- ja hinnaküsimused. Konkurentsiamet alustas gaasikoguste korrigeerimise teemal järelevahtemenetlust. 2013. aastal ei esitatud Konkurentsiametile ühtki kaebust süsteemihalduri tegevuse kohta.